

De popster is dood, lang leve de popster!

Een retorische analyse van sagen over de (in scene gezette) dood van popsterren in
nieuwsmedia en op het vernaculaire web

'Daar gaan we weer: fans vinden bewijs dat Tupac nog leeft' – Het Nieuwsblad

'Zelf geloof ik er niet zo in, net als dat Elvis nog zou leven haha' – Facebook

'Kurt Cobain is de zanger van Weezer' – Metro

'Elvis kon de roem niet meer aan.' – Fok Forum

'De tachtigste verjaardag van Elvis, want wie zegt dat hij dood is?' – Trouw

'Al die artiesten gaan dan met pensioen ofzo. Niet zo heel gek bedacht.'

– NineforNews

'Leeft Tupac dan toch nog?' – De Telegraaf

'Van sommige dingen heb ik zoiets van, ja dat zou best eens kunnen...'

Elle Girl Forum

Masterscriptie Journalistiek en Nieuwe Media, Universiteit Leiden

5 november 2019

Student: Nick Boshuijer, s1890883

Begeleider: Dr. J.P. Burger

Tweede lezer: Dr. A.W.M. Koetsenruijter

Opleiding: Journalistiek en Nieuwe Media

Universiteit Leiden

Samenvatting

Deze masterthesis onderzoekt de manier waarop sagen over het vermeend in leven zijn van doodverklaarde popsterren retorisch worden geconstrueerd in traditionele nieuwsmedia en op het vernaculaire web. Allereerst wordt een wetenschappelijk fundament gegeven voor het ontstaan van dit soort sagen. Met daarbij de conclusie dat populaire muziekcultuur in onze hedendaagse consumptiemaatschappij een prominente, haast religieuze rol heeft. Fans creëren een *cultic milieu* rondom een artiest, waardoor zij niet kunnen geloven dat een artiest sterfelijk is.

Ter afbakening bestaat dit onderzoek uit case studies: sagen over de dood van Elvis Presley, Tupac en Kurt Cobain. Onderzocht wordt de manier waarop journalisten en forumdeelnemers op Nederlandstalige websites dit soort sagen wel of niet geloven. Daarbij zijn 44 nieuwsartikelen en 28 forumdiscussies onderwerp van onderzoek.

Eerder onderzoek van Donovan (2004) en Burger (2014) gaven vier stijlen van (on)geloof: fervent geloof, instrumenteel geloof, debunking en ervaringsgeloof. Uit deze scriptie blijkt dat op het vernaculaire web al deze vormen van geloof ook naar voren komen. In het journalistieke discours komen fervent geloof en instrumenteel geloof niet voor. Wel blijkt dat journalisten middels *distancing* het oordeel van de (on)waarheid van een sage bij de lezer leggen. Zij geloven intrinsiek niet in een sage, maar vinden hem wel gemakkelijk. Hiermee kan een vijfde geloofsvorm worden toegevoegd aan het model van Donovan en Burger: ludiek geloof.

Hiernaast worden de argumenten van forumdeelnemers en journalisten onder de loep genomen. Aangevoerd wordt dat de argumenten die op het vernaculaire web naar voren komen veel rijker en diverser zijn dan in nieuwsmedia. Het is aannemelijk dat journalisten vanwege hun journalistieke autoriteit het niet nodig achten om veel en diverse argumenten te gebruiken. Terwijl forumdeelnemers in een veel vrijer vernaculair discours de ruimte hebben om vrijer te spreken.

Daarbij worden ook ethostechnieken onderzocht. En hieruit blijkt dat journalisten zeer geringe ethos-technieken toepassen om de (on)waarheid van een sage aan te tonen. Ze variëren vooral de afstand tot de bron van een verhaal, om duidelijk te maken dat zij zelf niet achter het ontstaan van een sage zitten. Op fora worden er veel en verschillende ethos-technieken gebruikt. Gebruikers maken elkaar veelvuldig zwart of beroepen zich bijvoorbeeld op autoriteiten.

Sleutelwoorden: vernaculaire web, nieuwsmedia, sagen, *cultic milieu*, ethos, logos, populaire muziekcultuur

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Het rijk der overleden popartiesten	5
1.2 Relevantie	6
1.3 Vraagstelling	9
1.4 Case studies en materiaal	10
1.5 Leeswijzer	11
2. Dode (of levende) popsterren in een populaire muziekcultuur	12
2.1 Wat populair is, laat zich niet eenvoudig duiden	12
2.2 Sterrenstatus, fandom en identificatie in een cultuur van populaire muziek	13
2.3 Popmuziek als moderne religie	14
2.4 De posthumane carrière van Elvis	16
2.5 Elvis, Tupac en Kurt Cobain: de stemmen van hun generaties	17
2.6 Terugblik op hoofdstuk 2	20
3. Sagen over popsterren op het vernaculaire web en in nieuwsmedia	21
3.1 Een vernaculaire participatiecultuur	21
3.1.1 Een nieuwe vrijplaats voor discussies	21
3.1.2 Een informeel en niet-institutioneel discours	23
3.1.3 Sagen en complotten op het vernaculaire web	24
3.2 Uit de dood herrezen popsterren als amusement in nieuwsmedia	25
3.3 Het gereedschap voor de retorische analyse	26
3.3.1 Moderne sagen analyseren met klassieke retorica	27
3.3.2 Wel of niet geloven? De typologie van Donovan.	28
3.3.3 Waarom wel of niet geloven? Vijf klassieke argumenttypes	30
3.3.4 Autoriteit construeren met een sterk ethos	31
3.4 Terugblik op hoofdstuk 3	32
4. Methode en materiaalselectie	34
4.1 De retorische analyse	34
4.2 Onderzoeksmethoden die niet worden toegepast	35
4.3 Deelvragen en case studies	36
4.4 De selectie van het materiaal	37
4.4.1 Nieuwsmedia	37
4.4.2 Het vernaculaire web	39
4.4.3 Ethische verantwoording	40
5. De analyse	42
5.1 Elvis Presley in nieuwsmedia	42
5.1.1 Geloofsvormen in nieuwsmedia	42
5.1.2 De argumenten in nieuwsmedia	44
5.1.3 Ethos-technieken in nieuwsmedia	45
5.2 Elvis Presley op het vernaculaire web	47
5.2.1 Geloofsvormen op het vernaculaire web	47
5.2.2 De argumenten op het vernaculaire web	50
5.2.3 Ethos-technieken op het vernaculaire web	52
5.3 Tupac Shakur in nieuwsmedia	55
5.3.1 Geloofsvormen in nieuwsmedia	56
5.3.2 De argumenten in nieuwsmedia	57
5.3.3 Ethos-technieken in nieuwsmedia	59
5.4 Tupac op het vernaculaire web	61

5.4.1 Geloofsvormen op het vernaculaire web	61
5.4.2 De argumenten op het vernaculaire web.....	65
5.4.3 Ethos-technieken op het vernaculaire web.....	68
5.5 Kurt Cobain in nieuwsmedia	71
5.5.1 Geloofsvormen in nieuwsmedia.....	71
5.5.2 De argumenten in nieuwsmedia.....	73
5.5.3 Ethos-technieken in nieuwsmedia.....	74
5.6 Kurt Cobain op het vernaculaire web	75
5.6.1 Geloofsvormen op het vernaculaire web	75
5.6.2 De argumenten op het vernaculaire web.....	77
5.6.3 Ethos-technieken op het vernaculaire web.....	78
6. Conclusie	79
6.1 De manieren van (on)geloof	80
6.2 De argumenten.....	82
6.3 De ethos-technieken.....	85
6.4 Verschillen tussen nieuwsmedia en vernaculaire discussies.....	86
7. Discussie.....	88

1. Inleiding

1.1 Het rijk der overleden popartiesten

Toen staatssecretaris Klaas Dijkhoff (VVD) op 9 oktober 2015 verwijtend werd aangesproken op zijn vluchtelingenbeleid, reageerde hij enigszins geïrriteerd: 'Ja, en Elvis leeft ook nog.' Dijkhoff zou volgens de SP bewust vluchtelingen naar het dorp Oranje sturen om daarmee het draagvlak voor immigranten te verkleinen. Met zijn reactie verwees hij deze betichting naar het rijk der fabelen.

Maar wat als Elvis echt nog leeft? Dan zou de respons van Dijkhoff op zijn minst ongelukkig gekozen zijn. Algemeen wordt aangenomen dat *The King* op 16 augustus 1977 overleed. Toch verschijnen er regelmatig theorieën met de stelling dat hij en ook andere overleden popsterren nog in leven zouden zijn. Ook traditionele nieuwsmedia delen deze beweringen. Zo schrijft het *Algemeen Dagblad* op 8 januari 2016: 'Elvis heeft nu witte baard en zwarte zonnebril'. *De Standaard* stelt op 30 mei 2015 dat Tupac in Nieuw-Zeeland is gespot en volgens *Metro* (20 februari 2015) is Kurt Cobain tegenwoordig de zanger van *Weezer*.

Wie deze artikelen nader bestudeert treft beelden van bewakingscamera's, audio-opnames, foto's of ander bewijsmateriaal aan die de verhalen ondersteunen. Waarom staan dit soort nieuwberichten niet met koeienletters op de voorpagina's van kranten? Journalisten lijken ze met een grote korrel zout te nemen. De artikelen over popsterren dienen vooral als amusement, maar zijn gebaseerd op uitgebreide serieuze theorieën die op internet circuleren en waarover op fora wordt gediscussieerd. De verzameling van fora, blogs en andere online omgevingen waar dit soort discussies plaatsvinden is het vernaculaire web (Burger, 2014, p. 288). Door het niet-institutionele karakter is dit web een broeinest voor de ontwikkeling en verspreiding van sagen en complotten. Een rijk der overleden popartiesten.

De *Van Dale* (2018, p. 338) definieert een sage als een 'overgeleverd volksverhaal, door de fantasie uitgebreid.' Fantaseren over het eeuwige leven is niet nieuw: de menselijke drang naar onsterfelijkheid is terug te vinden in talrijke religies en sagen. Al eeuwenlang bestaat het verhaal over de Britse Koning Arthur. Die

ondanks een ‘doodsverklaring’, nog altijd op het mystieke eiland Avalon zou leven. Vanaf daar zal hij ooit terugkeren naar zijn volk (Mancoff, 1995).

Ook in onze hedendaagse mediawerkelijkheid zijn dit soort volksverhalen volop aanwezig. Popsterren in een populaire muziekcultuur zijn een uitstekend object om het eeuwige leven op te projecteren. Zij hebben tegenwoordig een mythische, religieuze status. Door dit soort mythevorming geloven fans dat hun idool ooit terug zal keren in de bewoonde wereld. De popster is dood, leve de popster!

Sagen worden wetenschappelijk onderzocht in het vakgebied folkloristiek. Binnen deze stroming worden ze gedefinieerd als een onwaar, maar waar gepresenteerd verhaal (Burger, 2014, p. 20). De vraag of deze sagen wel of niet kloppen is – hoe interessant ook – in deze masterthesis niet van belang. Er zal niet worden onderzocht of Tupac daadwerkelijk rondloopt in Nieuw-Zeeland, of dat de tuinman van Graceland eigenlijk Elvis is. Sagen worden in deze thesis benaderd als retorische constructies. Als een debat waarin groepen of individuen beweren of een traditioneel verhaal wel of niet waar is. De nieuwsberichten en forumposts worden geanalyseerd vanuit een *retorisch-constructionistisch* perspectief. De manier waarop de (on)waarheid van deze sagen retorisch wordt vormgegeven in nieuwsmedia en op het vernaculaire web is het onderwerp van deze masterthesis. Daarbij zal uiteindelijk het spanningsveld tussen het vernaculaire web en de journalistiek betreffende dit onderwerp worden besproken.

Hoe dit onderzoek precies verloopt is te lezen in paragraaf 1.3. Nu volgt eerst de relevantie van dit onderzoek. Dit op het oog bizarre onderwerp geeft namelijk interessante inzichten op verschillende vlakken.

1.2 Relevantie

De relevantie en het belang van dit onderzoek ligt op meerdere terreinen. Het is een onderzoek met maatschappelijk en journalistiek belang. Daarnaast heeft het wetenschappelijke relevantie op een aantal gebieden.

Journalistieke relevantie

In tijden waarin redacties onder druk van bezuinigingen en de opkomst van internet moeten innoveren, komt de autoriteit van nieuwsmedia onder druk te staan. In de

hedendaagse participatiecultuur kunnen nieuwsconsumenten zelf *bottom-up* bepalen welke informatie zij tot zich nemen. Bovendien hebben zij de mogelijkheid om zich middels het vernaculaire web te verenigen en discussies te voeren. Traditionele media en het vernaculaire web raken steeds dieper met elkaar verstrengeld (Deuze, 2012). Er wordt gediscussieerd naar aanleiding van nieuwsberichten en traditionele media bieden gebruikers ook de mogelijkheid om een discussie aan te gaan.

Peter Burger (2014) stelt dat journalisten lessen zouden kunnen trekken uit de kloof tussen nieuwsmedia en informele discussies (p. 297). Burger trekt deze conclusie na zijn onderzoek naar misdaadsagen, waarin hij het institutionele discours van nieuwsmedia vergelijkt met het niet-institutionele discours van het vernaculaire web. Uit zijn onderzoek blijkt onder andere dat forumgebruikers nieuwsmedia nauwelijks accepteren als autoriteit. Voor forumgebruikers is deze autoriteit voornamelijk symbolisch. Gebruikers verwijzen naar nieuwsmedia om hun eigen ethos te versterken (Burger, 2014, p. 279). Burger (2014) stelt in zijn conclusie dat de benadering van misdaadsagen als retorische constructies in plaats van als onware verhalen vruchtbaar is voor de analyse van de journalistiek en het informele discours (p. 294).

Verhalen over popsterren die hun dood in scene hebben gezet zijn geen misdaadsagen, maar sagen over populaire cultuur. Burger beveelt in zijn proefschrift aan om sagen op het vertelveld van populaire cultuur te onderzoeken (2014, p. 284). Dit onderzoek is dus een vervolg op de dissertatie van Burger. Er wordt bijvoorbeeld onderzocht of theorie die door Burger wordt gebruikt, zoals de typologie van geloof door Donovan (2002, 2004), ook kan worden toegepast bij onderzoek naar sagen over populaire cultuur. Afhankelijk van de resultaten zou deze typologie zelfs kunnen worden uitgebreid of aangepast.

Een ander verschil tussen de misdaadsagen en sagen over popsterren is dat de sagen die worden onderzocht in deze thesis op het eerste zicht vooral dienen als entertainment. Hallin (1986) stelt dat de wereld van journalisten is verdeeld in drie zones. In paragraaf 3.3 volgt een uitgebreide uiteenzetting van het model van Hallin, nu een korte toelichting. De buitenste zone van het model bevat de sfeer van het afwijkende. Dit noemt Hallin deviantie. Onder deviante vallen politieke, maatschappelijke en religieuze standpunten die tegen de dominante ideologie

ingaan. Dit soort onderwerpen worden door journalisten niet geaccepteerd als legitieme nieuwsonderwerpen en journalisten negeren deze daarom vaak, of maken ze belachelijk.

Het is mijn hypothese dat verhalen over de in scene gezette dood van popsterren in deze sfeer van deviantie vallen: journalisten gebruiken ze als amusement. Het is interessant om te onderzoeken of er verschillen zijn tussen de journalistieke deviantie en die van het vernaculaire web. Zullen de sagen op online fora ook onder de sfeer van deviantie vallen?

Wetenschappelijke relevantie

In onderzoeken naar online christelijk fundamentalisme (1997, 2006, 2010) onderzocht de Amerikaanse folklorist RG Howard forumdiscussies over een naderend einde van de wereld. Howard concludeert dat forumdeelnemers in een 'bubbel' leven en is benieuwd of in andere online omgevingen sprake is van meer diversiteit. Howard pleit ervoor om meer onderzoek te doen naar vernaculaire discussies over spirituele onderwerpen.

Donovan (2002) richt zich op vernaculaire discussies over sagen en de manier waarop deze sagen worden geloofd. Zowel Donovan als Howard onderzoeken echter exclusief online forumdiscussies. Nieuwsmedia blijven buiten beschouwing. Dit onderzoek vormt daarom een vervolg en aanvulling op deze onderzoeken.

Sagen over de in scene gezette dood van popsterren zijn in geringe mate onderzocht. In het boek *Elvis after Elvis* onderzoekt Rodman de posthumane carrière van Elvis vanuit een *cultural studies* perspectief. Hiermee wordt niet alleen gedoeld op zijn vermeend in leven zijn, maar ook zijn figuurlijke voortbestaan in cd-winkels, op televisie en bij Elvis-imitators. Wood et al. (2012) onderzochten door middel van enquêtes kwantitatief hoe theorieën over een in scene gezette dood van prinses Diana worden geloofd. Een kwalitatieve retorische inhoudsanalyse is op basis van het literatuuronderzoek dat is uitgevoerd voor deze masterthesis nog niet eerder onderwerp van onderzoek geweest. Ook de manier waarop nieuwsmedia en het vernaculaire web deze berichten vormgeven is nog nooit onderzocht.

Ten slotte vormt deze masterthesis een mooi vervolg op onderzoek naar de mythische status van artiesten en populaire cultuur. Dyer en McDonald (1998)

bestudeerden bijvoorbeeld middels een kwalitatieve analyse de sterrenstatus van filmsterren. Zij ontdekten vier verschillende manieren waarop fans zich identificeren met hun idolen (zie paragraaf 2.2). Till (2011) onderzocht middels een kwalitatieve inhoudsanalyse de iconische status van Prince en kwam tot de conclusie dat zijn contact met fans religieuze vormen aanneemt. Sagen over de in scene gezette dood van popsterren zijn voor zover bekend in dit kader nog niet onderzocht.

1.3 Vraagstelling

Dit onderzoek richt zich op de manier waarop in nieuwsmedia en op het vernaculaire web wordt gesproken over sagen rondom dode popsterren die nog in leven zouden zijn. De onderzoeksvraag is dan ook:

Hoe wordt de waar- of onwaarheid van sagen over 'overleden' popsterren die nog in leven zouden zijn retorisch geconstrueerd op het vernaculaire web en in nieuwsmedia?

De folklorist RG Howard (1997, 2010, 2016) deed meermaals kwalitatief onderzoek naar Christelijke fundamentalisten die geloven in een naderende Apocalyps. Hij verzamelde als corpus online discussies over dit onderwerp. Daarnaast hield hij interviews met moderators en forumdeelnemers. Howard onderzocht ook de manier waarop forumdeelnemers hun autoriteit construeren. Geïnspireerd door dit onderzoek van Howard, is de hoofdvraag van deze masterthesis verdeeld in drie deelvragen.

- 1) Op welke manier worden de theorieën geloofd of niet geloofd?
- 2) Hoe wordt het (on)geloof retorisch onderbouwd?
- 3) Hoe wordt autoriteit geconstrueerd?

Voor de analyse in deze thesis wordt gebruik gemaakt van de uitputtende indelingen van de klassieke retorica (Braet, 2007). Daarnaast zal theorie over populaire muziekcultuur en de religieuze vormen van deze cultuur worden besproken. Hiervoor is gekozen, omdat sagen over de in scene gezette dood van popsterren een

mythische status rondom artiesten creëren. Door de kenmerken van populaire muziekcultuur te bespreken, wordt hiervoor een verklaring gezocht.

Een belangrijk punt van aandacht is dat het bij de eerste deelvraag niet gaat om de manier waarop de theorieën innerlijk worden geloofd. Het gaat erom op welke manier de theorieën worden gezien als (on)waarheid. Journalisten en forumdeelnemers kunnen bijvoorbeeld van mening zijn dat een sage absoluut niet klopt, of dat ze kunnen kloppen onder bepaalde voorwaarden. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van de typologie van Donovan (2002, 2004) met de aanvulling van Burger (2014). Zie voor meer informatie over deze typologie paragraaf 3.2.2. De eerste en tweede deelvraag worden beantwoord door gebruik te maken van het retorische begrip *logos*, bij de constructie van autoriteit komt *ethos* aan bod.

In de conclusie van deze thesis wordt uiteindelijk ook het verschil tussen de retorische constructies van vernaculaire discussies en journalistieke nieuwsartikelen besproken. Het theoretisch kader is opgenomen in hoofdstuk 2 en 3. Een uitgebreide verantwoording voor de te hanteren methode staat in hoofdstuk 4.

1.4 Case studies en materiaal

Howard (2006) stelt dat case studies een goede manier zijn om online discussies te analyseren (p. 26). Howard bakent zijn onderzoek uit 2006 af door zich te richten op discussies over de Apocalyps naar aanleiding van de aanslagen op 11 september. Sagen over de in scene gezette dood van popsterren bestaan in heel veel soorten en maten. Van Jim Morrison en David Bowie tot Janis Joplin en Amy Winehouse: over haast elke iconische artiest bestaan dit soort theorieën. Daarom is ervoor gekozen om het onderzoek af te bakenen middels drie case studies. Het betreft sagen over drie artiesten: Elvis Presley, Tupac Shakur en Kurt Cobain. Voor deze drie artiesten is gekozen, omdat ze verschillende muziekgenres en tijdperken vertegenwoordigen. Zij gelden daarnaast nog steeds als muziekiconen. Het is hierdoor aannemelijk dat het materiaal in nieuwsmedia en op het vernaculaire web rijk en divers zal zijn. In paragraaf 2.4 staat een naderere bespreking van deze case studies. In hoofdstuk 4 volgt een verantwoording voor dit corpus.

1.5 Leeswijzer

Na deze inleiding volgt het theoretisch kader van deze masterthesis, dat is ingedeeld in twee hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt met beschikbare theorie de achtergrond besproken van de cultuur waarin sagen over een in scene gezette dood van popsterren ontstaan. Dat is een cultuur van populaire muziek, waarbij bovendien een mythische, religieuze en iconische status rondom artiesten wordt gecreëerd. Dit wordt vervolgens gespecificeerd op de sterrenstatus van Elvis, Tupac en Kurt Cobain.

Het tweede hoofdstuk van het theoretisch kader bevat de overige theorie die van belang is voor de beantwoording van de hoofdvraag. In de eerste paragraaf volgt informatie over het vernaculaire web en een nieuwe online participatiecultuur, waarin sagen en complotten eenvoudig worden verspreid. De tweede paragraaf gaat over de normen van nieuwsmedia en de wisselwerking tussen sagen en nieuwsberichten. In de derde paragraaf wordt ten slotte een retorische gereedschapskist samengesteld, die zal worden gebruikt bij de retorische analyse van nieuwsmedia en het vernaculaire web.

Een verantwoording voor deze kwalitatieve retorische analyse volgt in hoofdstuk 4. Dan volgt het belangrijkste deel van de thesis: de analyse van het materiaal. De resultaten van het kwalitatieve onderzoek zullen per case study worden gepresenteerd. In hoofdstuk 6 volgt een conclusie, waarmee de hoofdvraag wordt beantwoord. In dat afsluitende hoofdstuk volgt ook nog een aantal beperkingen van dit onderzoek, aanbevelingen voor vervolgonderzoek en een discussie.

2. Dode (of levende) popsterren in een populaire muziekcultuur

'Als de mens die aan de icoon ten grondslag ligt, iets menselijks overkomt, valt dat in eerste aanleg niet te geloven. Zo sterk heeft de tijdloosheid die aan de icoon wordt toegeschreven, de vergankelijkheid van de mens vervangen. Er zijn bijvoorbeeld duizenden Amerikanen die er heilig van overtuigd zijn dat Elvis Leeft.'

- **Journalist/columnist** Henk Hofland (NRC Handelsblad, 18-06-1997)

Waar komen sagen over een in scene gezette dood van popsterren vandaan? Dit hoofdstuk poogt deze complexe vraag te beantwoorden. Ook wordt duidelijk waarom deze vraag niet eenduidig te beantwoorden is.

Een gemene deler tussen verschillende popsterren is dat ze onderdeel uitmaken van een populaire muziekcultuur. Een cultuur die veel meer omvat dan alleen muziek. Het denken aan Elvis zal direct associaties oproepen: een vetkuif, solide dansbewegingen en een zwoele stem. Tupac wordt nog steeds gezien als de beste vertegenwoordiger van rap aller tijden en de extravagante Kurt Cobain staat bekend als de stem van *Generatie X*. Popsterren zijn onderdeel van een cultuur waarbinnen identiteitsvorming, fandom en mythe een grote rol spelen.

In de hieropvolgende paragraaf worden deze elementen van populaire muziekcultuur besproken. Daarnaast wordt een link gelegd tussen populaire cultuur en religie, omdat sagen over popsterren een religieuze dimensie bevatten. Nadat deze link is gelegd, wordt dit gespecificeerd op de sterrenstatus van Elvis, Tupac en Kurt Cobain.

Eerst zal echter af moeten worden gebakend wat een 'populaire' cultuur precies behelst en hoe de definitie wordt gebruikt in deze masterthesis. Een wetenschapper die iets benadert als 'populair', gebruikt namelijk een subjectieve term.

2.1 Wat populair is, laat zich niet eenvoudig duiden

Het woord populair is afgeleid van het Latijnse *populus*, dat 'van het volk' betekent (Van Bork & Jacobs, p. 13). Binnen de *Cultuurwetenschappen* is het definiëren van het 'populaire' een belangrijk onderdeel van onderzoek. Hall (1981) stelt dat de

meest gebruikte definitie van 'populair' verwijst naar iets 'dat door massa's mensen wordt beluisterd, bekeken, gelezen en geconsumeerd' (Hall, 1981, p. 446). Hall pleit echter voor een tweede definitie: een cultuur met activiteiten die worden uitgevoerd door 'de gewone mens' (p. 448). Het problematische aan deze definitie is dat 'de gewone mens' niet zomaar kan worden onderscheiden van 'de elite'. Immers: wat is gewoon? En wat is een elite? Populair moet dus worden gezien als een hybride en subjectieve term: wat populair is wordt door ieder mens individueel bepaald (p. 449).

Toch is het objectief zo dat Elvis, Tupac en Kurt Cobain op mondiaal niveau een 'populairdere' status hebben dan bijvoorbeeld de Nederlandse jazzartiest Wouter Hamel. Hier heeft populair een kwantitatieve inslag: het aantal fans of volgers. De populaire cultuur die in deze scriptie wordt onderzocht is dan ook pragmatisch 'muziek die door veel mensen wordt geluisterd' (Van Bork & Jacobs, p. 9).

2.2 Sterrenstatus, fandom en identificatie in een cultuur van populaire muziek

De artiesten die worden besproken in deze thesis maken dus onderdeel uit van een populaire muziekcultuur. Hoewel Elvis, Tupac en Cobain (zoals algemeen aangenomen) al jaren dood zijn, leven ze ook figuurlijk nog altijd voort. Hun muziek wordt via een conventionele platenspeler tot *Spotify* nog altijd geluisterd. We komen ze tegen via archiefbeelden op televisie, in documentaires, in het straatbeeld, op kleding en ga zo maar door. Met het bovenstaande wordt direct duidelijk dat populaire muziekcultuur uit veel meer bestaat dan uit muziek. Betekenis wordt ook gecreëerd door de sterrenstatus van artiesten en door fans.

Door uiterlijke kenmerken en gedrag zijn artiesten betekenisgevend (Shuker, 2016, p. 11). Popsterren dragen vaak opvallende kleding, hebben een extravagante levensstijl of dragen een ideologie uit. De opkomst van *The Beatles* werd door manager Brian Epstein vakkundig geregisseerd: door hun haardracht en pakken hadden ze een herkenbaar en onderscheidend uiterlijk (Ter Bogt & Hibbel, p. 17). Later kreeg de band het imago veel drugs te gebruiken en te experimenteren: een extravagante levensstijl. Uiteindelijk werd met name John Lennon politiek actief door zich driftig te verzetten tegen de Vietnamoorlog. Dit had een ideologische dimensie. Een perfect voorbeeld van de verschillende manieren waarop popsterren betekenis creëren.

Om een echte popster te zijn, zijn er volgens Shumway (2014) vijf eisen waaraan een artiest moet voldoen. Een ster is (1) succesvol binnen een bepaald veld, (2) een artiest met fans die een imaginaire persoonlijke band hebben, (3) meer dan alleen een persoon: hij of zij is een wijdverbreid cultureel icoon of teken, (4) een consistente en sterke persoonlijkheid en (5) heeft een bepaalde aantrekkingskracht en uitstraling: *'star quality'* (Shumway, p. 3-6).

Met zo'n sterrenstatus dienen artiesten als identificatiemiddel voor fans. Zij worden gezien als de ideale consumenten in de hedendaagse consumptiemaatschappij. Dyer en McDonald (1998) zien vier verschillende manieren waarop fans zich identificeren met sterren. De eerste manier is emotionele verbondenheid, waarbij publiek gevoelens van een artiest begrijpt. De tweede manier is zelfidentificatie, waarbij gelijkenis met de gevoelens wordt gezien. De derde is imitatie: hierbij wordt bijvoorbeeld een kledingstijl overgenomen. De vierde is projectie. Hierbij gaat de imitatie zo ver dat het persoonlijke leven van een fan substantieel verandert. Fans hebben het idee dat ze onderdeel zijn van de wereld van een artiest en dat ze hem of haar begrijpen. Naast deze emotionele verbondenheid kan er ook sprake zijn van seksuele verlangens: 'Zo is bekend dat popartiesten nogal eens functioneren als de eerste liefdesobjecten van jonge meisjes. De mannelijke ster is een ideaal projectieveld' (Ter Bogt en Hibbel, p. 17).

2.3 Popmuziek als moderne religie

De adoratie van sterren kan in sommige gevallen zelfs religieuze vormen aannemen. Dit klinkt op het eerste zicht wellicht wat amplificierend, daarom volgt nu een definiëring van religie. Een religie is meer dan een kerk, moskee of synagoge. Religie is een systeem van menselijke normen en waarden dat is gebaseerd op het geloof in een bovenmenselijke orde, wereld en/of processen (Davidsen, p. 31). Klassieke religies zoals het christendom, hindoeïsme en het jodendom staan binnen religiestudies bekend als institutionele religies. Maar door het ontstaan van wetenschap, de komst van technologieën en toenemende welvaart is in de moderne tijd een proces van secularisatie in gang gezet. Hierdoor staan institutionele religies onder druk en is er ruimte gekomen voor nieuwe religieuze vormen

Media hebben verschillende sociale functies die voorheen bij klassieke institutionele religies lagen overgenomen. Hjavard (2008) noemt dit de *mediatization*

van religie: 'Rituals, worship, mourning and celebration are all social activities that used to belong to institutionalized religion but have now been taken over by the media and transformed into more or less secular activities' (p.10). Een gevolg is het ontstaan en de verspreiding van nieuwe vormen van religieuze ideeën. Deze religieuze vormen worden door Hjavard gedefinieerd als *banal religion*. De connotatie van banaal is in dit geval een positieve: het staat voor alledaagse nieuwe vormen van religie, die elementen bevatten van institutionele religies (p. 15). Deze elementen zijn bijvoorbeeld het geloof in het bovennatuurlijke, wederopstanding van overleden personen en het gebruik van iconen en symbolen (p. 16).

Uiteraard bestonden dit soort vormen van religie ook al voor de ontkerkelijking, maar door de komst van massamedia krijgen individuen en groepen steeds meer de mogelijkheid om post-traditionele religies te delen. Bovendien worden ze hierbij niet meer tegengehouden door voorheen machtige religieuze instituten (Hjavard, p. 14).

Hanegraaff (1999) merkt op dat in veel vormen van post-traditionele religie ook elementen uit populaire cultuur zijn opgenomen, zoals *science fiction* elementen in *New Age* spiritualiteit (p. 150). Andere voorbeelden zijn *Jediïsme* (gebaseerd op *Star Wars* films), Tolkienreligie (rondom de fictie van J.R.R Tolkien) en kabouter- en vampierreligie (Davidsen, p. 17). Dit soort religie met invloeden uit populaire cultuur kan worden aangeduid als een *cultic milieu*. Een *cultic milieu* wordt gekenmerkt als een groep met eigen normen en waarden die los staat van het institutionele (Campbell, 1987, Kaplan & L Löow, 2002). Hieronder vallen spirituele subculturen met een eigen non-institutionele gedachtegang. Fancultuur met een mystieke status rondom Elvis, Tupac en Cobain zijn ook voorbeelden van *cultic milieus*. Over de religieuze status die in zo'n *cultic milieu* rondom een artiest ontstaat zegt Sylvan (2001) het volgende:

'Observers of culture and scholars of religion have said many things about the slow decline of religion and the death of God in Western civilization. Yet for the millions of people who have experienced something similar to the accounts above, religion and God are not dead, but very much alive and well and dancing to the beat of popular music.' (p. 3)

Er is een belangrijk verschil tussen deze vorm van religie en traditionele vormen. Zo zullen veel fans van popartiesten, in tegenstelling tot traditionele religieuzen, zich niet

bewust zijn van de religieuze dimensie van hun *fandom*. Sylvan omschrijft popmuziek als religie daarom ook als een postmoderne vorm: 'this religion is an eclectic pastiche of diverse musical, religious, and cultural components thrown together and grafted onto an oligopolistic corporate entertainment industry' (Sylvan, 2001, p.4).

2.4 De posthumane carrière van Elvis

In de bovenstaande paragrafen is gezocht naar oorzaken van het ontstaan van sagen over overleden popsterren. Er is aangetoond dat het aannemelijk is dat deze sagen ontstaan door de status die popsterren in de hedendaagse populaire cultuur hebben. Daarnaast is een link gelegd met religie en de term *cultic milieu* besproken. Wetenschappelijke literatuur gespecificeerd op het onderwerp van deze thesis bestaat maar zeer gering. Toch heeft Amerikaanse onderzoeker Gilbert B. Rodman een poging gedaan om de posthumane carrière van Elvis te verklaren.

Het boek *Elvis After Elvis, The Posthumous Career Of A Living Legend*, is een uitgebreid *Cultural Studies*-onderzoek naar de posthumane, religieuze carrière van Elvis. Rodman merkt op: 'For a dead man, Elvis Presley is awfully noisy' (p.1). Elvis is terug te zien in kookboeken, politieke campagnes en zelfs pornofilms (p.1). Dan stelt Rodman dat er zowel in tabloids als kwaliteitskranten wordt gespeculeerd over het vermeend in leven zijn van The King (p. 3). Er is zelfs een heuse religie rondom Elvis in Amerika: *Elvism*, met *Elvii* als onderdanen en *Graceland* als bedevaartsoord. Rodman bespreekt drie mogelijke oorzaken van deze posthumane carrière.

Een eerste oorzaak is het kapitalisme en de bijbehorende consumptiemaatschappij. Sterren zijn in dit paradigma gecreëerd door media-instituties om in te spelen op verlangens van het publiek (p. 10). Elvis werd vanaf de begindagen van zijn *stardom* - soms met medeweten en soms niet - gebruikt om enorme hoeveelheden geld te genereren (p. 11). Elvis is voor fans een mediator tussen de 'echte' wereld en de 'ideale' wereld. Waarbij Elvis met zijn naam en faam de ideale wereld representeert. Het is met andere woorden interessant om Elvis voort te laten bestaan, omdat dit geld oplevert.

Dit kapitalistische perspectief is een *top-down* perspectief. Bedrijven dringen Elvis als het ware op aan fans. Een tweede verklaring is dat de posthumane carrière van Elvis veel meer *bottom-up* vanuit de fans te verklaren is (p.12). Fans maken Elvis zelf zo groot, waardoor hij een onsterfelijke status heeft. Rodman stelt dat internet

hierbij ook een grote rol speelt. Het is een plek waar iemand zijn persoonlijke gedachten kan delen, zonder te worden gecontroleerd door institutionele media (p. 14-15). Meer over deze kracht van het vernaculaire web is te lezen in hoofdstuk 3 van dit theoretisch kader.

Een derde verklaring van Rodman is dat Elvis' alomtegenwoordigheid een symptoom is van de huidige postmoderne tijd. Een tijd vol met pastiche en nostalgie. Hoewel Elvis zelf geen kunst meer maakt, verschijnen er steeds weer nieuwe kopieën van producten van Elvis (p. 16). Iets dat door de beroemde cultuurcriticus Jean Baudrillard (1994) *simulacra* werd genoemd: ondiepzinnige afbeeldingen, losstaand van hetgeen dat ooit betekenisvol was en zonder de historische context waarin ze ooit stonden.

Rodman stelt uiteindelijk dat de oorzaak van een in leven zijnde Elvis' complexer is dan één van deze oorzaken (p. 32). Het is een wisselwerking tussen deze drie oorzaken, maar ook contexten. De verklaring van deze verhalen is dus net zo complex als het woord 'populair'. Er is geen allesomvattende theorie om dit te verklaren. Er zijn meerdere oorzaken en meerdere situaties. Rodman raadt aan om de posthumane carrière van Elvis per casus en per context te analyseren.

2.5 Elvis, Tupac en Kurt Cobain: de stemmen van hun generaties

Nu een fundament is gelegd van de religieuze dimensie van populaire muziekcultuur, is het tijd om dit te specificeren door beschikbare literatuur en achtergrondinformatie over de drie case studies van deze masterthesis te bespreken.

Elvis

'The only king is Jesus Christ'. Op 30 september 1974 reageert Elvis Presley tijdens een concert in *Indiana* op zijn fans die schreeuwen dat hij de King of Rock and Roll is. De christelijke Elvis laat zich met dit citaat van zijn meest bescheiden kant zien, maar zo bescheiden is zijn status niet. Mede dankzij het medium televisie waarin beelden van Elvis wijd verspreid werden, wordt hij gezien als een Amerikaanse nationale held en bovendien het allereerste rockicoon ter wereld (Shumway, 2014, p. 25).

Elvis, geboren op 8 januari 1935, is hiernaast taboedoorbrekend geweest op het gebied van seksualiteit: 'In the history of mass culture, Elvis may be the first male star to display his body in this way overtly and consistently' (Shumway, 2014, p. 25). Elvis was bovendien één van de eerste artiesten die speelde met gendernormen. Door zijn lichaam op het podium als een seksueel object te presenteren, deed hij iets dat voorheen bijna alleen door vrouwen werd gedaan (Shumway, 2014, p. 30). Met deze vorm van presentatie, zijn opvallende vetkuif, bewegingen en kledij, had Elvis een zekere 'to-be-looked-at-ness' (Shumway, 2014, p. 32).

Elvis had een enorme schare jonge fans en dat kwam voornamelijk door zijn muziek en de manier waarop hij optrad. Maar hij was ook een symbool van een nieuwe sociale groep: *the generational one* (Shumway, 2014, p. 43). Deze groep identificeerde zich sterk met Elvis en werd gekenmerkt door het gevoel onderdeel te zijn van een community van naoorlogse consumenten die op zoek waren naar betekenis in hun leven (Shumway, 2014, p. 44). Elvis werd hiermee na James Dean het belangrijkste marketingproduct van zijn tijd en bovendien het belangrijkste figuur voor het creëren van een groepsidentiteit (Shumway, 2014, p. 45). Hij staat niet voor niets bekend als de *King of Rock and Roll*.

Sinds de dood van Elvis in 1977 bestaan er complottheorieën over zijn dood. Een bekend boek hierover is geschreven door Brewer-Giorgio. In *Is Elvis Alive?* toont ze met verschillende bewijzen aan dat Elvis helemaal niet dood kan zijn. Bewijzen die in dit boek worden gegeven zijn onder andere de verkeerd gespelde naam van Elvis op zijn grafsteen, een veel te zware grafkist en verschillende audio-opnames.

Tupac Shakur

Tupac Amaru Shakur, alias *2pac*, werd geboren op 16 juni 1971. In 2004 werd hij door MTV verkozen tot beste rapper aller tijden. Door sommigen wordt hij zelfs gezien als de 'hip-hop-versie van Elvis Presley' (Dyson, 2006, p. 5). Niet alleen vanwege zijn enorme invloed op de Amerikaanse en internationale hiphop, maar ook vanwege zijn mythische status.

De wereldwijde fascinatie voor Tupac is enorm. Hij werd geprezen om zijn charismatische persoonlijkheid en zijn acties tegen discriminatie en onrecht (Stanford, p. 3). Gedurende de negen jaar waarin hij actief was, kreeg hij een grote

groep fans achter zich. Hij is een van de meest succesvolle rapartiesten aller tijden, met een verkoop van meer dan 67 miljoen albums. Sinds zijn overlijden zijn tientallen documentaires uitgebracht over zijn leven en zijn vermeend in scene gezette dood (Stanford, 2011, p. 4).

Het leven van Tupac kende twee kanten: 'the divide in his mind and soul between his revolutionary pedigree and thug persona' (Dyson, 2006, p.14). Tupac raakte meermaals in aanraking met politie, stond bekend om roekeloos gedrag en confrontaties. Anderzijds was hij een voorbeeld voor veel Afro-Amerikanen en een voorvechter van vrijheid. Tupac is belangrijk geweest voor de hiphop community en Amerikaanse jeugdculturen. Tupac werd voor veel jongeren een inspirator en motivator, vanwege zijn krachtige persoonlijkheid (Stanford, 2011, p. 20).

Kurt Cobain

Sinds de dood van Kurt Cobain op 5 april 1994, circuleren complottheorieën over de aard van zijn dood. Zo zou Kurt Cobain zijn vermoord door de *CIA*, zijn vrouw Courtney Love of de Illuminati. Recenter zijn sagen waarin wordt gesteld dat Cobain zijn dood in scene heeft gezet.

Cobain wordt gezien als een muzikaal genie en bovendien een initiator van *neo-punk* muziek, die tegenwoordig bekend staat als 'grunge-rock'. Als leadzanger van de band *Nirvana* had hij grote successen. Hij werd snel het leidende en lijdende symbool van de 'verloren generatie' van de jaren negentig. Zijn kledingstijl werd door miljoenen jongeren overgenomen: kapotte broeken, lang haar en oude T-shirts (Jobes et al. p. 260).

Cobain zette zich af tegen de kapitalistische maatschappij. Paradoxaal genoeg werd zijn muziek een massaproduct. Cobain belande mede hierdoor in meerdere depressies. Cobain raakte ook verslaafd aan heroïne en probeerde meermaals zonder succes af te kicken. In deze zware periode pleegde hij zelfmoord in zijn huis in Los Angeles.

Op het moment dat het nieuws over Kurt Cobain bekend werd, reageerden Amerikaanse en internationale fans geschokt. Radiostations hadden speciale 24-uurs uitzendingen over *Nirvana* en huilende fans verschenen bij het huis van Cobain.

Zijn dood was zeer groot nieuws in Amerika en Cobain stond op de voorpagina van verschillende kranten en tijdschriften (Jobes et al, p. 261). Een icoon was verdwenen.

2.6 Terugblik op hoofdstuk 2

Sagen over de in scene gezette dood van popsterren zijn een nieuw onderwerp van onderzoek en daarom is in dit hoofdstuk gepoogd om verklaringen te vinden voor het ontstaan van deze sagen. Popsterren maken onderdeel uit van een populaire muziekcultuur. Deze cultuur is geeft betekenis op meerdere manieren. Fans zien artiesten als identificatiemiddel. Dyer en McDonald (1998) zien vier manieren waarop deze identificatie plaats kan vinden: emotionele verbondenheid, zelfidentificatie, imitatie en projectie.

Latere onderzoekers stellen dat populaire muziekcultuur in onze hedendaagse maatschappij religieuze elementen bevat. Media hebben daarbij sociale functies overgenomen van klassieke religieuze instituten. Popsterren worden driedimensionale multimediale karakters die betekenis geven aan het leven van fans. Deze mystieke wereld rondom artiesten die fans creëren is een *cultic milieu*.

Kijkend naar de hoofdvraag van dit onderzoek, heeft dit hoofdstuk de achtergronden geboden van de cultuur waarin sagen over popsterren ontstaan. Uit de kwalitatieve retorische analyse zou kunnen blijken dat discussiedeelnemers zich op een bepaalde manier identificeren met popsterren om hun autoriteit te construeren. Ook zou bijvoorbeeld kunnen blijken dat op het vernaculaire web sprake is van een *cultic milieu* met een geheel eigen retorica, die niet voorkomt in nieuwsmedia. Naast dat dit hoofdstuk een verklaring voor de sagen heeft gegeven, biedt het dus middelen om het onderzoeksmateriaal mee in te delen.

3. Sagen over popsterren op het vernaculaire web en in nieuwsmedia

'Ik ben er niet van overtuigd dat Elvis leeft, ik ben er alleen ook niet zeker van dat hij dood is. Ik hoop het vooral niet. Het zou toch prachtig zijn als hij vandaag naar buiten treedt: "Om deze redenen heb ik mijn dood in scène gezet en zo hebben we het gedaan: hier is mijn boek." Als dat zo is, hoeft dus geen enkel nieuwsbericht meer waar te zijn.'

Televisiemaker Matthijs Kleyn (Algemeen Dagblad, 08-01-2016)

Op dezelfde manier waarop nieuwe vormen van religie en populaire muziekcultuur de wereld hebben veranderd, dragen media ook bij aan een herindeling. Media voorzien consumenten van nieuwe narratieven, zowel fictioneel als feitelijk. Sterker nog: de media zijn de grootste leverancier van spirituele, bovennatuurlijke verhalen (Hjvard, p. 17).

Nu de herkomst van sagen over de in scene gezette dood van Elvis, Tupac en Kurt Cobain is besproken, bevat dit hoofdstuk de overige theorie die van toepassing is op de hoofdvraag. Eerst wordt het vernaculaire web besproken en de manier waarop dit vernaculaire web een kweekplaats is voor sagen en complotten. Vervolgens wordt in de tweede paragraaf de wisselwerking tussen sagen en nieuwsmedia uiteengezet. In de derde paragraaf wordt een retorische gereedschapskist samengesteld, waarmee nieuwsmedia en het vernaculaire web zullen worden geanalyseerd.

3.1 Een vernaculaire participatiecultuur

De verzameling van online fora, blogs, wiki's, lezersreacties en andere virtuele omgevingen is het vernaculaire web (Burger, 2014, p. 288). Het vernaculaire web wordt gekenmerkt door een niet-institutionele retoriek en een hybride karakter. In deze paragraaf wordt het ontstaan van dit web, het discours en de verspreiding van complottheorieën besproken.

3.1.1 Een nieuwe vrijplaats voor discussies

Door de opkomst van internet en gebruiksvriendelijke technologieën zijn media tegenwoordig aanwezig in alle facetten van ons leven (Deuze, p. 137). Individuen

krijgen de mogelijkheid om zichzelf via sociale netwerken te profileren en het is bovendien eenvoudiger geworden om met weinig moeite een groot publiek te bereiken (Howard, 2008a). Een gevolg hiervan is het ontstaan van online *communities* en platformen voor discussies.

Het vernaculaire verwijst naar een 'gemeenplaats' of het 'alledaagse' (Lantis, p. 202). Vernaculaire cultuur is een niet-institutionele cultuur, die bereikbaar is voor iedereen en los staat van de elite. De geschiedenis van de term 'vernaculair' rijkt tot de klassieke oudheid en is afgeleid van het Griekse woord *oikogenes*, dat letterlijk 'thuis geboren' betekent (Howard, 2010, p. 249). De klassieke Romeinen gebruikten de term *verna* om een in gevangenschap geboren slaaf aan te duiden (Howard 2010, p. 250). Een *verna* was het hybride product van de Romeinse instituties en de traditionele cultuur waaruit de slaaf afkomstig was. De slaaf werd gezien als niet-institutioneel, maar was onderdeel van een institutioneel systeem. Er gaat met andere woorden een dualiteit uit van de term 'vernaculair'.

Deze dualiteit is nog steeds van toepassing op het vernaculaire web. Het vernaculaire web kan nooit helemaal los staan van het institutionele, er is sprake van een wisselwerking. Howard (2010) stelt zelfs dat de grenzen tussen het vernaculaire en het institutionele steeds meer vervagen (p. 247). Zo geven nieuwssites gebruikers bijvoorbeeld de mogelijkheid om te reageren op artikelen. Hierdoor krijgen nieuwssites een vernaculaire dimensie. Deze wisselwerking tussen institutionele nieuwsmedia en het niet-institutionele vernaculaire web wordt het *dialectical vernacular* genoemd (Howard, 2010, p. 251).

Het ontstaan van internet en het vernaculaire web hebben gezorgd voor een geheel nieuwe participatiecultuur. Gebruikers kunnen bijvoorbeeld zelf berichten delen en discussiëren. De participatiecultuur zit in een stijgende lijn. Zo konden gebruikers in eerste instantie alleen mailberichten sturen, maar tegenwoordig zijn de mogelijkheden talrijk. Van blogs en fora tot speciaal ingerichte websites (Howard, 2010, p. 241). Gebruikers kunnen bovendien zelf keuzes maken en zijn niet meer afhankelijk van traditionele nieuwsinstututen. Ze kunnen zelf *bottom-up* deelnemen aan processen en krijgen hierbij veel vrijheid tot uiting:

'Individuals today are freer to express themselves than at any point in human history.

They are freer to gather information from more diverse sources than ever before. They are freer to engage in the wealth of diversity other human beings are expressing' (Howard 2011, p. 22).

Howard (1997, 2010, 2016) deed diverse onderzoeken naar online discussies tussen Christelijke fundamentalisten die geloven in een naderend einde van de wereld. Hij stelt dat het vernaculaire web de functie van een kerk heeft overgenomen. Er is een *virtual eklesia* ontstaan, waarin religieuzen en complottheoretici met elkaar gedachtes kunnen uitwisselen (Howard, 2009, p.199). Na etnografisch en kwalitatief onderzoek, constateert Howard dat deze digitale community wordt gekenmerkt door een weinig divers publiek. Hierdoor worden forumdeelnemers niet tegengesproken en ontstaat een eenzijdige discussie (Howard, 2009, p. 214).

3.1.2 Een informeel en niet-institutioneel discours

Het vernaculaire web is kortom een online informele, niet-institutionele en hybride omgeving voor discussies. Dit web kent een ander discours dan traditionele nieuwsmedia (Howard, 2009, p. 492). Het vernaculaire web heeft zijn eigen gemeenschappelijke waarden, die los staan van het institutionele: 'The vernacular may redeploy institutional discourse, and it may even function in support of hegemony, but it must always be 'discourse that emanates from specific localized communities' (Howard, 2010, p. 244).

Door de opkomst van participatiemedia wordt online steeds meer gebruik gemaakt van informeel taalgebruik (Hauser, 1999). Er is een vernaculaire taal ontstaan met een non-institutionele retoriek. Ono en Sloop (1995) zien twee belangrijke karakteristieken in dit discours: 'cultural syncretism' en 'pastiche'. Met de eerste eigenschap wordt bedoeld dat vernaculair discours een reactie is op institutioneel discours. Met 'pastiche' wordt bedoeld op het feit dat in vernaculair discours vaak met mainstream objecten nieuwe betekenissen worden gecreëerd (p. 24). Iedere online community kent daarbij een eigen specifiek taalgebruik, maar een gemene deler is dat deze taal informeel is.

Dat het vernaculaire web niet-institutioneel is, betekent niet dat er geen sprake is van autoriteit. Individuele gebruikers tonen in een forumdiscussie bijvoorbeeld juist

aan dat ze beschikken over de autoriteit om over een bepaald onderwerp te praten (Howard, 2011, p. 3). Er is hierbij geen sprake van centraal individueel leiderschap, maar van autoriteit van de gehele groep. De groep bepaalt immers wie in de online discussie worden gezien als de autoriteiten (Howard 2011, p. 14).

3.1.3 Sagen en complotten op het vernaculaire web

De verhalen over Elvis, Tupac en Cobain worden in deze masterthesis gedefinieerd als sagen binnen een populaire muziekcultuur. De sage wordt binnen het vakgebied van de folkloristiek gedefinieerd als een onwaar, maar waar gepresenteerd verhaal (Burger, 2014, p. 20). Zowel onder folkloristen als andere sagenonderzoekers wordt een constructionistische manier van onderzoek steeds groter. Een sage wordt daarbij benaderd als een debat waarin groepen of individuen beweren dat verhalen waar of onwaar zijn. Een typisch element aan sagen is daarbij de bewering dat het traditionele verhalen zijn (Burger 2014, p. 37). Sagen over de in scene gezette dood van popartiesten zijn dus verhalen over popsterren die worden bestempeld als traditioneel en waarvan 'de status der discussie staat' (Burger 2014, p. 37).

In nieuwsberichten en forumdiscussies worden de verhalen over popsterren ook aangeduid als complottheorieën. Een complottheorie gaat uit van een samenzwering tussen hogere machten om iets geheim te houden (Barkun, p. 3). Er zijn daarbij drie principes die in bijna elke complottheorie voorkomen. (1) Niets gebeurt per ongeluk, (2) niets is zoals het lijkt en (3) alles is in connectie met elkaar (Barkun, p.4). De theorieën over Elvis, Tupac en Cobain voldoen aan deze drie principes. Er wordt vermoed dat hun dood (1) met opzet in scene is gezet, dat (2) de verhalen dat ze zijn overleden niet kloppen en (3) dat er meerdere aanwijzingen hiervoor zijn. De sagen over de in scene gezette dood van popsterren hebben dus ook een complotelement.

Het vernaculaire web is een aantrekkelijke plek voor de ontwikkeling en verspreiding van sagen en complottheorieën. Dit is te danken aan het grote publiek, de toegankelijkheid en – het belangrijkste – de afwezigheid van gatekeepers. Subculturen die met bepaalde complotgedachtes leven, hebben via internet de mogelijkheid om deze theorieën met gelijkgestemden te bespreken en te delen (Barkun, p. 12- 13). Het onthullen van de 'waarheid' die geheim wordt gehouden is

één van de thema's die op forumdiscussies wordt besproken (Ward & Voas, p. 113). Het web blijkt een broeiplaats te zijn voor complotten: van de gedachte dat Barack Obama de antichrist is (Howard, 2006), tot het geloof in UFO's (Barkun, 2012).

Religieuze groeperingen en *cultic milieu's* blijken sinds de opkomst van internet veel complottheorieën op fora uit te wisselen. Complottheorieën waarin spirituele gedachtegangen en de drie complotprincipes van Barkun samenkomen worden aangeduid als *conspiritualism* (Ward & Voas, p. 108). Een kenmerk van dit *conspiritualism* is onvrede over de huidige situatie in de wereld en een alternatieve spirituele kijk. De verhalen over dode popsterren zijn in te delen als *conspiritualism*, omdat ze ten eerste voldoen aan de drie complotprincipes van Barkun en ten tweede een spirituele en religieuze dimensie hebben.

3.2 Uit de dood herrezen popsterren als amusement in nieuwsmedia

Nu het vernaculaire web en de verspreiding van sagen zijn besproken, is het tijd om de kenmerken en normen van institutionele nieuwsmedia uiteen te zetten. Deze masterthesis is immers een vergelijkend onderzoek tussen enerzijds het niet-institutionele vernaculaire web en anderzijds institutionele nieuwsmedia.

Burger (2004) merkt op dat nieuws, folkore en populaire cultuur elkaar voeden: 'romanschrijvers laten zich inspireren door sagen en andere volksverhalen, volksverhalen lenen motieven uit griezelfilms, nieuwsmedia verspreiden van tijd tot tijd broodjes aap, de vertelfolkore van deze tijd' (p.15). Een gelijkenis tussen nieuwsmedia en folkloristische sagen is dat ze beiden vertellingen doen in de vorm van verhalen (Burger 2004, p. 72). Verhalen in het nieuws moeten mediageniek zijn. Een voorbeeld is het vaak vertelde levensverhaal van Lance Armstrong: hij had teelbalkanker, maar zegevierde meermaals in de Tour de France (Burger, 2004, p. 73). Dat hij uiteindelijk al deze overwinningen bereikte door vals te spelen, maakte het narratief nog interessanter voor nieuwsmedia.

Maar de status van sagen is anders dan die van het nieuws. Wanneer een verhaal wordt gezien als een sage, devalueert dit verhaal tot een onwaar, of omstreden verhaal (Burger, 2014, p. 38). Er zijn verschillende traditionele journalistieke normen die het institutionele discours van het niet institutionele onderscheiden. Bekende normen zijn betrouwbaarheid (goed brongebruik en het

controleren van feiten), eerlijkheid (richting bron en de lezer), het toepassen van hoor-wederhoor, onafhankelijkheid (geen commerciële- of politieke belangen), relevantie (informereren over nieuwswaardige problemen) en sociale verantwoordelijkheid (zelfreflexiviteit) (Vasterman, p. 525). Daarnaast hebben nieuwsmedia de functie van een waakhond: ze kunnen problemen, schandalen en mislukkingen op de nationale agenda zetten (Vasterman, p. 511).

Dit betekent niet dat nieuwsmedia alleen maar gerespecteerd hard nieuws brengen. Kwaliteitsmedia bevatten bijvoorbeeld ook nieuws over sport en entertainment. Hallin (1986) stelt dat de wereld van journalisten is onderverdeeld in drie verschillende zones met daarin verschillende normen. In de centrumzone heerst de sfeer van consensus: al het nieuws dat niet ter discussie staat en waar journalisten het over eens zijn, zoals hard nieuws (p. 117). Hieromheen ligt een ring met de sfeer van legitieme controverse. In deze zone is sprake van verschillende meningen, journalisten werken hier aan objectiviteit en evenwicht. Het gaat in deze zone bijvoorbeeld over verkiezingen of maatschappelijke problemen. In de buitenste zone valt de sfeer van het afwijkende, wat door Hallin de deviantie wordt genoemd. Hieronder vallen politieke, religieuze en maatschappelijke standpunten, die tegen de dominante ideologie ingaan. Dit soort onderwerpen staan niet op de publieke agenda en journalisten kunnen dit soort onderwerpen dus negeren of belachelijk maken (p. 117).

De sagen over de in scene gezette dood van popsterren zijn geen hard nieuws. Ze staan op de entertainmentpagina van nieuwssites. De sfeer waarin zij vallen is die van de deviantie: journalisten gebruiken de sagen als amusement. Beroemdheden blijken in toenemende mate interessante journalistieke objecten te zijn. Ze representeren een succesvol leven, met een spannend narratief. Bovendien krijgen lezers van artikelen over beroemdheden de kans om los te komen van de dagelijkse sleur (Marshall, 2005, p. 22 – 23).

3.3 Het gereedschap voor de retorische analyse

De kenmerken van het vernaculaire web en nieuwsmedia zijn in de vorige paragrafen van dit hoofdstuk besproken. Hoofdstuk 4 bevat de procedure die zal worden

gevolgd bij de retorische analyse. Eerst is het tijd om in deze paragraaf het gereedschap waarmee de retorische analyse wordt uitgevoerd te verzamelen.

3.3.1 Moderne sagen analyseren met klassieke retorica

Aan de basis van een retorische analyse staat de retorica. Deze retorica gaat terug tot in de tijd van de klassieke Grieken en Romeinen. De actuele waarde van de klassieke retorica schuilt in de vele uitputtende indelingen (Braet, 2007, p. 13). Voor een totale indruk van de klassieke retorica is in deze thesis geen ruimte, maar de kernpunten die van toepassing zijn voor de kwalitatieve analyse worden benoemd.

Retorica is ‘de leer van het overtuigend spreken’ (Braet, 2007, p. 10).

Klassieke retorigi als Aristoteles en Quintilianus bestudeerden de manier waarop retorische redes werden geconstrueerd. Daarbij werd de overtuigingskracht en effectiviteit van een betoog onderzocht. Een goede betoger zorgt ervoor dat voor een bepaald onderwerp aandacht, begrip en aanvaarding wordt gegenereerd (Braet, 2007, p. 18). Om dit voor elkaar te krijgen kunnen betogers gebruik maken van een klassieke drieslag: ethos, pathos en logos.

Logos zijn argumentatieve middelen: een standpunt en de argumenten die worden gebruikt om deze te verdedigen (Braet, 2007, p. 25). Een retorische tekst bestaat echter ook uit niet-argumentatieve middelen. Ethos is de indruk die een spreker maakt op het publiek. Een spreker kan daarbij deskundig, eerlijk en welgezend overkomen (Braet, 2007, p. 50). Met pathos wordt ingespeeld op de emoties van publiek, zoals angst, wanhoop, humor of vertrouwen (Braet 2007, p. 53-55).

Het gebruik van pathos wordt in deze masterthesis buiten beschouwing gelaten, omdat het onderzoeksonderwerp gaat over de manier waarop mensen wel of niet geloven in de sagen over popsterren (logos) en de wijze waarop ze hun autoriteit (ethos) construeren. Eerder onderzoek van Burger (2014) wees uit dat bij de waarheidsovertuiging rondom misdaadsagen vooral gebruik werd gemaakt van de middelen ethos en logos (Burger, 2014, p. 50). Pathosmiddelen bleken bij zijn onderzoek een ondergeschikte rol te spelen in de literatuur en het onderzoeksmateriaal. Volgens Burger zou dit kunnen samenhangen met de aard van het materiaal: ‘wellicht zijn dergelijke technieken minder passend en effectief in

nieuwsgenres en in online discussies dan in face-to-face interactie in kleine groepen' (Burger, 2014, p. 50).

Voor het aantrekkelijk maken van een nieuwsbericht of forumpost, kunnen schrijvers ook aandacht schenken aan de verwoording, de *elocutio*, van een betoog (Braet, 2007, p. 84). Daar vallen bijvoorbeeld het gebruik van stijlmiddelen zoals metaforen, personificaties, anekdotes of een litotes onder (Braet, 2007, p. 103 – 120). Een overkoepelende categorie is de amplificatie, die bestaat uit meerdere stijlfiguren. Hiervan wordt gebruik gemaakt om een nadrukkelijke en meestal partijdige voorstelling van zaken of personen te geven (Braet, 2007, p. 106).

Een voorbeeld van zo'n amplificatie is de evidentie. Hierbij wordt een aanschouwelijke en herkenbare beschrijving van een gebeurtenis geschetst. De luisteraar of lezer wordt als het ware 'ooggetuige' gemaakt (Braet, 2007, p. 109). Dit kan door een tekstuele beschrijving, maar ook middels gebruik van foto- of videomateriaal kan een evidentie worden geconstrueerd. Stijlfiguren in nieuwsberichten of forumdiscussies kunnen bijvoorbeeld ook in de vorm van foto's, video's of smileys naar voren komen (Van Den Broek et al, p. 103 – p. 110).

3.3.2 Wel of niet geloven? De typologie van Donovan.

Nu een indruk is gegeven van de klassieke retorica, is het tijd om de middelen te bespreken die worden gebruikt om de (on)waarheid van een sage te construeren. Hierbij kunnen forumdeelnemers en journalisten een beroep doen op logos.

Binnen sagenonderzoek werd de manier waarop theorieën niet werden geloofd (*debunking*) lange tijd buiten beschouwing gehouden. De Amerikaanse criminologe Pamela Donovan (2002, 2004) deed onderzoek naar gebruikers van *Usenet* die online discussieerden over 'broodje-aap'-kwesties. Met een kwalitatieve inhoudsanalyse richtte ze zich op de vormen van geloof en ongeloof bij deze verhalen. Ze concludeerde dat debunkers zich actief inzetten om dit soort misdadaasagen onderuit te halen (2002, p. 207).

Donovan richt zich in haar onderzoek op sagen met een criminele dimensie, zoals orgaanroof en ontvoeringen van vrouwen en kinderen uit winkelcentra. Ook Burger (2014) maakt gebruik van de theorie van Donovan om Nederlandse broodje aap-verhalen met een criminele dimensie te onderzoeken. Deze typologie zal in deze

masterthesis worden getoetst, door hem toe te passen op sagen over popsterren.

Het model wordt gebruikt ter analyse van zowel forumdiscussies als nieuwsberichten. Uit onderzoek van Burger (2014) bleek dat het onderscheid tussen geloof en ongeloof ook aanwijsbaar was in krantenberichtgeving (p. 270). Toch is er een belangrijk verschil: 'in nieuwsteksten bepalen journalist en redactie de dominante boodschap: zij beslissen wiens visie als nieuws in de kop komt en wiens visie als wederhoor in de laatste alinea, wat wordt opgevoerd als feit en wat als mening' (Burger, 2014, p. 271).

De vier vormen van (on)geloof die door Donovan zijn samengesteld en door Burger (2014, p. 60, p. 266) zijn uitgewerkt luiden:

1. Voorwaardelijk of instrumenteel geloof

'Het geloof van mensen die verhalen bruikbaar vinden als waarheden in de context van sociale interactie, geheel los van de vraag of ze wel gebaseerd zijn op conventionele vormen van bewijs.' (Burger 2014, p. 60)

2. Fervent geloof

Deze groep gelovigen zoekt empirische bevestiging en beschuldigen ongelovigen van medeplichtigheid en verzwijgen. Fervente gelovers zeggen niet dat een bewijs er niet toe doet, of dat we niet kunnen weten wat de waarheid is.

3. Debunking

Uitgesproken ongeloof. De sagen worden absoluut niet geloofd.

4. Ervaringsgeloof

'Een persoon claimt een betwiste gebeurtenis zelf te hebben meegemaakt.' (Burger 2014, p. 266)

De vierde vorm van geloof, ervaringsgeloof, is door Burger toegevoegd aan de typologie van Donovan. Het zou kunnen dat na de analyse van het materiaal over uit de dood herrezen popsterren een nieuwe vorm van geloof wordt ontdekt. De

typologie van Donovan en Burger wordt als uitgangspunt genomen, maar mocht een vorm van geloof niet in te delen zijn onder één van deze dimensies, dan zal een nieuwe geloofsvorm worden toegevoegd. Dit zal echter pas blijken na de kwalitatieve inhoudsanalyse.

Uit het onderzoek van Burger naar de Smileybende (2014) kwam naar voren dat nieuwsmedia sagen over deze bende vooral construeerden als onwaar. Deze houding wordt voornamelijk onderbouwd door te verwijzen naar bronnen (autoriteiten) die stellen dat de bende niet bestaat. Het vernaculaire web bleek meer een ruimte voor discussie te zijn. Toch waren debunkers ook hier in de meerderheid. Op het vernaculaire web waren echter ook instrumentele gelovigen en fervente gelovigen

3.3.3 Waarom wel of niet geloven? Vijf klassieke argumenttypes

De tweede deelvraag van deze masterthesis is hoe het (on)geloof in een theorie retorisch wordt onderbouwd. Voor de verdediging van een standpunt, wordt gebruik gemaakt van argumenten. De klassieke retorica geeft vijf verschillende argumentsoorten waarmee een standpunt kan worden verdedigd, die in onderstaand model zijn opgenomen (Braet, 2007, p. 40 – 47).

Argumenten voor feitelijke standpunten	Argumenten voor waarderende standpunten	Argumenten voor alle soorten standpunten
Argument op basis van waarschijnlijkheid: tekens of causaliteit.	Argument op basis van waarden: op basis van positieve of negatieve eigenschappen/ op basis van voor- of nadelige gevolgen.	Argument op basis van analogie (vergelijking van gevallen).
		Argument op basis van voorbeelden (generalisatie).
		Argument op basis van

		gezag.

Onder het argument op basis van gezag, kan bijvoorbeeld ook het beroep op insiderskennis vallen. Deze vormen van argumenten zijn volgens de klassieke retorica uitputtend en daarom uitermate geschikt als richtlijn voor de analyse.

3.3.4 Autoriteit construeren met een sterk ethos

Met betrekking tot de constructie van autoriteit richt deze thesis zich op ethos. De folklorist Elliott Oring (2008) benadert sagen in haar onderzoek ook op een retorische manier. Hij onderzoekt daarbij de retorische middelen die door sagenvertellers worden gebruikt om anderen te overtuigen van de waarheid van hun verhaal. Haar *rhetoric of truth*-model omvat ethostechnieken, zoals het verwijzen naar een autoritaire bron of het geven van alternatieve lezingen (Oring, 2008, p. 131 -138). Burger (2014) combineert dit model met de klassieke retorica van Aristoteles en de driedeling van deskundigheid, welwillendheid en eerlijkheid en komt tot het volgende model:

Deskundigheid	Welwillendheid	Eerlijkheid
Aangeven dat je wat je zegt, getest hebt	De gemeenschappelijkheid benadrukken door eigenschappen van spreker of onderwerp te beklemtonen.	Zaken vermelden die in je nadeel lijken.
Een autoriteit aanhalen.	Het publiek complimenteren en bedanken.	Verwijzen naar de eigen eerlijkheid.
Anticiperen op tegenargumenten en vragen van de tegenstander die op jou als persoon of als bron	Een gezamenlijke tegenstander zwart maken.	

betrekking hebben.		
Eigen deskundigheid benadrukken, door te verwijzen naar kennis, ervaring en opleiding.		
De afstand tot de bron van het verhaal variëren (uit de eerste, tweede, of derde hand).		

Burger (2014, p. 56)

Dit model zal tijdens de analyse worden gebruikt om te onderzoeken of forumdeelnemers en journalisten gebruik maken van deze ethos-technieken. Mochten er nog nieuwe technieken worden gevonden, dan kan het model zelfs worden uitgebreid.

3.4 Terugblik op hoofdstuk 3

Nadat in hoofdstuk 2 theorie over populaire muziekcultuur is besproken, volgde in dit hoofdstuk de overige literatuur die van belang is voor de beantwoording van de hoofdvraag. Eerst is theorie over de vertelvelden die worden geanalyseerd uiteengezet. Daaruit is gebleken dat het vernaculaire web een online, niet-institutionele en hybride omgeving is. Deze omgeving wordt gekenmerkt door een informele retoriek. Het vernaculaire web is door het vrije karakter een ideale kweekvijver voor sagen en complotten. Hoewel de normen van nieuwsmedia hier recht tegenin gaan, raken sagen en nieuwsmedia steeds meer met elkaar vervlochten. Verhalen over de in scene gezette dood van popsterren vallen voor journalisten in de sfeer van deviantie: ze hebben daarbij een amusementswaarde (Hallin, 1986). De sagen over popsterren kunnen worden bestempeld als traditionele verhalen, waarvan 'de status ter discussie staat' (Burger 2014, p. 37).

Deze bevindingen zijn relevant voor de beantwoording van de hoofdvraag, omdat dit onderzoek een vergelijking is tussen de retorische constructie van nieuwsmedia en het vernaculaire web. Dit hoofdstuk toont de verschillen en

overeenkomsten tussen het vernaculaire web en nieuwsmedia.

In het tweede deel van dit hoofdstuk zijn retorische modellen besproken. Deze modellen zullen worden gebruikt om de retorica in forumdiscussies en nieuwsberichten te analyseren. In de retorische analyse worden de modellen gebruikt om logos en ethos aan te wijzen in het materiaal.

4. Methode en materiaalselectie

De onderzoeksvraag van deze thesis is: Hoe wordt de waar- of onwaarheid van sagen over de in scene gezette dood van popsterren retorisch geconstrueerd op het vernaculaire web en in nieuwsmedia? Om deze vraag te beantwoorden wordt een beroep gedaan op een kwalitatieve inhoudsanalyse in de vorm van een retorische analyse. De theorie die wordt gebruikt voor deze analyse is besproken in hoofdstuk 2 en 3. Nu volgt een verantwoording voor het hanteren van een retorische analyse en een overzicht van de methodologische stappen die zijn gezet. Een verantwoording voor de materiaalselectie volgt in paragraaf 4.4.

4.1 De retorische analyse

Zoals in de inleiding van deze masterthesis besproken, gaat het voor dit onderzoek niet om de vraag wie gelijk heeft, maar om de manier waarop journalisten en discussiedeelnemers hun (on)gelijk construeren. De manier waarop individuen proberen om te overtuigen kan het best worden geanalyseerd met een retorische analyse. Een retorische analyse is een onderzoek naar de overtuigingskracht en effectiviteit van taaluitingen. Daarbij kijkt een analysator naar de keuzes die een schrijver maakt uit beschikbare retorische middelen. Een grondige analyse van tekst is belangrijk, omdat na een grondige analyse een goed oordeel kan worden gegeven over het persuasieve effect van een tekst (Braet, 2007, p. 11).

Bij de verwerking van het materiaal wordt een aantal stappen gevolgd. De onderzoeker stelt zich op als een onzichtbare veldwerker (Burger, 2014, p. 111). Er wordt niet geparticipeerd op fora, de onderzoeker verzamelt het materiaal. Het gaat vervolgens om het zoeken naar patronen en categorieën in het materiaal (Koetsenruijter & Van Hout, 2014).

Om orde aan te brengen in het corpus van een kwalitatieve inhoudsanalyse wordt veelal gebruik gemaakt van sensitizing concepts. Hierbij wordt een werkrichting gegeven - aan de hand van bepaalde concepten - om hiermee het materiaal te doorzoeken en categoriseren (Koetsenruijter & Van Hout, p. 159).

In het theoretisch kader van deze thesis is er echter al een analysemodel samengesteld om het materiaal mee te onderzoeken. Hieronder volgen de stappen

die in het onderzoek hierom zullen worden gevolgd.

Doorzoeken aan de hand van het theoretisch kader

Het materiaal wordt middels de software van *Atlas.ti* gecategoriseerd. Hierbij wordt uitgegaan van de informatie uit het theoretisch kader. Eerst wordt gekeken naar de vorm van (on)geloof. Worden theorieën fervent of instrumenteel geloofd? Worden ze gedebunkt? Of komen er andere vormen van geloof voor?

Daarna komt logos aan bod. Hierbij bekijkt de onderzoeker welke argumenten worden gebruikt door journalisten en forumgebruikers. Vervolgens worden ethos-technieken onder de loep genomen. Ook hierbij wordt gebruik gemaakt van het eerder vermelde analysemodel in het theoretisch kader.

Ten slotte zullen opvallende uitspraken gelieerd aan populaire muziekcultuur, het vernaculaire web en journalistieke normen worden gecodeerd. Ook deze worden namelijk gebruikt in het analysehoofdstuk. Is er bijvoorbeeld sprake van een *cultic milieu*? Valt een keuze van een journalist of een forumdeelnemer extra op? Deze informatie is nodig om uiteindelijk een antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag.

Om transparantie te geven zullen in de analyse *printscreens* van het codeerproces in *Atlas.ti* worden toegevoegd

4.2 Onderzoeksmethoden die niet worden toegepast

Gezien het folkloristische karakter van de verhalen over popsterren, zou een narratieve analyse ook een geschikte onderzoeksmethode kunnen zijn. Er zou kunnen worden geanalyseerd wat de verschillen in het naratief zijn tussen sagen in nieuwsmedia en op het vernaculaire web. Bij deze analysemethode gaat het om de gebeurtenissen rond personages. De focus ligt op de reconstructie van het verhaal (Pleijter, 2006, p. 21). Bij de eerste verkenningen van het materiaal bleek echter dat er binnen de gekozen case studies zich meerdere verhalen door elkaar afspelen. Een gestructureerde narratieve analyse zou de omvang van een dik boekwerk kunnen krijgen, waar in deze masterthesis helaas geen ruimte voor is. De focus ligt dan ook op de retorica van de sagen op het vernaculaire web en in nieuwsmedia.

Er is ook niet voor gekozen om een kwantitatieve methode toe te passen. Er zou kunnen worden onderzocht hoeveel discussiedeelnemers en journalisten de

theorieën geloven en hoeveel niet. Of hoe vaak bepaalde ethos-versterkende tactieken worden ingezet. Gezien de veelheid van het materiaal en het feit dat dit onderwerp nog niet eerder is onderzocht, is gekozen voor een kwalitatieve analyse. Er kan daarbij dieper worden ingegaan op de retorische keuzes die forumdeelnemers en journalisten maken. Een kwantitatief onderzoek zou een mooi vervolgonderzoek kunnen zijn.

4.3 Deelvragen en case studies

De folklorist RG Howard (1997, 2010, 2016) deed meermaals kwalitatief onderzoek naar christelijke fundamentalisten die geloven in een naderende Apocalyps. Hij verzamelde als corpus online discussies over dit onderwerp. Daarnaast hield hij interviews met moderators en forumdeelnemers. Howard onderzocht de manier waarop forumdeelnemers hun autoriteit construeren. Geïnspireerd door dit onderzoek van Howard, is de hoofdvraag van deze masterthesis verdeeld in drie deelvragen.

- 1) Op welke manier worden de theorieën geloofd of niet geloofd?
- 2) Hoe wordt het (on)geloof retorisch onderbouwd?
- 3) Hoe wordt autoriteit geconstrueerd?

Een belangrijk punt van aandacht is dat het bij de eerste deelvraag niet gaat om de manier waarop de theorieën innerlijk worden geloofd. Bij deze deelvraag zal gebruik worden gemaakt van de typologie van Donovan (2002, 2004), die een onderscheid maakte tussen verschillende manieren waarop sagen worden geloofd (zie paragraaf 3.2.2).

Howard (2006) stelt dat case studies een goede manier zijn om online discussies te analyseren (p. 26). Howard bakent zijn onderzoek uit 2006 af door zich te richten op discussies over de Apocalyps naar aanleiding van de aanslagen op 11 september. Sagen over de in scene gezette dood van popsterren bestaan in heel veel soorten en maten. Van Jim Morrison en David Bowie tot Janis Joplin en Amy Winehouse: over haast elke iconische artiest bestaan dit soort theorieën. Daarom is ervoor gekozen om het onderzoek af te bakenen middels drie case studies. Het

betreft sagen over drie artiesten, die verschillende genres en tijdperken vertegenwoordigen: Elvis Presley, Tupac Shakur en Kurt Cobain. In paragraaf 2.4 staat een naderende bespreking van deze case studies.

4.4 De selectie van het materiaal

Deze paragraaf bevat een bespreking van de stappen die zijn gemaakt bij de selectie van het materiaal, een overzicht van het materiaal (een volledig overzicht is te vinden in hoofdstuk 10) en een ethische verantwoording.

Het materiaal dat wordt geanalyseerd bestaat uit nieuwsberichten en forumdiscussies die zijn gezocht in de databases van *LexisNexis*, *Google News* en *Coosto*. Bij een kwalitatief onderzoek bestaat geen vaste berekening om de minimale omvang van een corpus te bepalen. Het moment dat een onderzoeker het gevoel heeft niets nieuws meer tegen te komen gedurende de analyse, is een goede richtlijn voor de omvang van het onderzoeksmateriaal (Koetsenruijter en Van Hout, 2014).

4.4.1 Nieuwsmedia

Nederlandstalige nieuwsberichten (uit Nederland en België) over de in scene gezette dood van Elvis, Tupac en Kurt Cobain zijn gezocht door gebruik te maken van de databases van *LexisNexis* en *Google News*. De zoektermen die zijn gebruikt voor nieuwberichten over Elvis zijn: 'Elvis leeft', 'Elvis leven', 'Elvis dood' en 'Elvis complot'. Voor Tupac is gezocht naar: 'Tupac leeft', 'Tupac leven', 'Tupac dood', 'Tupac complot', '2pac leeft', '2pac leven', '2pac dood', en '2pac complot'. Voor nieuwsberichten over Kurt Cobain zijn de zoektermen 'Kurt Cobain leeft', 'Kurt Cobain leven', 'Kurt Cobain dood', 'Kurt Cobain complot', 'Nirvana leeft', 'Nirvana leven', 'Nirvana dood' en 'Nirvana complot'.

Deze zoektermen leverden in totaal 641 artikelen op. Daarvan bleek maar een klein deel bruikbaar te zijn. De overige gevonden berichten waren dubbel geplaatst of hadden een andere connotatie dan het onderwerp dat besproken wordt in deze masterthesis. Een voorbeeld is het artikel 'Elvis leeft voort in Boskant' (Eindhovens Dagblad, 22 augustus 2016). Het gaat hier niet om een sage, maar om het feit dat Elvis symbolisch voortleeft in de harten van zijn fans. Een ander voorbeeld is het gebruik van de zin 'Elvis leeft zeker ook nog' als een retorisch middel om de

vermeende onwaarheid van een bepaalde theorie of gebeurtenis mee aan te duiden (Dat kan geen toeval zijn; Waar eindigt -gezonde scepsis en begint -paranoia? Op zoek naar de complotdenker in onszelf, Elsevier, 21 mei 2016).

Deze filtering resulteerde in 18 bruikbare artikelen over Elvis, 21 over Tupac en 10 over Kurt Cobain. Het betreft berichten die tussen 2003 en 2017 zijn gepubliceerd door een breed scala aan nieuwssites. Het is een mix tussen traditionele nieuwssites, websites van regionale kranten, moderne nieuwssites, entertainmentsites en websites van omroepen. Er is bewust voor gekozen om al deze webartikelen mee te nemen in het onderzoek, omdat dit naar verwachting een rijke en diverse analyse zal opleveren. Bovendien kan door het gebruik van sites met verschillende politieke achtergronden en doelgroepen een realistisch beeld worden geschetst van de totale berichtgeving. In de bijlages van deze thesis staat een overzicht van alle artikelen per case study, met titel en link. In onderstaande tabel staat een overzicht van het aantal berichten en nieuwssites dat onder het onderzoeksmateriaal valt.

Nieuwsmedium	Aantal berichten
De Volkskrant	5
Het Laatste Nieuws	4
Metro	3
De Standaard	3
Het Nieuwsblad	3
NRC	2
Trouw	2
Nine for News	2
Leeuwarder Courant	2
De Morgen	2
De Telegraaf	2
Algemeen Dagblad	2
Nu.nl	2
HP De Tijd	1

MSN Nieuws	1
The Post Online	1
Omroep Brabant	1
Scientas	1
Linda Nieuws	1
Deredactie.be	1
Panorama	1
Zita	1
PowNed	1
Limburgs Dagblad	1
FunX	1
Humo	1
3FM	1
TVGids.nl	1
Het Belang van Limburg	1
Studio Brussel	1

4.4.2 Het vernaculaire web

Bij de selectie van online discussies over dit onderwerp, is in eerste instantie gezocht op Nederlandstalige fanfora van Elvis, Tupac en Nirvana. Daarop waren helaas geen discussies over een in scene gezette dood te vinden. Ik heb gebeld met de fanclub van Elvis, *It's Elvis Time*, om te vragen of dit soort discussies spelen in Nederland. Ik kreeg te horen dat in het netwerk van die fanclub deze verhalen niet speelden. Er zijn helaas geen Nederlandse fanfora gevonden waar deze discussies worden gevoerd. Uit een gesprek dat ik op 13 januari 2017 voerde met Markus Davidsen, die promoveerde aan de Universiteit Leiden met een proefwerk over Tolkienreligie, bleek dat hij hetzelfde probleem heeft gehad. Bij zijn analyse van fora over Tolkienreligie, bleek het materiaal op Tolkien- en *Lord of the Rings*-fora niet voorhanden te liggen. Volgens Davidsen lag de oorzaak bij de moderators van deze fora: zij zorgen ervoor dat discussies over dit soort onderwerpen weg worden gefilterd.

Vervolgens is via *Coosto* en *Google* gezocht naar Nederlandstalig materiaal door dezelfde zoektermen te gebruiken als die voor nieuwssites. In *Coosto* is een

filter gezet op materiaal van *Facebook*, fora en blogs. Via *Google* is de term 'forum' achter alle zoektermen gezet. Dit leverde 28 discussies op met minstens 15 posts. 6 threads gaan over Elvis, 18 over Tupac en 4 over Kurt Cobain. In totaal staan daar 1795 reacties op. Een totale indruk van dit materiaal is te zien in hoofdstuk 10.

Forum	Aantal discussies
Fok Forum	11
Facebook	6
Partyflock	2
Para Spiri	1
Mysterie- en wetenschapsforum	1
Zeg Maar Yes	1
Elle Girl Forum	1
Retronet	1
Viva Forum	1
Scholieren.com	1
Bokt	1
Nine for News forum	1

4.4.3 Ethische verantwoording

Door onderzoek te doen naar online discussiefora, maakt een onderzoeker gebruik van materiaal dat door individuen op internet is geplaatst. Een onderzoeker werkt daarbij als 'onzichtbare veldwerker' op het terrein van de internetfora (Burger, 2014, p. 111). Hierbij moet een onderzoeker de afweging maken of hij de privacy van forumgebruikers waarborgt. Het is daarom een mogelijkheid om aan moderators of forumdeelnemers toestemming te vragen om het materiaal te gebruiken.

RG Howard (2006) deed dit zeer expliciet door niet alleen toestemming te vragen, maar ook door in gesprek te gaan met moderators en forumdeelnemers. Vanwege de diversiteit aan fora in deze masterthesis, is er echter voor gekozen om geen toestemming te vragen. Wel zal de privacy van deelnemers worden gewaarborgd, door ze alleen met een *nickname* in de analyse op te nemen. Die *nickname* is door de onderzoeker toegewezen aan de forumdeelnemers. Omdat het

een thesis over populaire muziekcultuur betreft, is gekozen voor namen die voorkomen in muziek van de grootste popband aller tijden: *The Beatles*. De bijlages waarin de links naar fora staan, zullen alleen op aanvraag beschikbaar worden gesteld.

Voor het gebruik van forumberichten is geen toestemming gevraagd, omdat de berichten onder het citaatrecht vallen (Wetboek Online, Artikel 15a). Los van dit citaatrecht stemmen gebruikers van fora in met het feit dat hun berichten openbaar op internet te zien zullen zijn. De fora die worden gebruikt in deze thesis zijn geen afgeschermdde omgevingen. Ze zijn voor iedereen vrij toegankelijk. Om anonimiteit te waarborgen wordt wel gebruik gemaakt van de eerdergenoemde schuilnamen. Citaten zullen ongewijzigd en met eventuele typ- of spelfouten in de analyse worden opgenomen.

5. Resultaten

5. De analyse

5.1 Elvis Presley in nieuwsmedia

Dit is het begin van de analyse van het materiaal. Allereerst worden nieuwsberichten over het vermeend in leven zijn van Elvis Presley geanalyseerd.

5.1.1 Geloofsvormen in nieuwsmedia

In de 17 nieuwsberichten over sagen rondom de dood van Elvis domineert instrumenteel geloof. Journalisten voeren bronnen met theorieën aan, om vervolgens in het midden te laten of deze theorieën wel of niet kloppen. In de berichtgeving lijkt men er in de meeste gevallen niet op uit om de (on)waarheid van een sage aan te tonen. Journalisten willen de lezer informeren over het bestaan van die theorieën. In een artikel van *De Redactie* worden bijvoorbeeld acht theorieën over de in scene gezette dood van Elvis gepresenteerd: 'Er zijn weinig artiesten over wier dood er zoveel theorieën de ronde doen als over het overlijden van The King (of rock-'n-roll). Reden genoeg om er voor zijn 80e verjaardag acht op te lijsten.' Vervolgens zijn er verschillende theorieën te lezen, zoals dat Elvis renteniert in Zuid-Amerika of dat hij al duizenden jaren leeft en onsterfelijk is. Hierna worden deze theorieën niet bevestigd of gedebunkt. Aan de opmaak (afbeeldingen 5a, 5b en 5c) van zo'n artikel valt af te leiden dat ze vooral dienen als vermaak voor de lezer.

5a

5b

5c

Ook de artikelen van *Trouw* (9 januari 2015) en *De Volkskrant* (26 mei 2015) zijn overzichten met verschillende theorieën, waarbij de (on)waarheid in het midden blijft. Het artikel op de website van *Trouw* wordt afgesloten met: ‘Over tien jaar krijgen de complotdenkers pas echt uitsluitsel, dan mag namelijk zijn autopsierapport openbaar gemaakt worden.’ Een typische vorm van instrumenteel geloof, waarbij de journalist stelt dat tot het tegendeel is bewezen, het ‘zomaar eens zou kunnen dat Elvis nog leeft.’

Andere artikelen gaan in op één specifieke theorie: dat Elvis gezien zou zijn in *Home Alone* (*Het Nieuwsblad*, 20 december 2016) of als tuinman op het landgoed van *Graceland* (*Linda*, 16 januari 2017, *NineforNews*, 27 juni 2016, *Panorama*, 28 juni 2016, *Zita*, 27 juni 2016). Ook in deze artikelen komen er geen debunkers aan het woord of debunkt een journalist de theorie niet. Opvallend aan een groot deel van de artikelen waarin instrumenteel wordt geloofd, is dat journalisten de keuze of een theorie klopt of niet bij de lezers leggen: ‘Elvis, Marilyn Monroe en Kurt Cobain: samen aan de drank?’ (*De Standaard*, 25 maart 2014) en ‘Oordeel vooral zelf, denk je dat Elvis nog leeft en kan het deze man zijn?’ (*Zita*, 27 juni 2016)

In ongeveer een kwart van de artikelen worden naast instrumenteel gelovige ook debunkende bronnen aangevoerd, of debunkt een journalist de theorie. In het artikel van *Het Nieuwsblad* (20 december 2016) wordt de gedachte dat Elvis figureert in *Home Alone* bijvoorbeeld eerst door de journalist gedebunkt: ‘Zijn baard doet niet denken aan het typerende zwarte haar, alleen zijn ogen lijken wat hetzelfde, maar zelfs dat is onduidelijk.’ Vervolgens wordt – met een verwijzing naar de website van *Noisey* – toch gesteld dat de man in *Home Alone* misschien toch Elvis zou kunnen zijn. Een artikel van *Panorama* (28 juni 2016) is het enige artikel dat een theorie over Elvis volledig debunkt. De journalist geeft in de laatste paragraaf aan dat de man die in *Graceland* als tuinman is gespot nooit Elvis kan zijn, omdat *Graceland* de identiteit van die man heeft vrijgegeven. Die identiteit komt niet overeen met die van Elvis. Fervent geloof en ervaringsgeloof zijn niet aangetroffen in het materiaal.

Journalisten bepalen in nieuwsberichten de dominante boodschap van een nieuwsbericht. Dat doen ze bijvoorbeeld door de keuze van afbeeldingen, de aanvoering van bronnen, de kop of de volgorde van informatie te kiezen. Hoewel er in een aantal artikelen debunkende bronnen aan het woord komen, is op basis van

die journalistieke conventies vast te stellen dat de meeste berichtgeving als geheel is te karakteriseren als instrumenteel gelovig. Journalisten presenteren verschillende theorieën en laten in het midden of die ook kloppen, of ze laten de keuze aan de lezer.

Waar veel fans hun twijfels over hebben, is de grafsteen van Presley. Zijn middelste naam staat in zijn geboortakte namelijk geschreven als Aron, terwijl deze op zijn grafsteen als Aaron te lezen is. Een veeg teken dat Elvis niet begraven ligt onder de steen, vinden de complotdenkers. Ook beweren ze dat er na zijn dood nog één miljoen dollar van de rekening van Elvis is afgeschreven en dat de handtekening onder de doodverklaring van Presley wel erg veel wegheeft van zijn eigen handschrift.

5d – voorbeeld van het codeerproces in een artikel van Trouw

5.1.2 De argumenten in nieuwsmedia

In de corpora van krantenberichtgeving zijn onderstaande argumenten gevonden over sagen over de vermeend in scene gezette dood van Elvis. Deze argumenten worden opgevoerd door bronnen of door een journalist. Alle argumenten zijn op basis van waarden: tekens en causaliteit. Ze ondersteunen een ‘feitelijk’ standpunt, namelijk dat Elvis nog in leven zou zijn.

Instrumenteel geloof: ‘Het zou kunnen dat Elvis nog in leven is’

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Elvis (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Elvis had er belang bij om te verdwijnen.
- Er zijn tekens die verwijzen naar het nog in leven zijn van Elvis (grafsteen, wassen beeld).
- Pas als er een autopsierapport is geweest, weten we echt zeker of Elvis leeft of niet.

Fervent geloof: ‘Het staat vast dat Elvis nog in leven is’

- Niet gevonden in materiaal

Ervaringsgeloof: 'Ik heb zelf gezien dat Elvis nog in leven is'

- Niet gevonden in materiaal

Debunkers: 'Elvis is niet meer in leven'

- Voor geen enkele bewering is ooit bewijs gevonden.
- Uit de dood opstaan is simpelweg onmogelijk.
- Fans zijn obsessief en willen niet accepteren dat hun held dood is.
- De Elvis die na zijn dood is gesignaleerd, is niet Elvis.
- Op basis van onderzoek blijkt een bewering niet te kloppen.

Instrumenteel gelovigen baseren hun geloof bijvoorbeeld op het feit dat ze iemand hebben gezien die op Elvis lijkt. In het artikel van *Het Nieuwsblad* (8 januari 2015) wordt bijvoorbeeld verwezen naar een foto waarin 'Elvis' een ondergrondse bunker op *Graceland* verlaat: 'Maar het is twijfelachtig of de man op de foto ook echt Elvis Presley is'. In datzelfde artikel wordt ook verwezen naar tekens die naar het in leven zijn van *Elvis* kunnen verwijzen. Zo zou de naam op zijn grafsteen verkeerd zijn gespeld en is het lijk in de kist een wassen beeld. Ook bevatten veel artikelen argumenten met de reden waarom Elvis is verdwenen. Bijvoorbeeld in een nieuwsbericht van *MSN* (13 juli 2017): Omdat hij door de massa werd verafgood zou Elvis Presley zijn dood in scène hebben gezet om zo aan zijn bewonderaars te ontsnappen.

Debunkers in nieuwsartikelen geven aan dat beweringen niet kloppen, omdat er nooit bewijs voor is gevonden. Of bijvoorbeeld dat onderzoek heeft uitgewezen dat een bewering niet klopt (*Panorama*, 28 juni 2016). Andere debunkers geven aan dat het simpelweg onmogelijk is dat een doodverklaard mens nog leeft (*Scientas*, 9 januari 2010).

5.1.3 Ethos-technieken in nieuwsmedia

In de nieuwsberichtgeving is het gebruik van ethos-technieken om autoriteit te versterken weinig divers. Dit betekent niet dat het gebruik ervan afwezig is. Een

techniek die in alle achttien artikelen is toegepast, is de afstand tot de bron van het verhaal variëren. Journalisten geven aan een theorie te hebben gevonden uit eerste, tweede, of derde hand. Een retorische keuze: journalisten geven daarmee duidelijk aan dat een verhaal niet van eigen hand komt, maar van externe bronnen. Hiermee creëert een journalist afstand (*distancing*), waardoor hij niet beschuldigd kan worden van foutieve informatie. In de artikelen wordt bijvoorbeeld aangegeven dat een theorie afkomstig is van 'een website', van 'complotfans', 'hardcore fans' of 'fans met twijfels'. Treffend is de introductie van het artikel van *Zita* (27 juni 2016):

'Enkele Amerikanen zijn ervan overtuigd dat Elvis nog leeft en nu hebben ze naar eigen zeggen het bewijs gevonden. Op een video is een oudere man te zien die volgens sommigen verdacht veel lijkt op een oudere Elvis Presley.'

Driemaal is de journalist onduidelijk over de herkomst van een theorie. 'Enkele Amerikanen', 'naar eigen zeggen' en 'volgens sommigen'. Een journalist geeft hiermee aan dat niet hij of zij de bedenker is van een theorie, maar blijft ook vaag over de exacte herkomst.

Het materiaal is doordrongen met deze ethos-techniek. Hiernaast wordt in een beperkt aantal artikelen een gezamenlijke tegenstander zwart gemaakt. Zo zouden fervent gelovigen een 'gedachtecronkel' hebben (*Scientas*, 9 januari 2010) of zijn het 'rare figuren' en 'suspicious minds' (*Panorama*, 26 juni 2016). Doordat journalisten deze woorden kiezen, zetten ze gelovigen in een hoek. Het versterkt het ethos van zij die niet geloven in de theorie, de debunkers.

Hiernaast zijn geen ethos-versterkende elementen gevonden. Mogelijk zien journalisten niet de noodzaak in om hun eigen welwillendheid en eerlijkheid te benadrukken. Journalisten vinden het nieuws waarschijnlijk zo bizar, dat ze het zo presenteren dat zij zelf niet verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor het ontstaan van de theorie. Het verder versterken van het eigen ethos is daarom niet nodig. De berichtgeving lijkt zich grotendeels te bevinden in Hallins sfeer van deviantie.

5.2 Elvis Presley op het vernaculaire web

Nu is het tijd om de retorische constructie van de sage rondom Elvis op het vernaculaire web onder de loep te nemen.

5.2.1 Geloofsvormen op het vernaculaire web

Het verschil tussen berichtgeving in nieuwsmedia is groot in vergelijking met berichten op het vernaculaire web. Het materiaal is vele malen diverser. In nieuwsmedia zagen we dat theorieën voornamelijk instrumenteel worden geloofd, maar dat journalisten dat nooit uit eigen naam zeggen.

Op het vernaculaire web zijn instrumenteel gelovigen ook ruim in de meerderheid, maar zijn er ook veel debunkers, enkele fervent gelovigen en enkele ervaringsgelovigen. Niet alleen de manier waarop theorieën worden geloofd is anders, ook de manier waarop autoriteit wordt geconstrueerd is zeer verschillend met nieuwsmedia (paragraaf 6.1.3).

Op fora zijn onder instrumenteel gelovigen verschillende types aan te wijzen. Allereerst zijn er gelovigen die het bestaan van een theorie vermakelijk vinden. Deze groep komt overeen met de journalisten in nieuwsmedia die theorieën rondom Elvis bespreken. Voor hen is een theorie – los van de vraag of hij klopt of niet – een vorm van entertainment. Zo schrijft gebruiker *Bungalow Bill* van het forum *Zeg maar Yes!* (19 augustus 2016): ‘Ik vind het altijd leuk zulke dingen haha. Zou wat zijn als over 5 jaar ofzo hij gewoon nog leeft. Hi guys!’. Dit type instrumenteel gelovige komt in het gehele corpus naar voren. Ze noemen theorieën bijvoorbeeld ‘leuk’, ‘grappig’ of ‘hilarisch’. Een andere gebruiker, *Maxwell*, zou het een stunt vinden als Elvis nog in leven is: ‘Het zou wel echt een mooie stunt zijn zeg, vooral als ie gewoon op Graceland rondwandelt (*Zeg Maar Yes!*).’

Andere instrumenteel gelovigen denken dat een theorie best eens zou kunnen kloppen, los van het spannende of vermakelijke karakter. Gebruiker *The Eggman* (*Zeg maar Yes!*, 16-08-2016) reageert bijvoorbeeld op de theorie dat Elvis tegenwoordig tuinman is in *Graceland*: ‘als ik kijk naar dat filmpje van die grijze man dan den ik ‘ja, het kan. Loopt ie wel nog kwiek voor iemand van in de 80' en van de andere kant denk ik 'hoeveel mannen lijken er dan wel niet soort van op hem??’ Deze gebruiker zou zich kunnen voorstellen dat Elvis nog leeft, maar zet daar wel een aantal kanttekeningen bij. Op een thread van het *FOK Forum* (14 maart 2012)

zegt gebruiker *Eleanor Rigby* dat de theorie misschien wel kan kloppen, maar dat een 'DNA test uitsluitsel moet bieden'. Deze vorm van instrumenteel geloof kwamen we ook tegen in nieuwsmedia. Gebruikers geloven voorwaardelijk in de theorie totdat het tegendeel is bewezen. Instrumenteel gelovige *The Fool* stelt op hetzelfde *FOK forum* dat het best zou kunnen dat Elvis nog leeft, maar dat hij 'met rust zou moeten worden gelaten.'

Een andere categorie instrumenteel gelovigen die op veel van de online discussies te vinden is zijn fans van Elvis. Zij kunnen niet geloven dat Elvis kan sterven. Op *het Paraspiri-forum* (3 september 2011) schrijft gebruiker *Dylan*: 'Overigens ben ik fan van Elvis en zou ik niets liever hebben dan dat hij nog zou leven'. Even verderop in de discussie schrijft diezelfde deelnemer: 'Het zou ook kunnen dat je een bepaalde band met hem voelt en daardoor doorleeft'. Deze instrumenteel gelovige formuleert deze mening op basis van het *cultic milieu* rondom Elvis. Elvis is met andere woorden zo bijzonder, dat hij onsterfelijk is.

Ongeveer driekwart van de forumdeelnemers is instrumenteel gelovig. Er zijn ook debunkers aanwezig in de discussies. Deze debunkers geven aan dat een theorie 'vergezocht is' of dat men 'hints ziet die er helemaal niet zijn'. Deelnemer *Her Majesty* zegt in een discussie op Partyflock (18 augustus 2016): 'Ik geloof er geen barst van. Toevalligheden, en mensen zien graag wat ze willen zien'. Dit is een aanval op alle gelovigen, zowel fervent als instrumenteel. Maar er zijn ook debunkers die zich richten op een bepaald type instrumenteel gelovige. Op het *FOK forum* (4-5-2014) zegt *Desmond Jones*: 'Echte fans willen gewoon niet aanvaarden dat ie dood is, en bedenken dus maar van alles om zichzelf voor de gek te houden'. Deze deelnemer valt fans van Elvis hiermee aan.

In tegenstelling tot bij berichtgeving in nieuwsmedia, zijn er op het vernaculaire web ook fervent gelovigen. Zo schrijft fervent gelovige *Father McKenzie*: 'Het klinkt wel heel erg zeker. Alles in mij zegt dat het zo is' (*Paraspiri*, 3 september 2011). Gebruiker *Miss Lizzy* geeft aan: 'Ik ben daar van overtuigd dat Elvis zelf niet meer door kon gaan als Elvis dat zou zijn ondergang betekenen en uiteindelijk zijn dood (*FOK Forum*, 6 juni 2014). Zij laten er geen enkele twijfel over bestaan: het kan niet anders dan dat Elvis nog in leven is. Die gedachte geldt zeker ook voor de ervaringsgelovigen die ook in de discussie zijn gevonden. Zo beweert deelnemer

Lady Madonna: 'Ja hij leeft nog, hij woont hier bij mijn in Dalles texas.' (*Partyflock*, 18 augustus 2006) en even verderop zeg deelnemer *Loretta* op *Partyflock*: 'Hij leeft. Ik kan het bevestigen, want ik ben hem meerdere malen tegengekomen in de states'.

Zoals eerder aangegeven is het voor de onderzoeker lastig in te schatten wanneer een discussiedeelnemer in een reactie serieus is of niet. De onderzoeker maakt hierbij een subjectieve keuze. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat een ervaringsgelovige zijn reactie als grap bedoelt. Toch wordt daar in dit geval niet vanuit gegaan, gezien eerdere reacties in de thread van deze gebruikers, of bijvoorbeeld het feit dat er verder geen emoticons bij de reactie staan.

Samenvattend is het palet met gelovigen op het vernaculaire web groter en meer divers dan in nieuwsmedia. De instrumenteel gelovigen zijn - net als in nieuwsmedia- in de meerderheid, maar er zijn ook verschillende types aan te wijzen. Daarnaast zijn ook fervent gelovigen en ervaringsgelovigen aangetroffen. Nu is het tijd om de argumenten die deze deelnemers aanvoeren op een rij te zetten.

Complottheorie: Elvis alive?

Plaats een reactie

Doorzoek dit onderwerp... Zoeken

47 berichten • Pagina 1 van 2 • 1, 2
16 Aug 2016 11:04

Complottheorie: Elvis alive? (<http://www.zegmaaryes.nl/complottheorie-elvis-alive-t23719.html?sid=c3ea56b1fe07513d8b5ddee12ea467a2#p867380>)

Vandaag is het 39 jaar geleden dat Elvis Presley overleed. Nu heb ik misschien onder een steen gelegen, maar schijnbaar zijn er allerlei complottheorieën over zijn dood, en zijn er mensen die denken dat hij nog leeft. Ik had hier nog nooit van gehoord, maar ik ben dol op complottheorieën dus ik heb een beetje gegoogled en wat artikeltjes gelezen.

De meest waanzinnige verhalen komen voorbij (bijvoorbeeld dat hij zou zijn ontvoerd door buitenaardse wezens) maar één theorie vond ik nog best plausibel klinken:

Er wordt gezegd dat Elvis een band had met de toenmalige president van de VS, Richard Nixon. Samen werkten zij aan een streng anti-drugs beleid. Elvis heeft toen veel van zijn vrienden en kennissen verlinkt als drugsgebruiker. Hier waren deze mensen natuurlijk op z'n zachtst gezegd niet blij mee, en zij bedreigden Elvis en ook zijn familie met de dood. Omdat het leven van Elvis niet meer veilig was is hij een soort witness protection program ingegaan. Zijn dood werd in scene gezet.

Klinkt allemaal als een redelijk slechte soap, maar er zijn schijnbaar aardig wat dingetjes die niet kloppen:

- het autopsierapport van Elvis is streng geheim en mag tot zeker 50 jaar na zijn dood niet openbaar gemaakt worden van Elvis' vader. Dit is tevens (naast de artsen) de enige persoon die de akte ooit heeft gezien.

- handschriftexperts claimen dat de handtekening op Elvis' overlijdensakte Elvis' eigen handtekening is.

- op de grafsteen van Elvis staat zijn naam geschreven als Elvis Aaron Presley, terwijl hij volgens zijn geboortakte Elvis Aron Presley heet.

- de dag na Elvis' dood is er een onbekende man onder de naam John Burrows van Memphis naar Argentinië gevlogen. Elvis gebruikte bij het boeken van hotels altijd deze schuilnaam. Gezegd wordt ook dat deze John Burrows heel duidelijk op Elvis leek.

- in een film van Home Alone wordt een figurant gebruikt die enorm op Elvis lijkt en ook dezelfde tic heeft als 'the King':

<https://www.youtube.com/watch?v=cOYbXeLTnf0> (<https://www.youtube.com/watch?v=cOYbXeLTnf0>)

Ex Jakhals Matthijs Kleyn (fervent aanhanger van de 'Elvis leeft nog-theorie') zegt hierover: "Jarenlang gingen er geruchten van mensen dat het Elvis was. De regisseur was het zo zat, hij ging uitzoeken wie die figurant was. Maar hij kwam op geen enkele figurantenlijst voor. Zelfs op CNN heeft hij een oproep gedaan om te achterhalen wie die kerel is, maar niemand heeft zich gemeld.

Terwijl: als je in een film figureert, wil je beroemd worden of rijk. Dus reageer je echt wel op zo'n oproep." Overigens zegt deze Matthijs ook het volgende: "Ja, je zult wel denken dat ik gek ben, maar heb jij wel eens naar zijn hoofd in zijn doodskest gekeken? Elvis was opgeblazen en had warrig haar, maar in zijn kist leek hij wel 25 jaar met een strak neusje en een perfect vetkuifje. Daar klopt niets van."

- er wordt gezegd dat het DNA van het lijk in de kist van Elvis niet overeenkomst met Elvis' DNA.

- de favoriete film van Elvis Presley was 2001: A Space Odyssey van Stanley Kubrick. Hij begon al zijn concerten met de muziek van de film, waarin de hoofdpersoon besluit zijn leven opnieuw te beginnen. Als je de sterfdatum van Elvis optelt, 16-8-1977, krijg je: 2001.

- de levensverzekering van Elvis is nooit geïnd en er schijnt een miljoen van zijn bankrekening te zijn verdwenen vlak voor of vlak na zijn dood.

Onlangs is er een man op Graceland gespot waarvan men claimt dat het Elvis is. Het is een man met een witte baard die in zijn gezicht wel wat weg heeft van Elvis. Gezegd wordt dat het de groundkeeper is van Graceland en dat deze man Jon Cotner heet. Alleen: van die man had tot augustus 1977 niemand gehoord. Matthijs Kleyn heeft via Facebook contact met de kleinzoon van Elvis' privé-chauffeur. Hij heeft zijn opa op diens sterfbed een foto van Cotner laten zien. Zijn antwoord: 'Dat is Elvis'.

Al met al dus voldoende materiaal om twijfels te zaaien. Maar eerlijk is eerlijk: ik heb nu specifiek naar artikelen over deze

complottheorie gezocht en niet naar artikelen om de dood te bewijzen. Ik vind dit soort dingen altijd heel leuk, en zou het echt

5e – Voorbeeld van codeerproces met Atlas.ti op het vernaculaire web

5.2.2 De argumenten op het vernaculaire web

De argumenten die worden aangevoerd op het vernaculaire web zijn rijker en diverser dan in nieuwsmedia. Enerzijds kan dat te maken hebben met de grotere omvang van het corpus. Anderzijds met het feit dat individuen op een forum geen rekening hoeven te houden met journalistieke normen om hun geloofwaardigheid te bewaken. Zij kunnen, met andere woorden, vrijer spreken en beargumenteren dan journalisten.

Instrumenteel geloof: 'Het zou kunnen dat Elvis nog in leven is'

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Elvis (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Elvis had er belang bij om te verdwijnen.

The screenshot shows a forum thread with multiple posts. The posts are organized into a grid-like structure with columns for the post content, a timestamp, and a user avatar. The content of the posts includes:

- Post 1: "instrumenteel geloof" (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 2: "de afstand tot de bron van het... aangeven dat wat je zegt gete..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 3: "debunking + instrumenteel ge... Sowieso gebruiken" (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 4: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 5: "zaken vermelden die in je nad..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 6: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 7: "argument op basis van autorit... Een autoriteit aanhalen" (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 8: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 9: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 10: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 11: "verwijzing naar nieuwsmedia" (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 12: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 13: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 14: "Argument op basis van waars..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 15: "verwijzen naar de eigen eerlijk..." (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 16: "instrumenteel geloof" (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).
- Post 17: "instrumenteel geloof" (timestamp: 16 Aug 2016 11:04, user: [avatar]).

- Het bewijsmateriaal wordt door overheden streng geheimgehouden, ze hebben iets te verbergen.
- Er zijn tekens die verwijzen naar het nog in leven zijn van Elvis (grafsteen, wassen beeld).
- Er zijn geen getuigen die overtuigend kunnen bevestigen dat Elvis is overleden.
- Het zou grappig zijn als Elvis nog in leven is.
- Het is goed mogelijk dat er meerdere artiesten zijn die eigenlijk nog in leven zijn (argument op basis van analogie)
- Elvis is zo'n grote ster, dat hij onsterfelijk is.

Fervent geloof: 'Het staat vast dat Elvis nog in leven is'

- Elvis is (meerdere malen) gezien op (vele) plekken.
- Elvis leeft volgens bronnen dicht bij hem (argument op basis van autoriteit)
- Er zijn zoveel beweringen, dat het haast niet anders kan dan dat Elvis nog leeft.
- Andere artiesten worden ook in het geheim verborgen gehouden (argument op basis van analogie)

Ervaringsgeloof: 'Ik heb zelf gezien dat Elvis nog in leven is'

- Ik heb de echte Elvis ergens gezien

Debunkers: 'Elvis is niet meer in leven'

- Als je na je dood in het geheim wil leven, dan laat je jezelf niet zien (bijvoorbeeld als figurant in een film)
- Elvis had er geen enkel belang bij om te verdwijnen.
- Voor geen enkele bewering is ooit bewijs gevonden.
- Hij zou nu toch allang dood zijn, vanwege zijn leeftijd.
- Uit de dood opstaan is simpelweg onmogelijk.
- Fans zijn obsessief en willen niet accepteren dat hun held dood is.
- De Elvis die na zijn dood is gesignaleerd, is niet Elvis.
- Op basis van onderzoek blijkt een bewering niet te kloppen.
- Als hij nog in leven was, was hij in al die jaren echt wel ergens gezien.
- Als hij nog zou leven, zou zijn familie dat echt wel zeggen.
- Het is net zo ongeloofwaardig als alle andere complottheorieën (argument op basis van analogie/generalisatie)

Een opvallend element aan de online discussies is dat forumdeelnemers regelmatig andere complottheorieën betrekken in hun argumentatie. Zowel debunkers als instrumenteel- en fervent gelovigen gebruiken dit argument op basis van analogie. Fervent gelovige *Loretta Martin* zegt bijvoorbeeld: 'Op de achtergrond zie ik ook zoiets dat ze met Marilyn Monroe bezig zijn geweest.' (*Partyflock*, 11 januari 2016) Deze deelnemer gaat ervan uit dat er een veel groter netwerk is met complotten, waarbij door instanties informatie wordt achtergehouden. Een debunker, *Martha*, gebruikt andere complotten juist om een theorie te ontkrachten: 'Tupac leeft ook nog toch. Onbewoond eiland en zulks. Jaja.' (*Zeg Maar Yes*, 18 augustus 2016) Deze debunker gaat ervan uit dat het complot over Elvis net zo absurd is als andere complotten en daarom niet zou moeten worden geloofd.

Het merendeel van de instrumenteel gelovigen sluiten niet uit dat een theorie klopt, omdat er veel aanwijzingen voor zijn. Zoals *Michelle*: 'Als je dat zo allemaal bij elkaar leest geloof je er zo in inderdaad. Het blijft typisch' (*Zeg Maar Yes*, 19-08-2016). Fervent gelovige *Mr. Mustard* gebruikt hetzelfde soort argument en zegt: 'Veel mensen lachtte erom maar er zijn steeds meer bewijzen.' (*Fok Forum*, 4 mei 2014). Debunkers geven bijvoorbeeld aan dat Elvis geen belang had bij zijn verdwijning. Of dat zijn familie er iets over zou zeggen.

Een argument dat ook veel naar voren komt is dat Elvis niet kan leven, omdat hij nog nooit ergens is gezien. *Nancy* zegt: 'Hoe zou zo'n bekend man 39jaar als "onbekende" door het leven kunnen gaan zonder dat iemand iets merkt.' (*Partyflock*, 12 januari 2016).

Zoals in bovenstaand schema is te zien, is de hoeveelheid argumenten veel groter dan in nieuwsmedia. Forumdeelnemers verwijzen met name in het begin van een discussie naar berichten die in nieuwsmedia verschenen. Bijvoorbeeld naar een interview met instrumenteel gelovige Mathijs Kleyn op *Radio 2* (*Partyflock*), *Q Music* (*Zeg Maar Yes!*) of naar internationale nieuwsmedia (*Partyflock*). Er is dus sprake van interactie tussen institutionele en niet-institutionele media. De verschillen in de retorica zijn echter groot. Dat blijkt ook uit de grote hoeveelheid ethos-versterkende technieken die forumgebruikers toepassen.

5.2.3 Ethos-technieken op het vernaculaire web

In nieuwsmedia was te zien dat journalisten vooral veel de afstand tot de bron van het verhaal varieerden. In enkele gevallen werd een gezamenlijke tegenstander

zwart gemaakt. Op het vernaculaire web is het gebruik van ethos-technieken om de autoriteit te construeren veel rijker en diverser.

Zo anticiperen debunkers en gelovigen in discussies regelmatig op tegenargumenten. Debunker *Nowhere Man* zegt op het forum *Zeg Maar Yes!* (17 augustus 2016) bijvoorbeeld: 'Als je alles zo onder elkaar ziet staan dan kan ik me best voorstellen dat mensen hier in meegaan, of vooral hopen dat The King ineens weer opduikt. Die man heeft natuurlijk nogal een status. Maar realistisch? Ik denk van niet.' Deze debunker creëert autoriteit door begrip te tonen voor gelovigen. Om hen vervolgens alsnog ongelijk te geven door te stellen dat het geloof in zo'n theorie 'niet realistisch is'. Hij stelt bovendien dat gelovigen hun geloof voornamelijk baseren op het *cultic milieu* rondom Elvis en niet zozeer op feiten.

Ook geven forumdeelnemers elkaar regelmatig complimenten, of bedanken ze elkaar. Een voorbeeld daarvan is te zien in de opening van een thread op het *ParaSpiri* forum (3 september 2011). Gebruiker *Sergeant Pepper* geeft daar in eerste instantie aan dat het misschien een puberale clichévraag is om te vragen of Elvis nog leeft. Deelnemer *Polythene Pam* antwoordt daarop door aan te geven dat dit helemaal geen puberale vraag is, omdat heel veel mensen zich hier mee bezig houden. Dit is een voorbeeld van een gesprek waarin forumdeelnemers elkaar op het gemak stellen, om hun gezamenlijke autoriteit –in dit geval van instrumenteel gelovigen – te verstevigen.

Forumdeelnemers variëren de afstand tot de bron van hun verhalen, maar doen dit veel minder vaak dan in nieuwsmedia gebeurt. Gebruiker *Lovely Rita* zegt (*Zeg maar Yes!*, 16 augustus 2018): 'Volgens mij las ik ergens dat hij dat doet om aan zijn 'trouwe fans' te laten weten dat hij er nog is, maar het is natuurlijk wel dom. Die Matthijs Kleyweg zegt ook dat hij denkt te weten waar Elvis nu woont.'

Hiermee wordt verwezen naar traditionele media, namelijk het eerder besproken artikel over Matthijs Kleyn. Fervent gelovige *Lovely Rita* varieert hierbij de afstand tot de bron, door te stellen iets 'ergens te hebben gelezen' en vervolgens wordt verwezen naar 'die Matthijs Kleyweg'.

Instrumenteel gelovigen geven ook aan dat hetgeen ze zeggen getest is. Ze vertellen daarbij in alle gevallen dat ze hun informatie hebben verkregen na een speurtocht op internet. Zo zegt gebruiker *Rocky Racoon* op *Paraspiri* (6 september 2011) dat hij heeft uitgezocht of Elvis tegenwoordig onder de geheime naam John

Burrows leeft: 'Ik ben een beetje aan het speuren gegaan en moet zeggen dat er bar weinig foto's van Jon in omloop zijn.' Hij geeft daarna aan dat op de weinige foto's die gevonden zijn Jon Burrows erg veel op Elvis lijkt. Door aan te geven dat hij op internet gespeurd heeft, maakt hij zijn onderzoek en dus zijn autoriteit sterker.

Hiernaast worden door instrumenteel gelovigen autoriteiten aangehaald om hun eigen autoriteit te verstevigen. Zo stelt instrumenteel gelovige *Sexy Sadie* op het *Zeg Maar Yes!*-forum (17 augustus 2016) dat Elvis best kan zijn ontvoerd door een drugsbende: 'Volgens tig getuigen was-ie zelf toch aan de drugs en alcohol?'. Hierbij voert *Sexy Sadie* tig getuigen aan als autoriteit om de theorie te geloven. Een andere instrumenteel gelovige, *Billy Shears*, claimt dat de overlijdensakte van Elvis Presley niet authentiek is: 'handschriftexperts claimen dat de handtekening op Elvis' overlijdensakte Elvis' eigen handtekening is.' In dit geval worden experts aangedragen als autoriteit. Ook een fervent gelovige haalt een autoriteit aan. Gebruiker *The Walrus* stelt op het *Fok Forum* (4 mei 2004): 'Elvis leeft nog. Dat zegt de International Elvis Society'. *The Walrus* geeft daarbij aan dat hij van die *society* heeft gehoord dat Elvis de roem niet meer aan kan en zich daarom heeft verstopt. In het materiaal zijn geen debunkers gevonden die autoriteiten aandragen.

Forumdeelnemers verwijzen ook naar de eigen eerlijkheid. Zo stelt fervent gelovige *Julia* op het *Paraspiri* forum (6 september 2011): 'Ik ben helemaal geen Elvis fan dus daar ligt het niet aan, het maakt mij niet uit of hij nog wel of niet leeft ik heb daar geen enkel belang bij.' Vervolgens geeft ze aan dat ze gelooft dat Elvis nog ergens op de wereld rondloopt. Door eerst aan te geven dat ze geen persoonlijke connectie heeft met Elvis geeft ze aan dat ze haar keuze op een rationele basis maakt. Ze ontkent daarbij onderdeel te zijn van een *cultic milieu* rondom Elvis.

Ook zijn er forumdeelnemers die een bepaalde gemeenschappelijkheid benadrukken. Op het *Zeg Maar Yes!*-forum (17 augustus 2016) geven twee instrumenteel gelovigen – *Gideon* en *Mr. Kite* – meermaals aan elkaar aan dat ze iets gemeenschappelijk doen. Zo zegt *Gideon* tegen *Mr. Kite*: 'het praat zo fijn met jou, omdat jij hetzelfde interview hebt gehoord', verwijzend naar een interview met Mathijs Kleyn over zijn instrumenteel geloof in het in leven zijn van Elvis. Vervolgens geeft *Mr. Kite* aan: 'hahahahahah! Die zelfde naam van ons moest wel een keer van pas komen toch? ;-).' Vervolgens geeft een andere instrumenteel gelovige – *Henry the Horse* - aan hetzelfde interview gelezen te hebben. Door deze

gemeenschappelijkheid te benadrukken versterken deze drie instrumenteel gelovigen hun ethos.

Instrumenteel gelovigen doen er in de discussies veel aan om te laten blijken dat ze deskundig zijn. Zo stelt forumdeelnemer *Jude* op het *Paraspiri* forum (6 september 2010): 'Maar er blijft toch altijd een heel klein stukje bij me twijfelen. Overigens had ik die twijfel al lang voordat dit soort geruchten de kop opstaken, hoor.' Middels deze reactie geeft *Jude* aan veel voorkennis over het onderwerp te hebben. Hiermee weten deelnemers dat *Jude* al geruime tijd twijfelt over de dood van Elvis.

Opvallend aan de vernaculaire discussie omtrent Elvis is dat met name debunkers een gezamenlijke tegenstander zwart maken. Zo maakt *Prudence* (*Fok forum*, 10 september 2016) de opmerking: 'En dan zijn de 'Elvis-leeft'-roepers nog niet eens de hardnekkigste'. Door de opmerking 'niet eens de hardnekkigste' zet *Prudence* gelovigen van de Elvis-theorieën in een negatieve hoek. *Mother Mary* maakt fervent gelovigen ook zwart: 'Echte fans willen gewoon niet aanvaarden dat ie dood is, en bedenken dus maar van alles om zichzelf voor de gek te houden'. Ook door te zeggen dat echte fans zichzelf voor de gek houden worden deze fervent gelovige zwart gemaakt. *Doctor Robert* maakt op het *Partyflock*-forum (18 augustus 2006) gelovigen belachelijk door het geloof met een sprookje te vergelijken: 'Volgens mij zag ik m laatst nog bij de Efteling in t sprookjesbos.' *Maggie Mae* (10 mei 2004) maakt middels een vergelijking gelovigen belachelijk: 'En Telstar wint over 3 jaar de Champions League 🤪.'

Zowel debunkers, als fervent gelovigen als instrumenteel gelovigen gebruiken in de discussies dus veel en diverse technieken om hun eigen ethos te versterken.

5.3 Tupac Shakur in nieuwsmedia

Er zijn grote verschillen tussen het institutionele discours en het niet institutionele discours met betrekking tot sagen over de in scene gezette dood van Elvis. Maar hoe zit dat met sagen over Tupac? In dit hoofdstuk worden de drie deelvragen per paragraaf besproken. Eerst volgen nu de uitkomsten van de inhoudsanalyse van materiaal op nieuwsmedia en daarna op het vernaculaire web.

5.3.1 Geloofsvormen in nieuwsmedia

Het aantal debunkers dat aan het woord komt in artikelen over sagen over Tupac ligt hoger dan het geval was bij Elvis. In meer dan driekwart van het materiaal halen journalisten bronnen aan die de sage debunken, of debunken journalisten deze zelf. Het feit dat er zoveel debunkende elementen in het materiaal zitten, betekent niet dat het merendeel van de artikelen in zijn totaliteit debunkend is. Daar overheerst namelijk instrumenteel geloof. Journalisten laten de (on)waarheid van de sagen in het midden.

Dat is bijvoorbeeld te zien in een artikel van *Het Laatste Nieuws* (19 september 2015). Dat nieuwsbericht opent met de woorden: 'Iedere zichzelf respecterende rapfan weet dat Tupac in 1996 doodgeschoten werd na een bokswedstrijd in Las Vegas.' Afgaande op deze zin zou een lezer kunnen verwachten dat het nieuwsbericht vooral is bedoeld om complotten rondom Tupac onderuit te halen. Maar gaandeweg het artikel volgen juist argumenten waarom de rapper nog in leven zou zijn. Het artikel eindigt daarna met een open einde: 'Dus wie weet...'. Dit is een vorm van instrumenteel geloof die we ook aantreffen in het materiaal over Elvis. De journalist geeft de lezer allerlei argumenten over het vermeend in leven zijn van een ster, maar laat de keuze vervolgens aan de lezer om het wel of niet te geloven.

Er zijn ook vier artikelen waarin een theorie volledig wordt gedebunkt. Dat gebeurt bijvoorbeeld al in de kop van een artikel van *De Volkskrant* (30 mei 2011): 'Duizenden 'likes' voor bericht dat Tupac nog leeft - hij is alleen dood.' Vervolgens komen er geen instrumenteel gelovige zinnen of bronnen naar voren in het artikel. Dit is een trend die terug te vinden is in drie andere artikelen. Dat is significant meer dan bij het materiaal over Elvis. De reden daarvan is duidelijk aanwijsbaar. Alle vier de artikelen gaan over een groep hackers die een website overnamen en een (vals) nieuwsbericht over Tupac plaatsten. In dit geval gebruiken journalisten deze groep hackers om de theorie te ontkrachten.

Artikelen waarin fervent wordt geloofd zijn niet aangetroffen. Toch is er een artikel van *Metronieuws* (26 augustus 2016) met een interessante kop: 'Selfie Bewijst: Tupac Leeft Nog'. Doordat het woord 'bewijst' wordt gebruikt, lijkt het erop dat de journalist een fervent gelovige is. Toch is het artikel als geheel te definiëren als instrumenteel gelovig: de auteur houdt in het midden of Tupac echt nog leeft of niet. Dat is bijvoorbeeld af te leiden aan de vele malen waarin de afstand tot de bron

van het verhaal wordt gevarieerd. In het materiaal is geen ervaringsgeloof aangetroffen.

5f – Voorbeeld van codering Tupac in nieuwsmedia (HLN), met visueel argument

© screenshot

De iconische Amerikaanse rapper Tupac Shakur werd bijna twintig jaar geleden doodgeschoten in Las Vegas. Maar sommige die hard fans menen dat Tupac zijn dood in scène heeft gezet om aan de spotlights te ontsnappen. En deze 'selfie' bewijst volgens hen dat Tupac wel degelijk in leven is.

Tupac overleed op 13 september 1996 op 25-jarige leeftijd nadat hij enkele dagen voordien was neergeschoten. Maar net als bij andere overleden muzieklegendes als Elvis, Kurt Cobain of Notorious B.I.G., leggen hevige fans zich niet graag neer bij de dood van hun held. Zij geloven dat Tupac zijn dood ensceeneerde en naar Cuba trok om aan alle aandacht te ontsnappen. En deze 'selfie' moet daarvan het bewijs zijn.

'Tupac', of toch een geweldige dubbelganger, is te zien in een YouTube-filmpje dat vorig jaar verscheen en nu viraal gaat. De foto zou genomen zijn in 2015 met een telefoon die "gemaakt is in 2011". Vooral de wenkbrauwen en de lippen van de man op de foto zouden "100 procent" gelijk zijn aan die van Tupac. De dubbelganger heeft ook het herkenbare ringbaardje en een typische 'Tupac-bandana' op zijn hoofd.

Argument op basis van waars...

Question 5t1

Debunking

De afstand tot de bron van he... Argument op basis van waars...

Argument op basis van waars...

Debunking

Verwijzing naar andere compl... Argument op basis van waars...

Verwijzing naar populaire muz... De afstand tot de bron van he...

Argument op basis van waars... De afstand tot de bron van he...

instrumenteel geloof

Argument op basis van waars...

Argument op basis van waars...

Question 5t11

Argument op basis van waars...

© Internet.nl - De echte Tupac in dubbelganger

5.3.2 De argumenten in nieuwsmedia

De nieuwsberichten over het vermeend in leven zijn van Tupac bevatten verschillende soorten argumenten om het (on)geloof te onderbouwen. Hieronder volgen de gevonden argumenten uit het materiaal. De argumenten zijn op basis van waarden: tekens en causaliteit.

Instrumenteel geloof: 'Het zou kunnen dat Tupac nog in leven is'

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Tupac (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.

- Tupac had er belang bij om te verdwijnen.
- Er zijn tekens die verwijzen naar het nog in leven zijn van Tupac (grafsteen, wassen beeld).
- Pas als er een autopsierapport is geweest, weten we echt zeker of Tupac leeft of niet.

Fervent geloof: 'Het staat vast dat Tupac nog in leven is'

- Niet gevonden in materiaal

Ervaringsgeloof: 'Ik heb zelf gezien dat Tupac nog in leven is'

- Niet gevonden in materiaal

Debunkers: 'Tupac is niet meer in leven'

- Voor geen enkele bewering is ooit bewijs gevonden.
- Uit de dood opstaan is simpelweg onmogelijk.
- Fans zijn obsessief en willen niet accepteren dat hun held dood is.
- De Tupac die na zijn dood is gesignaleerd, is niet Tupac.
- Op basis van onderzoek blijkt een bewering niet te kloppen (er blijkt een groep hackers achter te zitten).

Debunkers laten bijvoorbeeld weten dat een gepresenteerd verhaal niet kan kloppen, omdat een argument onderuit kan worden gehaald. Zo komt in een artikel van *De Volkskrant* (30 mei 2010) naar voren dat hackers de nieuwsite *NewsHour* hadden overgenomen, waardoor ze nepnieuws over Tupac konden verspreiden. Het bericht werd door veel gebruikers van Twitter gedeeld, waarna veel mensen geloofden dat Tupac terug zou keren. Door te stellen dat het bericht van *NewsHour* door hackers is geschreven, debunkt de journalist van *De Volkskrant* dit argument.

Ook in een artikel van *Nieuwsblad.be* (18 september 2015) worden eerst uitgebreid bronnen besproken die stellen dat Tupac nog leeft. De gepensioneerde agent David Myers – die betrokken was bij het onderzoek naar de dood van Tupac - zou op zijn sterfbed hebben toegegeven dat Tupac eigenlijk nog leeft. In de conclusie van het artikel wordt dit gedebunkt: 'Het verhaal van Myers bleek uiteindelijk een

hoax te zijn en dus niet te kloppen'. Opvallend is dat de journalist vervolgens niet benoemd waarom het verhaal een hoax is. Vermoedelijk neemt hij of zij de verhalen niet serieus en wordt het niet nodig geacht dit verder te beargumenteren. Het verhaal valt met andere woorden in de sfeer van deviantie.

Deze trend is terug te vinden in het gehele corpus. Journalisten benoemen wel de argumenten van instrumenteel gelovigen. Zoals het zien van een dubbelganger op een foto (*Nieuwsblad.be*, 28 augustus 2016), verklaringen van bijvoorbeeld platenbaas Suge Knight (*Nu.nl*, 20 april 2012, *Het Laatste Nieuws*, 25 april 2012) of een video (*De Telegraaf*, 26 augustus 2016). Vervolgens debunken journalisten deze verhalen of vermoedens. En in enkele artikelen halen ze de geloofwaardigheid van bronnen onderuit.

5.3.3 Ethos-technieken in nieuwsmedia

Journalisten passen verschillende ethos-technieken toe om de (on)waarheid van een verhaal te verdedigen. Dat doen zij vooral door de afstand van de bron tot het verhaal te variëren. In een overgrote meerderheid van het materiaal is deze techniek aangetroffen. Journalisten zeggen nooit zelf dat ze Tupac ergens hebben gezien. Een voorbeeld van zo'n verwijzing is te zien in een artikel van *Nieuwsblad.be* (18 september 2015). Dit volledige artikel wordt geschreven aan de hand van het verhaal van David Myers, een voormalig agent. Dat is te herkennen aan woordgebruik als 'aldus Myers', 'volgens Myers' en 'zou hij gezegd hebben'.

Binnen dat variëren van de afstand van de bron houden journalisten in een aantal artikelen een autoriteit aan. Op basis van deze bron benoemen zij de (on)geloofwaardigheid van een theorie. De twee autoriteiten die in het materiaal zijn aangetroffen zijn daarbij zijn voormalig platenbaas Suge Knight (*Nu.nl*, 20 april 2014 en *HLN*, 25 april 2012) en de agent David Myers (*Nieuwsblad.be*, 18 september 2015 en *HLN*, 19 september 2015). Hoewel journalisten dus vermelden iets vanuit een andere bron te hebben vernomen, gebruiken ze wel autoriteiten uit de omgeving van Tupac om een theorie te ondersteunen.

Journalisten tonen ook aan dat ze gemeenschappelijkheid hebben met de lezer. Dat gebeurt in dit corpus exclusief bij debunkers. Zo schrijft een journalist op *Nieuwsblad.be* (18 september 2015): 'Laten we beginnen met wat we zeker dachten te weten' en even later: 'dit is niet meteen wat we verwacht hadden'. Door in de 'we-

vorm' te schrijven, stelt de journalist zich gelijk met de lezer. Daardoor wordt er een sfeer gecreëerd alsof de journalist en de lezer samen optrekken. De lezer wordt in de groep debunkers getrokken, terwijl de gelovigen als tegenstander worden geportretteerd.

Dat gebeurt in drie artikelen op een nog nadrukkelijker manier: door een gezamenlijke tegenstander zwart te maken. In een artikel van *HLN* (19 september 2015) is te lezen dat 'iedere zichzelf respecterende rapfan weet dat Tupac werd doodgeschoten'. Hiermee worden gelovigen dus neergezet als onechte rapfans en op die manier belachelijk gemaakt. Even verderop in het artikel wordt ook de bron zelf zwart gemaakt: 'de site die het nieuws naar buiten bracht, is niet vies van een hoax of twee'. Het tweede artikel waarin tegenstanders worden zwartgemaakt door debunkers verscheen op de website van *De Volkskrant* (26 mei 2015). Daarin worden fans die geloven in de theorieën over Tupac 'verstokte fans' genoemd. Daarnaast wordt er een parallel gelegd met andere artiesten uit populaire muziekcultuur: 'Zoals bij veel te vroeg gestorven artiesten geloven sommige verstokte fans dat hun idool nog steeds in leven is'.

In een artikel van *Humo* (13 september 2016) wordt een tegenstander dusdanig zwartgemaakt, dat kan worden gesproken van volledig belachelijk maken. *Humo* staat bekend als een entertainmentsite en ziet verhalen over Tupac duidelijk als vermaak. Daarbij wordt de waarheid echter niet in het midden gehouden, maar wordt een parodie gemaakt op theorieën. Tekstueel staat in de eerste alinea van het artikel: 'Hier bij Humo geloven we trouwens ook niet in de maanlanding van 1969. We denken dat Tupac de eerste man op de maan was, midden vorige week.' Hiermee is de toon van het artikel door de journalist gezet. Vervolgens volgt een aantal visuele argumenten om de theorie belachelijk te maken (zie onderstaande afbeeldingen). Het zijn overduidelijk nabewerkte foto's van Tupac in ongeloofwaardige situaties.

5g

5h

5i

Opvallend aan het materiaal over Tupac is dat er in dit materiaal minder ethos-technieken zijn aangetroffen dan in de nieuwsberichten over Elvis. Daarnaast zijn de ethos-technieken weinig divers. De ethos-techniek die veruit het meest wordt toegepast is de afstand tot de bron van het verhaal variëren.

5.4 Tupac op het vernaculaire web

5.4.1 Geloofsvormen op het vernaculaire web

Eerder werd ontdekt dat sagen over Elvis op het vernaculaire web op veel verschillende manieren wel of niet werden geloofd. In tegenstelling tot artikelen uit nieuwsmedia, waren fervent gelovigen ook aanwezig in dit materiaal. Debunkers werden ook veel gevonden, maar het instrumenteel geloof werd het meest gevonden

In forumdiscussies over Tupac is het grootste deel van de deelnemers debunker. Vlak daarachter volgen de instrumenteel gelovigen, maar ook fervent gelovigen zijn aanwezig. De manieren van geloof zijn, zoals ook werd vastgesteld bij discussies over Elvis, rijker en diverser dan de manieren van geloof in journalistieke artikelen. Fervent gelovigen kwamen immers helemaal niet aan het woord in nieuwsartikelen en zijn wel in groten getale aanwezig in het materiaal op het

vernaculaire web. Ook is er- in tegenstelling tot berichtgeving in nieuwsmedia - ervaringsgeloof in het materiaal gevonden.

Op veel verschillende fora zijn instrumenteel gelovigen te vinden die de theorie rondom Tupac vooral vermakelijk vinden. Zo zegt gebruiker *Mother Nature's Son* op het forum van *ELLEgirl* (15 juni 2006): 'Haha ik hou echt van dit soort verhalen maar ik moet toegeven dat het wel allemaal gek is!' Gebruiker *Lear* ziet op het forum van *BOKT* (26 februari 2004) de humor van de theorie in: 'Het zou toch de slechtste practical joke ooit zijn als Tupac straks tevoorschijn springt: "Surprise!! Het was maar een geintje.'

Forumdeelnemers die de theorie vooral als entertainment zien maken ook vergelijking met andere theorieën over artiesten uit populaire muziekcultuur. Een interessante opmerking komt van gebruiker *Bulldog* op het forum van *Partyflock* (1 mei 2009). Die maakt niet alleen een vergelijking met theorieën over *The Beatles*, ook stelt deze gebruiker dat Tupac een commercieel belang zou hebben bij het in scene zetten van zijn dood: 'waar of niet, net als bij de beetles, is dit natuurlijk prachtige reclame.' Een andere gebruiker, *Sally*, stelt op het *BOKT*-forum: zo heb ik bij wel meer popsterren mijn vraagtekens over of ze wel echt dood zijn ! zoals elvis.'

Er zijn ook instrumenteel gelovigen die de theorie rondom Tupac (ten dele) zeer serieus nemen. Zij stellen dat de theorie zomaar eens zou kunnen kloppen of dat het een 'interessante theorie is', mits er sluitend bewijs komt om die theorie te ondersteunen. Op het *FOK*-forum stelt instrumenteel gelovige *Blackbird* (6 januari 2015): 'Weet je wat pas echt overtuigend is? Een live interview met de enige echte 2pac met DNA test en al. De rest is entertainment.' Instrumenteel gelovige *Piggie* sluit het in leven zijn van Tupac niet uit, maar vindt dat hij hoe dan ook met rust zou moeten worden gelaten (*FOK*- forum, 15 juni 2006): 'en al was t zo dat ie nog leeft laat m lekker dan, wil die blijkbaar geen aandacht meer van de media en stuff...'

Een derde forumdeelnemer die de theorie over Tupac niet uitsluit, geeft aan het Tupac persoonlijk kwalijk te nemen als hij zijn dood in scene heeft gezet (Facebook *AXED*, 25 januari 2016): 'als dit waar is, is 2pac gewoon een snitch hoe stoer en mooie teksten hij maakte ja je voert godverdomme een hele toneelstukje op, ik ben ook minder fan qua persoonlijkheid maar zijn teksten zijn wel goud, maar dit accepteer je niet dit is gewoon emotionele manipulatie.'

Kort samengevat zijn de instrumenteel gelovigen in forumdiscussies over Tupac in te delen in twee groepen. Een groep die de theorie vooral waardevol vindt, omdat hij gemakkelijk is. En een groep die serieus niet uitsluit dat Tupac écht zou kunnen leven. Een trend die ook te zien was in forumdiscussies over Elvis. Er is bij die tweede groep instrumenteel gelovigen sprake van een *cultic milieu*. Zij vinden Tupac zo'n mystiek figuur, dat hij best nog in leven zou kunnen zijn.

Een andere interessante dimensie die is aangetroffen in het materiaal van instrumenteel gelovigen zijn forumdeelnemers die los van de vraag of de theorie klopt of niet, het vooral erg vinden voor de familie van Tupac. Gebruiker *Marley Jones* op het Facebookforum van *FunX* (28 augustus 2016) zegt bijvoorbeeld: 'als ik z'n familie zou zijn zou ik dit hele gedoe niet fijn vinden als ik zelf niet beter wist dan dat ie dood zou zijn'. Ook op het forum van *EditieNL* (30 augustus 2016) wordt door *Octopus* druk gespeculeerd over de gevolgen voor de familie van Tupac: 'Ik moet er niet aan denken een familie lid te begraven en er dan achter komen dat het hem of haar niet was maar een look a like.'

Debunkers komen het meest voor in het corpus. Termen die zij gebruiken zijn 'doder dan Tupac vind je ze niet' (*FOK Forum*, 29 april 2014), 'Totale onzin' (*Retronet*, 16 augustus 2014) en 'het is een hoax' (*Partyflock*, 1 mei 2009). Gemene deler bij alle debunkers is dat zij totaal geen ruimte openlaten voor gelovigen in de theorie. Een veel gebruikte techniek die in het materiaal te vinden is, is dat forumdeelnemers elkaar daarbij belachelijk maken (meer daarover in paragraaf 3.2.3).

Zoals hierboven benoemd, zijn er instrumenteel gelovigen die op basis van een vergelijking met andere (complot-)theorieën over populaire muziekcultuur vaststellen dat de theorieën eventueel zouden kunnen kloppen. Onder debunkers wordt echter ook vaak een vergelijking gemaakt met een andere complottheorie. Zo stelt gebruiker *Penny* op *Retronet* (16 augustus 2013): 'Ugh.... Helaas, dit is het zelfde verhaal als die 9/11 Samenzweringen... TOTAL BULLSHIT.' Debunker *Lucy* maakt de theorie belachelijk door een vergelijking te maken met André Hazes: 'En morgen ga ik naar een André Hazes in Concert. Yeah allright. Word wakker mensen' (*Facebook EditieNL*, 30 augustus 2016).

Fervent gelovigen zijn ook aanwezig in het materiaal. Deze groep gelovigen is groter dan bij vernaculaire discussies over Elvis. Fervent gelovigen geven aan helemaal overtuigd te zijn van het in leven zijn van Tupac. ‘Tupac leeft! Ik weet het zeker’, zegt fervent gelovige *Yoko* bijvoorbeeld op het *Viva Forum* (15 juli 2014). ‘He will come back’, aldus fervent gelovige *Anna* op het forum van *Alles over Illuminati* (25 juni 2013).

Ten slotte zijn er ook ervaringsgelovigen gevonden op de fora. Zo stelt *The Barber* Tupac ‘In Turkije’ te hebben gezien (*Facebook EditieNL*, 30 augustus 2016). Op het forum van *FunX* zegt *The Fireman* dat hij met Tupac ‘gechilld’ heeft (28 augustus 2016).

De argumenten die deze (on)gelovigen geven om de (on)waarheid te onderbouwen worden in de volgende paragraaf besproken. Daarna zullen de verschillende technieken worden besproken waarmee forumdeelnemers hun autoriteit construeren.

The image displays a Facebook forum thread on the left and a word cloud on the right. The forum thread consists of six posts from various users, each discussing Tupac's status and beliefs. The word cloud on the right contains terms related to the forum discussions, such as 'debunking', 'cultic milieu', 'argument op basis van waards...', 'fervent geloof', and 'instrumenteel geloof'.

Forum posts (left):

- Evert Murli:** Dus de man die een hoop tijd en geld heeft geïnvesteerd om zijn eigen dood te ensceneren is door de mand gevallen doordat hij een Selfie heeft gelekt. Are you guys out of your f*cking mind?!?!? En dan praat ik niets over de verschillen (neus, jukbeenderen)
- Donny van Dam:** Wat een fcking bullshit allemaal. Ik snap best dat mensen willen dat hij nog zou leven, ikzelf ook. Ben een groot fan van zijn muziek. Maar helaas is de beste man op 13 sept 1996 overleden en in besloten kring begraven/gecremeerd.
- Virgillia Jozefina:** Al die legendes zitten op een eiland, weet je wel.. Marilyn monroe, Elvis presley, tupac.. Pff hallo heeft niemand dat gezien op tv dan? 😊🙄 zucht... Keep on going , geloof toch écht dat er belangrijker dingen in t leven zijn!!!
- Janna Bosch:** Ik wil nu geen spelbreker zijn hoor.. Maar ik vind deze "2pac" niet op 2pac lijken.. Maar dat meisje lijkt wel verdord veel op Janet Jackson in haar jongere jaren. Dat was ook het eerste dat mij opviel..
- Angelo Sabajo:** als je weet wie makavelli was begrijp je het wel . 2 tweede keer dat ie beschoten werd heeft ie ook overleefd . hij is een livin legend livin in peace eerst was ie in cuba wie weet waar nu . luister naar zijn music en leer . eminem zelf zegt in lyrics... Meer bekijken
- Xaviera Jensen:** I have hope but I don't believe.... 2pac R.I.P. Maar moet zeggen de legende is leuk en de complottheorieën zijn grappig. Leuker blijven filosoferen zo blijft hij toch een soort van in leven 😊

Word cloud (right):

- debunking
- een gezamenlijke tegenstand...
- Argument op basis van waards...
- Argument op basis van waards...
- debunking
- cultic milieu
- Argument op basis van waards...
- verwijzing naar andere popula...
- er zijn belangrijkere dingen in ...
- debunking
- argument op basis van waards...
- debunking
- Fervent geloof
- Argument op basis van waards...
- de eigen deskundigheid bena...
- cultic milieu
- instrumenteel geloof

5j – Het codeerproces van Tupac op het vernaculaire web (Facebook Metroforum)

5.4.2 De argumenten op het vernaculaire web

Instrumenteel geloof: 'Het zou kunnen dat Tupac nog in leven is'

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Tupac (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Tupac had er belang bij om te verdwijnen.
- Er zijn tekens die verwijzen naar het nog in leven zijn van Tupac (grafsteen, wassen beeld).
- Pas als er een autopsierapport is geweest, weten we echt zeker of Tupac leeft of niet.
- Andere complottheorieën, zoals die over 9/11 of Elvis, zijn ook misschien waar, dus deze zou ook waar kunnen zijn.
- Tupac is zo'n legende en kunstenaar, dat hij dit als kunstproject zou kunnen zien.
- Tupac moest vluchten, omdat hij veel bedreigd werd

Fervent geloof: 'Het staat vast dat Tupac nog in leven is'

- Er zijn verschillende tekens (foto's, muziek, connecties naar de Illuminati) naar het in leven zijn van Tupac
- Getuigenverklaringen lopen allemaal uiteen van elkaar
- Tupac moest vluchten, omdat hij veel bedreigd werd
- Er zijn mensen die hem hebben gezien
- Tupac (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Tupac had er belang bij om te verdwijnen
- De witte Cadillac van waaruit is geschoten is nooit gevonden.
- Er zijn nooit foto's opgedoken van een overleden Tupac.
- De overheid of andere instanties houden gelovigen tegen in hun onderzoek

Ervaringsgeloof: 'Ik heb zelf gezien dat Tupac nog in leven is'

- Ik heb een keer met Tupac gesproken

- Ik ken iemand die gezien heeft dat hij in leven is

Debunkers: 'Tupac is niet meer in leven'

- Voor geen enkele bewering is ooit sluitend bewijs gevonden.
- Het bewijs is niet overtuigend (slechte photoshop, niet authentiek)
- Uit de dood opstaan is simpelweg onmogelijk.
- Het is illegaal om je eigen dood in scene te zetten
- Tupac had geen enkele reden om zijn dood in scene te zetten
- Tientallen getuigen/vrienden/kenissen hebben Tupac dood zien liggen op de grond
- Fans zijn obsessief en willen niet accepteren dat hun held dood is.
- Er zijn beelden waarin het dode, door kogels doorzeefde, lichaam van Tupac is te zien.
- De Tupac die na zijn dood is gesignaleerd, is niet Tupac.
- Op basis van onderzoek blijkt een bewering niet te kloppen (er blijkt een groep hackers achter te zitten).
- Als hij zou leven zou hij zelf nooit tekenen hiernaar publiceren
- Je voor zo'n lange tijd schuil houden is onmogelijk.
- Als hij zou leven, zou hij allang nieuwe muziek uitbrengen

Niet alleen is dit corpus het grootst, ook zijn de argumenten die forumgebruikers toepassen het meest divers. Zowel fervent- als instrumenteel gelovigen geven het meest aan dat ze tekens hebben gezien die naar het in leven zijn van Tupac verwijzen.

Veelgenoemd is daarbij de '7 day theory'. Dit is een album dat Tupac uitbracht onder de naam *Machiavelli*. Vernoemd naar Niccolò Machiavelli, een Italiaanse oorlogsstrateeg die zich beschermde tegen de vijand door te doen alsof hij dood was. Wanneer je de letters *Machiavelli* omdraait, krijg je bovendien: *Am Alive*. Een voorbeeld van een fervent gelovige die deze theorie aanhaalt is *No Other Woman* (*Retronet*, 16 augustus 2013): 'Ja we hebben idd ook de 7 day theorie gevolgd, allemaal sites bezocht en filmpjes bekeken. 'Maar net zoals wat jullie

zeggen, jup its true. Hij leeft nog! Oh btw, ik (hoorde) dat Makaveli een persoon was die zijn dood ook had gefake't, tis allemaal wel erg toevallig met deze jongen.'

Een argument dat nog niet eerder is aangetroffen komt naar voren op het FOK-forum (29 april 2014). Daar zegt instrumenteel gelovige *Taxman* het volgende: 'Dat denk ik inderdaad, ik weet het niet zeker maar volgens mij is het in USA illegaal om je eigen dood in scene te zetten. Ik denk dat een grote come back er niet in zit, ook al zou ik het zeker toejuichen.' Door aan te geven dat het in scene zetten van je dood in Amerika illegaal is, trekt *Taxman* de sage in twijfel. Daarbij blijft deze discussiedeelnemer echter wel hopen in het eventueel in leven zijn van Tupac, een duidelijk instrumenteel gelovige.

In het verlengde hiervan liggen een aantal instrumenteel gelovigen en debunkers die aangeven dat Tupac nooit voor zijn familie zou kunnen verbergen dat hij nog in leven zou zijn. Instrumenteel gelovige *Bluebird* zegt daarover in een Facebookreactie op *Editie NL* (30-08-2016): 'Aan de ene kant hoop ik voor zijn familie dat hij nog leeft , aan de andere kant , laat hem en zijn familie met rust als hij wel overleden is want dit zorgt alleen maar voor Nog meer pijn bij zijn familie.' Hierna geeft deze gebruiker zelf niet aan te weten wat waar is. Debunker *Savoy Truffle* gebruikt dit argument om aan te geven dat zijn familie er al lang achter was gekomen als hij nog leefde (*Bokt.nl*, 9 juli 2004): 'zou ie het zn moeder dan niet hebben verteld, dat ie nep dood is?'

Debunker *Glass Onion* trekt op het *Fok forum* (5-12-2014) bewijsmateriaal in twijfel, dit zagen we eerder in het corpus over Elvis: 'Allemaal echter heel makkelijk in scene te zetten. In een tijd waar het ongelofelijk makkelijk is om te photoshoppen, cg effecten te creëren, geluiden te vervormen en hologrammen in concerten te zien zijn, twijfel je daar nog aan?' Deze deelnemer wijdt het bestaan aan sagen dus voor een groot deel aan moderne technieken. Gebruiker *Warm Gun* geeft op hetzelfde forum aan dat een video waarin Tupac te zien is nooit echt kan zijn, omdat het overduidelijk 'eerder opgenomen materiaal is'. Daarnaast geeft deze debunker aan dat er haast ieder jaar dit soort video's binnenstromen. Hierbij worden ook voorbeelden getoond.

Geinig, de videos komen per jaar binnen,2012

2Pac Alive in 2012 NEW VIDEO 41 Years Old.mov

deze is vrij recent. 2014

Tupac... Alive???????

5k – Debunker *Warm Gun* geeft voorbeelden van eerder geplubliceerde ‘hoax-videos’

Debunker *Honey Pie* geeft aan pas overtuigd te zijn van de sage als er een interview komt met de enige ‘echte Tupac’: ‘Weet je wat pas echt overtuigend is?

Een live interview met de enige echte 2pac met DNA test en al. De rest is entertainment.’ Deze debunker wacht op sluitend bewijs en neemt de rest niet serieus. Interessant is debunker *Helter Skelter* die stelt dat als Tupac in leven zou zijn, de kranten hier allang naar zouden hebben verwezen (*Bokt.nl*, 22 februari 2004). Hiermee bevestigt deze gebruiker dus de rol die kranten hebben: zij controleren of nieuws waar is, of niet.

Ook zijn er verschillende instrumenteel gelovigen, die onafhankelijk van de vraag of Tupac nog leeft, vinden dat hij sowieso met rust moet worden gelaten. Dit omdat het motief van de verdwijning juist was om niet meer onder de aandacht te zijn: ‘en al was t zo dat ie nog leeft laat m lekker dan, wil die blijkbaar geen aandacht meer van de media en stuff...’ (ELLEgirl 15,06,2016).

5.4.3 Ethos-technieken op het vernaculaire web

De ethos-technieken die worden gebruikt in discussies over Tupac op fora zijn diverser dan in nieuwsmedia. Enerzijds is dat logisch, het aantal forumgebruikers is veel groter dan journalisten en nieuwsartikelen. Toch valt op dat door andere wetten

die gelden op het vernaculaire web dan in nieuwsmedia, forumgebruikers veel verder gaan om hun ethos te versterken.

De debattechniek die het meest te zien is, is het zwart maken van een gezamenlijke tegenstander. Dit gebeurt voornamelijk door debunkers. In veel gevallen verloopt dit ronduit grof. Zo zegt gebruiker *Chuck* op het forum van *Retronet* (16 augustus 2013) tegen een fervent gelovige: 'Tering... dit is zo dom dat ik niet eens een antwoord weet'. *Clarabella* zegt op het FOK-forum (06 januari 2015): 'De grootste vol-idioten kunnen vaak zeer overtuigend de meest grote onzin "verkopen". De kern van een goede hoax is: overtuigend zijn'. Ook hier worden gelovigen als een gezamenlijke tegenstander zwart gemaakt. *Danny Boy* claimt op datzelfde *FOK-forum* (07 mei 2015) dat gelovigen financiële motieven hebben om theorieën te geloven: 'Zijn de Tupac uitmelkers weer blut? Tijd voor nieuw onzin materiaal'. Door gelovigen als uitmelkers neer te zetten maakt hij hen belachelijk.

Het feit dat gebruikers ronduit grof taalgebruik toepassen kwam niet naar voren bij vernaculair materiaal over Elvis of berichten in nieuwsmedia. Woorden die - soms meermaals - naar voren komen zijn 'mongool', 'sukkels', 'gekkies', 'kansloze anarchist', 'je hangt aan je moeders borst'. Een laatste voorbeeld om nog eens aan te geven hoe onprettig de communicatie verloopt, komt van gebruiker *Doris* op het forum *Retronet* (16 augustus 2013):

'Jij bent serieus te dom voor woorden, ga naar school, drink geen alcohol, kop geen ballen; Jij kan geen hersencellen missen. Ik stop met deze discussie, de leden zijn werkelijk waar te dom voor woorden.'

Gebruikers, en met name fervent gelovigen, benadrukken op verscheidene fora hun eigen deskundigheid. Los van argumenten, die onder logos vallen, benadrukken ze waarom juist zij degenen zijn die weten waarom Tupac nog leeft. Gelovige *Joan* op het forum van *Bokt* stelt dat hij zijn bronnenonderzoek op orde heeft (20 april 2001): 'Heb er ook wel eens documentaires over gezien (wij waren ook die-hard 2Pac fan)'. Niet alleen het zien van een documentaire draagt bij aan zijn ethos, ook het feit dat hij zichzelf een diehard fan noemt. Met andere woorden: de fan begeeft zich volgens zichzelf in het *cultic milieu* van Tupac en weet waar hij het over heeft. Meerdere

gelovigen geven aan dat zij dingen hebben ‘gelezen’, of ‘gezien’. Zoals ook blijkt uit een reactie op het *Fok forum*.

Gebruiker *Mr. Jones* reageert op een eerdere post waarin wordt gesteld dat Tupac, net als Hitler nog leeft in een geheim land (28 mei 2014): ‘Klopt, heb hier ook een tijdje onderzoek naar gedaan. Erg interessant, jammer dat zulke dingen nooit echt aan het licht komen.’ Het is goed mogelijk dat deze gebruiker met het laatste deel van de reactie bedoelt dat grote nieuwsmedia te weinig aandacht geven aan dit soort berichten. Wat vooral naar boven komt: fervent gelovigen benadrukken hun eigen deskundigheid door zich te beroepen op onderzoek.

Ook debunkers en instrumenteel gelovigen gebruiken overigens deze techniek, maar in veel mindere mate. Gebruiker *Duchess of Kirkcaldy* van het *FOK-forum* (8 mei 2014) reageert op een andere deelnemer die stelt opnames van een nieuw rapnummer te hebben gehoord. *Duchess of Kirkcaldy* stelt zichzelf deskundig op door te zeggen muzikale kennis te hebben: Trust me, vooralsnog kun je met een computer niet vlekkeloos een rap in elkaar steken met knip en plakwerk van losse woorden.’ Hiermee bevestigt de forumgebruiker op basis van kennis dat de opname best wel eens authentiek zou kunnen zijn. Overigens is deze gebruiker een instrumenteel gelovige: ‘je weet het maar nooit’.

Het aanhalen van een autoriteit is een andere methode die gebruikers toepassen. Op *Vivaforum* (15 juli 2014) zegt instrumenteel gelovige *The Duke*: ‘De CIA zegt niet te weten waar Tupac is’. Door zo’n grote autoriteit als de CIA te noemen houdt deze gebruiker de mogelijkheid open dat Tupac misschien nog in leven is. Op datzelfde forum wordt door fervent gelovige *King of Marigold* een nieuwsmedium aangehaald als autoriteit: ‘Jammer dat jullie mij niet geloven. Binnenkort hoor je t zelf wel op de nieuws.Telegraaf.nl blijven checken’. Hierbij worden traditionele media dus aangewezen als betrouwbare bronnen met autoriteit door een gebruiker van het vernaculaire web. Ook andere websites worden als autoriteit aangehaald, zoals *Wikipedia* (*Ellegirltalk*, 15 juni 2006) of de officiële website *Tupac.com* (*Bokt*, 09 juli 2004).

De drie bovengenoemde ethos-technieken komen kwantitatief veruit het meest naar voren in het corpus. Verder is er *Captain Marvel* die de gemeenschappelijkheid met andere instrumenteel gelovigen benadrukt (*Retronet*, 16 augustus 2012): ‘We

gaan wachten tot 2014 met z'n alle en dan gaan we oordelen of hij echt terug keert.' Het jaar 2014 is volgens *Mary Jane* op ditzelfde forum het jaar waarin Tupac 'terug zal keren'. Door aan te geven dat deze forumdeelnemer met anderen zal wachten op die terugkeer wekt hij de suggestie een band te hebben met zijn medestanders.

Naast het eerder besproken grove taalgebruik worden er in beperkte mate ook complimenten uitgedeeld aan forumdeelnemers onderling. Zo geeft gebruiker *Rose* op het *Fok* forum (06 augustus 2013) een compliment aan een mede-gelovige en bovendien aan het hele forum: 'Ja hoor, Sam heeft er wel verstand van! Offtopic : Eindelijk een leuk topic waarover we kunnen praten :-)'. Ook zijn er gebruikers die het opnemen voor deelnemers die eerder zwart werden gemaakt. Iemand die een forum heeft opgestart op *ELLEgirl*, wordt belachelijk gemaakt door meerdere forumdeelnemers, maar vervolgens ook verdedigt door gebruiker *Valerie* (15 juni 2016): 'nou ze heeft er moeite voor gedaan, wil het met ons delen, maakt er een topic over en dan zit je te zeggen doe niet zo hyper.'

Ten slotte zijn er gebruikers die verwijzen naar hun eigen eerlijkheid. Dit zijn vooral instrumenteel gelovigen die aangeven dat ze niet genoeg in de materie zitten, maar dat er best wel eens iets van waar zou kunnen zijn. Gebruiker *Vera* zegt op een Facebookthread van *EditieNL* bijvoorbeeld (30 augustus 2016): 'Maar goed het echt Tupac gebeuren heb ik niet allemaal mee gekregen! Ten eerste omdat zijn muziek niet bepaald mijn smaak is.... Ten 2e omdat ik toen der tijd met totaal andere dingen bezig was!'

5.5 Kurt Cobain in nieuwsmedia

Het corpus met betrekking tot sagen over Kurt Cobain is vele malen kleiner dan het geval was bij Elvis en Tupac. Zowel de hoeveelheid nieuwsartikelen als vernaculaire discussies. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat de discussie minder speelt in Nederland en België, dan discussies over Elvis en Tupac.

5.5.1 Geloofsvormen in nieuwsmedia

Debunkers domineren in nieuwsartikelen over de dood van Kurt Cobain. Maar liefst zeven artikelen ontkennen de theorie over Cobain stellig. Fervent geloof en ervaringsgeloof komen in het materiaal helemaal niet voor. Instrumenteel gelovigen drie keer. Daarbij maken journalisten dezelfde keuzes als die eerder zijn aangetroffen

bij nieuwsartikelen over Elvis en Tupac. Zij vertellen over het bestaan van theorieën, om vervolgens de keuze of ze kloppen over te laten aan de lezer. Hierbij worden de theorieën wederom gezien als vorm van entertainment.

Een theorie die het meest wordt besproken in het corpus gaat over een Peruviaanse dubbelganger. Deze artikelen zijn debunkend, omdat met beeldbewijs kan worden aangetoond dat die dubbelganger niet Kurt Cobain is. Onder andere de Belgische website *Metrotime.be* (14 september 2016) haalt deze theorie aan. Dubbelganger Ramiro Saavreda zou het nummer *Come As You Are* spelen in een lokaal televisieprogramma. Hierop volgt een reactie van de overgebleven leden van *Nirvana*: 'Kurt Cobain leeft nog. Het heeft hem wel veel tijd gekost om te transformeren van een linkshandige naar een rechtshandige gitarist.' Hiermee ontkent *Nirvana* het in leven zijn van Cobain dus. In de conclusie gaat de journalist van de Vlaamse site hierin mee: 'Cobain werd 22 jaar geleden dood aangetroffen in zijn huis in Seattle.'

Een artikel van *Studio Brussel* (24 december 2017) laat de keuze over de (on)waarheid van de theorie over aan de lezer. Er wordt gesteld dat totdat het tegendeel bewezen is, er samenzweringstheorieën over Kurt Cobain de ronde zullen blijven doen: 'En die zullen hardnekkig worden want op 24 september viert 'Nevermind' - Nirvana's meest legendarische album - z'n vijftienvigste verjaardag.'

Op de site van *Metro* (20 februari 2015) wordt ingegaan op een aantal theorieën over Cobain. Niet alleen over zijn in scene gezette dood, maar bijvoorbeeld ook dat zijn vrouw Courtney hem heeft vermoord. Het is een collage van verschillende beweringen. Eén van die beweringen is dat Kurt Cobain tegenwoordig zanger Cuomo van *Weezer* is. Na een uitleg van de theorie - *Weezer* onstond in hetzelfde jaar als het einde van *Nirvana* en *Weezer* covert veel muziek van *Nirvana* - wordt deze theorie gedebunkt: 'De theorie wordt door critici de grond in gestampt, alleen al om het feit dat Kurt en Cuomo niet op elkaar lijken en daarbij met verschillende hand de gitaar bespelen (Kurt is linkshandig, Cuomo is rechtshandig).'

Lees verder na deze advertentie

Je hebt het misschien niet door, maar Kurt Cobain laat ons nog steeds van zijn gitaarkunsten genieten. Als Weezer-frontman Rivers Cuomo. Hoewel Kurt en Cuomo maar weinig overeenkomstige uiterlijke kenmerken hebben, denken sommigen toch echt dat de bebrilde Weezer-zanger in feite Kurt is.

- Weezer ontstond in 1992. In datzelfde jaar viel Nirvana uiteen.
- Het debuutalbum van Weezer werd geproduceerd door Rick Ocasek, een zeer goede vriend van Kurt Cobain.
- De tourdata en studiosessies van Weezer zaten nooit het schema van Nirvana in de weg.
- De bandleden van Weezer spelen onder de naam *Goat Punishment* covers van Nirvana

De theorie wordt door critici de grond in gestampt, alleen al om het feit dat Kurt en Cuomo niet op elkaar lijken en daarbij met verschillende hand de gitaar bespelen (Kurt is linkshandig, Cuomo is rechtshandig).

5l – voorbeeld van gecodeerd nieuwsartikel over Kurt Cobain: Metro

5.5.2 De argumenten in nieuwsmedia

De argumenten die naar voren komen:

Instrumenteel geloof: ‘Het zou kunnen dat Kurt Cobain nog in leven is’

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Kurt Cobain (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Kurt Cobain is nu de zanger van Weezer, er zijn enorme gelijkenissen

Fervent geloof: ‘Het staat vast dat Kurt Cobain nog in leven is’

- Niet gevonden in materiaal

Ervaringsgeloof: ‘Ik heb zelf gezien dat Kurt Cobain nog in leven is’

- Niet gevonden in materiaal

Debunkers: ‘Kurt Cobain is niet meer in leven’

- Voor geen enkele bewering is ooit bewijs gevonden.
- De Kurt Cobain die na zijn dood is gesignaleerd, is niet de echte Kurt Cobain.

- Bandleden van Nirvana bevestigen (keer op keer) dat Kurt Cobain al lang niet meer leeft

De argumenten van zowel instrumenteel gelovigen als debunkers zijn niet eerder zo weinig divers geweest als in dit corpus. De belangrijkste reden daarvoor is dat de meeste nieuwsartikelen gaan over eenzelfde theorie. Namelijk dat de eerder besproken dubbelganger Ramiro Saavredo uit Peru zo erg leek op Cobain, dat hij hem wel moest zijn. Deze theorieën worden allemaal gedebunkt door te stellen dat *Nirvana* dit zelf heeft ontkend. Of de journalist beargumenteert dat Saavredo nooit Cobain kan zijn. Of het oordeel over de (on)waarheid wordt aan lezers overgelaten.

5.5.3 Ethos-technieken in nieuwsmedia

Journalisten maken schaars gebruik van ethos-technieken om hun geloofwaardigheid te versterken. Mogelijk heeft dit te maken met het veld waarin nieuwsberichten zich bevinden. Men gaat er vanuit dat lezers zelf hun oordeel zullen geven over de (on)waarheid van een sage.

Net zoals in artikelen over Elvis en Kurt Cobain wordt door journalisten het meest afstand tot de bron van het verhaal gevarieerd. Journalisten laten niet alleen het oordeel over de (on)waarheid van een sage aan de lezer over, ze maken ook duidelijk dat zij alles van tweede of derde hand hebben gehoord. Door het gebruik van woorden als 'sommigen denken' (*Metro*), 'complotdenkers beweren' (*De Standaard*), 'volgens de fans' (*MadPac*) wordt duidelijk gemaakt dat journalisten zelf niets met de sagen te maken hebben.

Ook wordt de gemeenschappelijkheid met lezers door journalisten benadrukt. In een artikel van *Studio Brussel* (28 februari 2015) worden de lezers bijvoorbeeld meermaals aangesproken: 'Je hebt het misschien niet door, maar Kurt Cobain laat ons nog steeds van zijn gitaarkunsten genieten. Als Weezer-frontman Rivers Cuomo. Door het gebruik van woorden als 'je' en 'ons', wordt een band gesuggereerd tussen journalist en lezer. In dit artikel wordt vervolgens het oordeel over de (on)waarheid van een sage aan de lezer overgelaten.

In artikelen waarin journalisten een sage debunken maken zij ook vaak gezamenlijke tegenstanders - in dit geval fervent gelovigen - zwart. Over de

Peruviaanse zanger Ramiro Saavedra, een dubbelganger van Cobain, schrijft *Studio Brussel*: 'De Peruviaan Ramiro Saavedra is het zoveelste slachtoffer van wanhopige fans.' Het is duidelijk dat de journalist gelovigen belachelijk wil maken met deze bewoording. Een ander artikel van *3FM* maakt meermaals gelovigen belachelijk. In het artikel wordt een reactie van *Nirvana* op geruchten over Cobains wederopstanding besproken. De journalist schrijft daarna: 'Juist. zó deal je met dat soort shit.' Het artikel is doordrenkt van sarcasme en informeel taalgebruik. Zo wordt aan het eind van het debunkende artikel geschreven: 'Tuurlijk joh, is goed. Ga zo door, internet!'. Dit taalgebruik heeft veel overeenkomst met het informele discours op het vernaculaire web. Mogelijk omdat *3FM* een jongerenzender is. Het geeft mogelijk ook aan dat deze journalist de theorie over Cobain vooral niet serieus neemt en als entertainment ziet.

In een artikel van *TV Gids*, waarin wederom wordt verwezen naar de Peruviaan Saavedra, wordt een artikel gedebunkt. Toch vermeldt de journalist zaken die in zijn nadeel zouden kunnen zijn, om uiteindelijk overtuigender over te komen:

'Eerlijkheidshalve moet er gezegd worden dat de stem van Ramiro Saavedra sprekend lijkt op die van Kurt Cobain. Tot zover lijkt de complottheorie nog enigszins aannemelijk. Het is echter wel vreemd dat de imitator absoluut niet lijkt op de legendarische zanger en hij bespeelt zijn gitaar met zijn rechterhand, terwijl Cobain links was.'

Door aan te geven dat Saavedra's stem wel degelijk op die van Kurt Cobain lijkt, speelt de journalist in op mogelijke argumenten van (fervent) gelovigen. Vervolgens debunkt hij de sage en zo komt zijn beargumentatie overtuigender over.

5.6 Kurt Cobain op het vernaculaire web

5.6.1 Geloofsvormen op het vernaculaire web

Interessant in dit corpus is dat alle forumdiscussies reacties zijn op nieuwsberichten over Kurt Cobain. Hier is dus een duidelijke wisselwerking tussen het vernaculaire web en het journalistieke discours.

Anders dan bij discussies over Elvis en Tupac komen bij discussies over Cobain fervent gelovigen helemaal niet voor. Enerzijds kan dit te maken hebben met de hoeveelheid materiaal: er zijn slechts drie forumthreads gevonden. Anderzijds kan het ook te maken hebben met de inhoud van de theorie zelf. Ook ervaringsgeloof komt niet voor in het materiaal.

Instrumenteel gelovigen geven aan dat er misschien wel iets klopt van de theorie. Zo zegt gebruiker *All Good Children* op een forum van *Nine for News* (15 november 2016) :

‘Al die artiesten gaan dan met pensioen ofzo. Niet zo heel gek bedacht. Ten eerste: De artiest krijgt eindelijk zijn of haar broodnodige rust en last but not least: platen verkoop stijgt. Voila! ‘

De gebruiker geeft later aan dat de ‘ruling elite’ niet zo dom moet worden ingeschat. Toch is deze gebruiker geen fervent gelovige. Wel wordt de mogelijkheid opgehouden dat de sage waar is.

Instrumenteel gelovigen - zoals hierboven genoemd - komen maar weinig naar voren in het materiaal, debunkers vormen de overgrote meerderheid. Op het *FOK* forum zegt *Sun King*: ‘Ja hij is dood. Echt fucking dood’. Dat is de overheersende tendens in het corpus. De meeste gebruikers geloven absoluut niet in de theorie. Mogelijk komt dit door de eerdergenoemde theorie over Ramiro Saavredo, die evident is gedebunkt.

Ook reageren debunkers op het artikel van *Metro* waarin staat dat Kurt Cobain de zanger van *Weezer* is. Gebruiker *Beethoven* stelt dat die theorie ongeloofwaardig is. Het artikel is volgens *Beethoven* niet lezenswaardig: ‘De zanger van weezer... Als dat de titel is van t artikel lees ik het niet eens...’ Daarna stelt *Beethoven* dat als Kurt Cobain de zanger van *Weezer* is, zanger Cuomo de zanger van *Slayer* moet zijn. Hiermee debunkt hij de stelling.

5.6.2 De argumenten op het vernaculaire web

De argumenten die naar voren komen:

Instrumenteel geloof: 'Het zou kunnen dat Kurt Cobain nog in leven is'

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Kurt Cobain (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Kurt Cobain is nu de zanger van Weezer, er zijn enorme gelijkenissen
- Kurt Cobain had er financieel belang bij om te verdwijnen

Fervent geloof: 'Het staat vast dat Kurt Cobain nog in leven is'

- Niet gevonden in materiaal

Ervaringsgeloof: 'Ik heb zelf gezien dat Kurt Cobain nog in leven is'

- Niet gevonden in materiaal

Debunkers: 'Kurt Cobain is niet meer in leven'

- Voor geen enkele bewering is ooit bewijs gevonden.
- De Kurt Cobain die na zijn dood is gesignaleerd, is niet de echte Kurt Cobain.
- Bandleden van Nirvana bevestigen (keer op keer) dat Kurt Cobain al lang niet meer leeft
- Alle andere complotten over overleden (pop)sterren bleken ook al niet te kloppen, dus deze klopt ook niet
- Er is een graf waar de echte Kurt Cobain ligt begraven. Hij moet dus dood zijn.

De argumenten die gevonden zijn op het vernaculaire web over Cobain, komen grotendeels overeen met de argumenten die te zien waren in nieuwsmedia. Mogelijk komt dit voornamelijk doordat er veel minder materiaal is dan bij Elvis en Tupac. Opvallend is dat een aantal gebruikers op het *Metroforum* beargumenteert dat Cobain er nu veel ouder uit zou moeten zien als hij nog zou leven. Het gaat hier over de gelijkenissen tussen Ramiro Saavredo en Kurt Cobain. Zo zegt gebruiker

Ukrainian Girls: ‘Hij is er ook jonger op geworden i.p.v. ouder, dat doet ie echt goed..’
Gebruiker *Piggies* is het eens met dit argument: ‘precies je zou toch verwachten dat ie er dan ouder uit moet zien aangezien hij al een poosie de pijp uit is’

Het meest opvallend is dat veel debunkers andere sagen over sterren die al dan niet dood zijn gebruiken om de onwaarheid van de sage over Cobain aan te tonen. Dit zijn argumenten op basis van analogie. Zo zegt *Ma Belle* op *Metrotime.be*: ‘Jatog.. En pac, biggie en Elvis leven ook nog.. Laat die mensen rusten in vrede.’ En gebruiker *Silly Girl* stelt op *NineForNews*: ‘haha kurt zit zeker ook op dat eiland met elvis, john lennon ,tupac en micheal jackson.... sorry hoor maar dit is regelrechte klets,, draven ze niet een beetje door.....’ Hieruit wordt duidelijk dat deze gebruikers niet geloven in de mythische wereld die rondom popsterren bestaat. Mogelijk komt dit doordat de theorie over Kurt Cobain relatief nieuw is ten opzichte van sagen over andere sterren. Zij gebruiken andere sagen (die volgens hen ook niet waar waren) om de waarheid van deze sage aan te tonen.

5.6.3 Ethos-technieken op het vernaculaire web

Het gehele corpus over de dood van Kurt Cobain is minder divers dan dat van Elvis en Tupac. Dat komt ook naar voren in de analyse van ethos in vernaculair materiaal.

Forumgebruikers maken geregeld een gezamenlijke tegenstander zwart. Dit gebeurt vooral door de theorie middels ironie belachelijk te maken. Op *Fok* forum zegt *Meter Maid*: ‘Michael Jackson leeft ook nog hoor, hij neukt kindjes in Israel.’ Door zo’n absurde reactie te plaatsen laat deze gebruiker duidelijk weten de theorie te debunken. Op hetzelfde *Fok* forum maakt gebruiker gelovigen belachelijk door ze ‘dom’ te noemen. Een andere gebruiker gaat hierin mee en zegt: ‘Hoe groot kan een steen om onder te liggen zijn’. Door dit soort retorische trucs trekken gebruikers verhalen over Cobain in het belachelijke.

Debunker *Monkey* haalt een autoriteit aan om de onwaarheid van de sage aan te tonen. Hij heeft onderzoek gedaan op de website *Find A Grave*, een website die naar eigen zeggen ‘de grootste online begraafplaats ter wereld is’. Op die website is ook een digitaal graf gemaakt van Kurt Cobain. Monkey concludeert daarmee: ‘VERY MUCH DEAD’.

6. Conclusie

'Rocksterren vormen die absolute top van de sociale hiërarchie. Sinds de vergoddelijking van de farao's in het oude Egypte, kon niets in de geschiedenis van de mensheid worden vergeleken met de cultus die de Europese en Amerikaanse jeugd met rocksterren bedreef'

Romancier Michel Houellebecq (Elementaire Deeltjes, p. 90)

De evenveel verguisde als geliefde Franse auteur Michel Houellebecq schetst in zijn boeken de verhoudingen binnen de hedendaagse westelijke maatschappij. Niet vreemd dat hij daarbij de grote status van popsterren benoemt. Zoals in het theoretisch kader van deze masterthesis is geschetst, zijn zij anno de 21e eeuw mythische figuren met een goddelijke status. Niet alleen tijdens hun leven, ook daarna blijven ze 'voortleven'. Door sommigen worden popsterren zelfs als onsterfelijk gezien - net als de farao's in het oude Egypte. Er ontstaan sagen met de overtuiging dat een ster zijn of haar dood in scene zou hebben gezet, bijvoorbeeld om in de anonimiteit verder te leven.

Het doel van deze masterthesis was niet om te achterhalen of dit soort sagen kloppen of niet. Het was een scriptie gericht op het contrast tussen journalistiek en het vernaculaire web. De insteek was om te achterhalen hoe er op deze verschillende mediavormen - de één traditioneel, de ander modern - wordt gesproken over dit onderwerp. Met andere woorden: hoe sagen over popsterren worden geloofd of niet geloofd. Middels een retorische gereedschapskist kunnen zowel journalisten als forumdeelnemers trucs inzetten om dit (on)geloof argumentatief en persuasief te onderbouwen. Ook dit is onderzocht. De hoofdvraag van dit onderzoek was dan ook:

Hoe wordt de waar- of onwaarheid van sagen over 'overleden' popsterren die nog in leven zouden zijn geconstrueerd op het vernaculaire web en in nieuwsmedia?

Omdat 'overleden popsterren' een te breed begrip is, is gekozen voor case studies. Daarbij zijn drie popsterren geselecteerd die ieder een generatie vertegenwoordigen. Elvis als één van de grondleggers van popmuziek, Tupac als

vertegenwoordiger van rapmuziek en Kurt Cobain als de ‘stem van generatie X’. In deze conclusie zullen eerst de bevindingen van de analyse worden verrat per onderdeel. Allereerst de manier van (on)geloof, vervolgens de argumenten en ten slotte toegepaste ethos-technieken. Vervolgens zullen de verschillen tussen vernaculaire media en journalistieke media worden aangewezen.

6.1 De manieren van (on)geloof

In al het geanalyseerde journalistieke onderzoeksmateriaal komen fervent geloof en ervaringsgeloof niet voor. Journalisten laten nooit blijken zelf een theorie te geloven. Wel geven ze soms het woord aan een fervent gelovige, maar ze spreken die dan tegen of laten het oordeel over de (on)waarheid over aan de lezer. Dat is een trend die in het gehele corpus naar voren komt. Journalisten geven lezers een overzicht van bestaande informatie over het al dan niet in leven zijn van een popster, maar laten de lezer een keuze maken.

In deze thesis is dit ‘oordeel zelf’-paradigma aangeduid als instrumenteel geloof. Deze aanduiding staat echter open voor discussie. Donovan doelde met zijn instrumenteel geloof op de gedachte dat een verhaal ‘waar zou kunnen zijn’. Journalisten zien deze sagen waarschijnlijk meer als een vorm van entertainment. Dat valt af te leiden aan de vorm, inhoud en bijvoorbeeld afbeeldingen die in de analyse besproken zijn. De verhalen lijken in Hallins sfeer van deviantie te vallen, waardoor journalisten het niet nodig achten om er serieus op in te gaan.

Hoewel journalisten de theorie waarschijnlijk niet serieus nemen - en doen alsof een theorie best waar kan zijn – is instrumenteel geloof de dominante boodschap in de meerderheid van de artikelen. Door de waarheid in het midden te laten voeden journalisten de discussie, in plaats van verhalen expliciet te debunkten. Wellicht kan het model van Donovan worden uitgebreid met een vierde dimensie: namelijk ‘ludiek geloof’. Hierbij wordt een theorie intrinsiek wel gedebunkt, maar vindt een journalist of discussiedeelner de theorie vermakelijk en dus houdt hij of zij de discussie in stand.

Op het vernaculaire web zijn instrumenteel gelovigen en debunkers het meest gevonden. Debunkers zijn in veel gevallen veel stelliger dan journalisten in

nieuwsartikelen. Ook zijn er fervent gelovigen en ervaringsgelovigen. Deze beide groepen kwamen niet naar voren in nieuwsartikelen.

Net als journalisten vinden sommige forumdeelnemers de theorieën vermakelijk. Voor hen is een sage – los van de vraag of hij klopt – een vorm van entertainment. Ook zij zijn instrumenteel gelovig. Er zijn onder deze groep echter ook gelovigen die denken dat een theorie ‘best eens zou kunnen kloppen’. Zij blijven in het duister tasten totdat de (on)waarheid van een theorie echt is bewezen.

Hiernaast zijn er instrumenteel gelovigen die fan zijn en daarom hopen dat een sage waar is. Zij kunnen zich bijvoorbeeld niet voorstellen dat hun popster in staat is om te sterven. Dit komt overeen met het in het theoretisch kader geschetste beeld van de popster: fans dichten hen een vorm van onsterfelijkheid toe. Ze creëren een mythische wereld – een *cultic milieu* – om een artiest heen.

Debunkers zijn na instrumenteel gelovigen het meest aanwezig op fora. Zij geven, zoals in de analyse aangetoond, duidelijk aan een theorie volledig niet te geloven. Fervent gelovigen geven aan in bewijs te geloven, of geloven bijvoorbeeld dat er een samenzwering is om een popster te laten verdwijnen. Hiernaast zijn er enkele ervaringsgelovigen. Dit zijn deelnemers die aangeven een popster ergens gezien te hebben, of iemand hebben gesproken die een dode artiest heeft gezien.

Belangrijk om te melden is dat er verschillen zijn in het geanalyseerde materiaal. Zo zijn op forumdiscussies over Tupac bijvoorbeeld debunkers in de meerderheid, terwijl in de discussie over Elvis instrumenteel gelovigen dat zijn. Dit heeft mogelijk te maken met de verschillen in inhoud van de sagen. Het gebruik van case studies blijkt een goede keuze te zijn geweest. Hierdoor is aangetoond dat er niet één vaste mal is om vernaculaire discussies en nieuwsartikelen over dit onderwerp te onderzoeken. Er zijn altijd (subtiele) verschillen tussen verschillende cases. Deze zijn uitgebreid terug te lezen in de analyse.

6.2 De argumenten

Journalistieke artikelen zijn louter debunkend of instrumenteel gelovig.

Debunkende artikelen presenteren vaak eerst een sage, om die vervolgens met sluitend bewijs onderuit te halen. Zoals dat een groep hackers een hoax over Tupac verspreide, of dat *Nirvana* zelf heeft bevestigd dat Tupac écht dood is. In het geval van instrumenteel gelovigen laten journalisten bronnen aan het woord die wél geloven in een theorie. Ze laten bijvoorbeeld een foto zien van een dubbelganger. Of geven argumenten voor een verdwijning. Een trend die in het gehele corpus te zien is, is dat de argumenten over het algemeen weinig divers zijn. Alle argumenten zijn op basis van tekens. Uiteindelijk zijn in het gehele corpus, dus alle drie de case studies bij elkaar de volgende argumenten in nieuwsmedia gevonden:

Instrumenteel geloof: 'Het zou kunnen dat een artiest nog in leven is'

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Een artiest (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Een artiest had er belang bij om te verdwijnen.
- Er zijn tekens die verwijzen naar het nog in leven zijn van een artiest (grafsteen, wassen beeld).
- Pas als er een autopsierapport is geweest, weten we echt zeker of een artiest leeft of niet.
- Een artiest is nu de zanger van een andere band

Fervent geloof: 'Het staat vast dat een artiest nog in leven is'

- Niet gevonden in materiaal

Ervaringsgeloof: 'Ik heb zelf gezien dat een artiest nog in leven is'

- Niet gevonden in materiaal

Debunkers: 'Een artiest is niet meer in leven'

- Voor geen enkele bewering is ooit bewijs gevonden.

- Uit de dood opstaan is simpelweg onmogelijk.
- Fans zijn obsessief en willen niet accepteren dat hun held dood is.
- De artiest die na zijn dood is gesignaleerd, is niet de echte artiest.
- Op basis van onderzoek blijkt een bewering niet te kloppen.
- Nabestaanden bevestigen keer op keer dat een artiest dood is.

Op het vernaculaire web zijn meer verschillende gevonden dan in nieuwsmedia. Er komen veel meer mensen aan het woord. Die mensen kunnen bovendien ook vrijer spreken dan een journalist. Dit door andere wetten die gelden op het vernaculaire web. Instrumenteel gelovigen beargumenteren bijvoorbeeld dat ze een selfie hebben gezien van iemand die erg op een artiest lijkt. Of dat er ook nooit is bewezen dat een artiest daadwerkelijk dood is. Fervent gelovigen nemen deze argumenten vaak over, of scherpen deze aan. Zij beargumenteren bijvoorbeeld dat overheden bewust zaken achterwege laten. Dit zijn de aangetroffen argumenten in het vernaculaire corpus:

Instrumenteel geloof: 'Het zou kunnen dat een artiest nog in leven is'

- Er zijn zoveel beweringen, dat er best iets van zou kunnen kloppen.
- Een artiest (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Een artiest had er belang bij om te verdwijnen.
- Er zijn tekens die verwijzen naar het nog in leven zijn van een artiest (grafsteen, wassen beeld).
- Pas als er een autopsierapport is geweest, weten we echt zeker of een artiest leeft of niet.
- Andere complottheorieën, zoals die over 9/11, zijn ook misschien waar, dus deze zou ook waar kunnen zijn.
- Een artiest is zo'n legende en kunstenaar, dat hij dit als kunstproject zou kunnen zien.

Fervent geloof: 'Het staat vast dat een artiest nog in leven is'

- Er zijn verschillende tekens (foto's, muziek, connecties naar de illuminati) naar het in leven zijn van een artiest
- Getuigenverklaringen lopen allemaal uiteen van elkaar
- Een artiest moest vluchten, omdat hij veel bedreigd werd
- Er zijn mensen die hem hebben gezien
- Een artiest (of iemand die op hem lijkt) is ergens (in een film, op een foto, op een locatie) na zijn dood gesignaleerd.
- Een artiest had er belang bij om te verdwijnen
- Een voertuig van waaruit is geschoten is nooit gevonden.
- Er zijn nooit foto's opgedoken van een overleden artiest.
- De overheid of andere instanties houden gelovigen tegen in hun onderzoek

Ervaringsgeloof: 'Ik heb zelf gezien dat een artiest nog in leven is'

- Ik heb een keer met een artiest gesproken
- Ik ken iemand die gezien heeft dat een artiest in leven is

Debunkers: 'Een artiest is niet meer in leven'

- Voor geen enkele bewering is ooit sluitend bewijs gevonden.
- Het bewijs is niet overtuigend (slechte photoshop, niet authentiek)
- Uit de dood opstaan is simpelweg onmogelijk.
- Het is illegaal om je eigen dood in scene te zetten
- Een artiest had geen enkele reden om zijn dood in scene te zetten
- Tientallen getuigen/vrienden/kenissen hebben een artiest dood zien liggen op de grond
- Fans zijn obsessief en willen niet accepteren dat hun held dood is.
- Er zijn beelden waarin het dode lichaam van een artiest is te zien.
- De artiest die na zijn dood is gesignaleerd, is niet de echte artiest.
- Op basis van onderzoek blijkt een bewering niet te kloppen.
- Als hij zou leven zou hij zelf nooit tekenen hiernaar publiceren.
- Je voor zo'n lange tijd schuil houden is onmogelijk.
- Als hij zou leven, zou hij allang nieuwe muziek uitbrengen

6.3 De ethos-technieken

Journalisten maken in het gehele corpus weinig gebruik van ethos-technieken. Mogelijk achten zij het niet nodig om hun eigen autoriteit te verstevigen. Dit omdat zij de verhalen vooral als entertainment zien in een sfeer van deviantie. Ze informeren lezers voornamelijk en laten het oordeel aan hen over. Een aantal ethos-technieken wordt echter wel gebruikt.

Journalisten laten maar al te graag weten een verhaal uit tweede of derde hand te hebben. Zij variëren in een zeer groot deel van de artikelen de afstand van de bron van het verhaal. Een manier van *distancing*, om verder van gegeven informatie af te staan. Een trend die in het gehele corpus voorkwam.

Hiernaast maken sommige journalisten die een sage debunken een gezamenlijke tegenstander zwart. Zij noemen fervent gelovigen bijvoorbeeld 'gekkies' of 'wanhopig'. Ook wordt in een aantal artikelen een gemeenschappelijkheid met lezers benadrukt. Dat gebeurt onder zowel debunkende journalisten als instrumenteel gelovigen.

Dat de verschillen tussen het journalistieke discours en het vernaculaire web groot zijn, blijkt uit de grote hoeveelheid ethos-technieken die deelnemers op het vernaculaire web gebruiken. Zij moeten zich als individu meer verdedigen dan een journalist, om andere forumgebruikers te overtuigen van de (on)waarheid van een sage.

Gebruikers anticiperen regelmatig op tegenargumenten, geven elkaar complimenten, zeggen dat ze iets getest hebben, halen autoriteiten aan, verwijzen naar de eigen eerlijkheid, benadrukken een gemeenschappelijkheid en variëren de afstand tot de bron van het verhaal en halen autoriteiten aan en delen complimenten uit. De ethos-technieken die Burger aantrof in verhalen over misdaadsagen blijken in online discussies over sagen over popsterren ook voor te komen. Dit is niet het geval bij nieuwsartikelen.

Wederom zijn er verschillen tussen de verschillende case studies. Zo is het taalgebruik onder discussianten over de dood van Tupac bijvoorbeeld veel grover

dan bij de andere artiesten. Zij schelden tegenstanders uit om hen zwart te maken.

6.4 Verschillen tussen nieuwsmedia en vernaculaire discussies

RG Howard concludeerde dat forumgebruikers vaak in een bubbel leven waarin zij zichzelf voornamelijk napraten. Dat geldt voor vernaculaire discussies over overleden popsterren niet. Er zijn veel verschillende meningen te vinden en gebruikers praten elkaar nauwelijks na. Wel zijn er bijvoorbeeld fans die uitgaan van een groter complot waarin informatie achter wordt gehouden door bijvoorbeeld traditionele media. Maar ook deze fervent gelovigen worden tegengesproken door andere gebruikers.

Zoals verwacht vallen verhalen sagen over popsterren in een journalistieke vorm van deviantie. Veel journalisten nemen de verhalen niet al te serieus, maar voeden de discussie door de (on)waarheid in het midden te laten. Door *distancing* wordt duidelijk dat ze ver van de verhalen af staan. Ze laten daarbij het oordeel vaak over aan de lezer. Op het vernaculaire web bestaat er echter geen consensus over de (on)waarheid van verhalen.

Journalisten gebruiken weinig argumenten en nauwelijks stijlfiguren om hun ethos te versterken. Het is daarnaast zo dat journalisten laten blijken niet zelf de bron van een verhaal zijn. Met het theoretisch kader van deze thesis in het achterhoofd valt te verklaren dat journalisten het niet nodig achten om de (on)waarheid van een verhaal verder toe te lichten. Zij staan voor betrouwbare informatie en zien verhalen vooral als vermakelijk. Daarbij hoeft een lezer niet overtuigd te worden. Anderzijds zorgt dit ook voor spanning. Hebben journalisten immers niet een taak als gatekeeper? En zouden zij dit soort verhalen daarom niet serieus moeten debunten? Dit is een interessante discussie die naar aanleiding van dit onderzoek zou kunnen worden gevoerd. Moeten journalisten niet alle middelen inzetten om dit soort verhalen te ontcrachten als ze overtuigd zijn van de onwaarheid?

Hoe anders is dit op het vernaculaire web. Daar is het gebruik van ethos-technieken en een breed scala aan argumenten juist wél veelvoorkomend. Het

niet-institutionele discours zorgt voor een meer informeel taalgebruik en dat wordt door deze thesis bevestigd. Forumdeelnemers gebruiken veel ethos-technieken en argumenten. Ze deinzen er niet voor terug om elkaar zwart te maken of zelfs uit te schelden. Daarnaast zijn er ook fervent gelovigen en ervaringsgelovigen in het materiaal aanwezig. Het vernaculaire materiaal is op alle fronten meer divers dan journalistiek materiaal

7. Discussie

Dit onderzoek heeft niet alleen aangetoond hoe sagen over populaire muziekcultuur retorisch worden geconstrueerd in nieuwsmedia en het vernaculaire web. Het heeft ook een theoretisch fundament gegeven voor het ontstaan van deze sagen.

Daarnaast is bevestigd dat er grote verschillen zijn tussen het journalistieke discours en het vernaculaire web. Bovendien zijn bestaande theoretische modellen getoetst en zelfs aangescherpt. Er zijn genoeg mogelijkheden voor vervolgonderzoek.

In het theoretisch kader van dit onderzoek werd het geloofsmodel van Donovan (2004) besproken. Burger (2014) gebruikte dit model om misdaadsagen te onderzoeken en kwam tot de conclusie dat er rondom deze sagen naast fervent gelovigen, debunkers en instrumenteel gelovigen ook ervaringsgelovigen zijn. Uit deze thesis naar sagen over populaire cultuur is gebleken dat daar nog een vorm van geloof aan kan worden toegevoegd: ludiek geloof. Hierbij wordt een sage gezien als waarschijnlijk onwaar, maar als waardevol als vorm van entertainment. Een vorm van geloof met de volgende gedachtegang: 'we weten wel dat een verhaal eigenlijk niet waar is, maar laten voor het vermaak even doen alsof'.

De retorische gereedschapskist die in het theoretisch kader is samengesteld blijkt in deze scriptie een goed theoretisch model te zijn geweest. Het blijkt toepasbaar op onderzoek naar sagen over populaire muziekcultuur. Verder is met het theoretisch kader een begin gemaakt voor verder onderzoek naar dynamieken op fora over populaire muziekcultuur, maar ook andere populaire cultuur.

Zo zou een vervolgonderzoek zich bijvoorbeeld kunnen richten op sagen in het vertelveld van populaire sportcultuur. Er bestaan veel mythische verhalen over sporters, zoals bijvoorbeeld het verhaal over de Spaanse wielrenner *El Tarangu*. Hij zou zijn overleden, maar is na zijn dood nog vele malen teruggezien door verschillende mensen. Een vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de manier waarop in het vernaculaire web en in nieuwsmedia over dit onderwerp kunnen worden gesproken. Maar er zijn meer mogelijkheden.

Zo kunnen ook buitenlandse nieuwssites en fanfora onderzocht. Door de beperkte ruimte in een masterthesis is nu gekozen om alleen Nederlandstalige websites te onderzoeken. Dit terwijl de onderzochte artiesten niet Nederlands zijn.

Een mondiaal onderzoek kan wellicht een nog scherper beeld laten zien. Ook is het mogelijk om journalisten en forumgebruikers zelf te interviewen over hun inzichten over dit onderwerp. Welke afwegingen maken journalisten? Waarom geven ze ruimte aan dit soort onderwerpen? Wat voor functie heeft dit voor het nieuwsmerk waarvoor ze werken? Aan forumdeelnemers zou kunnen bijvoorbeeld kunnen worden gevraagd hoe zij naar dit soort nieuws kijken, welke afwegingen zij maken en waarom ze deelnemen aan discussies.

Een ander interessant vervolgonderzoek is meer gericht op de sagen zelf, dan op de manier waarop in media hierover wordt gesproken. Zo zouden interviews in *focus groups* onder Elvis-fans bijvoorbeeld erg interessant zijn. Hoe leeft het geloof onder hen? Welke argumenten gebruiken zij? Is er sprake van een bubbel, waarin fans elkaar napraten? Is er een *cultic milieu*?

Aan dit specifieke onderzoek is ook een aantal limitaties te koppelen. Het grootste punt van kritiek is de mate van subjectiviteit van dit onderzoek. Deze kwalitatieve analyse is gedaan door één codeur. Daarbij worden subjectieve keuzes gemaakt. Wel is gepoogd om zoveel mogelijk transparantie te geven in het codeerproces. Het gehele corpus is daarnaast op aanvraag beschikbaar. Voor een vervolgonderzoek kan het sterk zijn om meerdere codeurs onderzoek te laten doen. Daarmee wordt de mate van subjectiviteit verkleind. Hier is tegenin te brengen dat de overheersende boodschappen die uit het corpus naar voren komen bij een andere onderzoeker waarschijnlijk in meer of mindere mate hetzelfde zouden zijn. Er zouden niet ineens meer debunkers of andere argumenten worden ontdekt. Het corpus blijft hetzelfde.

Een tweede punt is de vraag of deze thesis extern valide is. Met andere woorden: gelden op internet andere wetten dan in de 'echte wereld'? Het is aannemelijk dat forumgebruikers zich anders zullen uitdrukken in fysieke conversaties dan in een online omgeving. Echter: deze thesis richt zich juist op online discussies. Het is geen onderzoek naar wat er in een samenleving over dit onderwerp wordt gezegd. Het is juist de vraag hoe men zich op internet gedraagt. Het is in een online omgeving ook lastig om zaken als sarcasme te herkennen. Hierbij is door de codeur gelet op bijvoorbeeld smileygebruik. Maar het is een feit dat in een *face-to-face*-gesprek emoties makkelijker te herkennen zijn.

Ten slotte is dit onderzoek erg afgebakend: er zijn maar drie case studies onderzocht. Hierbij zijn ook alleen maar Nederlandstalige websites en fora geanalyseerd. Uit de analyse is gebleken dat er tussen deze case studies veel verschillen zijn. Een completer beeld kan worden gewaarborgd door meer popsterren en meer internationale webpagina's te onderzoeken.

Deze thesis was een aanzet naar meer onderzoek over dit op het oog bizarre onderwerp. Er is nog veel werk te verrichten. Ondertussen wens ik zowel fans als forumgebruikers en journalisten veel succes in hun zoektocht naar de (on)waarheid.

Literatuurlijst

- Barkun, M. (2013). *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America*. Berkeley (CA): University of California Press.
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan press.
- Bork, R. J., & Jacobs, J. C. (1986). *Popmuziek: het geluid van jongeren*. Dick Coutinho.
- Braet, A. (2007). *Retorische kritiek. Overtuigingskracht van Cicero tot Balkenende*. Den Haag: Sdu.
- Broek, J. M., Koetsenruijter, W., Jong, J. D., & Smit, L. (2010). *Beeldtaal: perspectieven voor makers en gebruikers*. Boom onderwijs.
- Broersma, M. (2013). *A refracted paradigm. Journalism, hoaxes and the challenge of trust*. In C. Peters & M. Broersma (red.), *Rethinking journalism* (pp. 28-44). Londen: Routledge.
- Burger, P. (2014). *Monsterlijke verhalen: Misdaadsagen in het nieuws en op webforums als retorische constructies*. Den Haag: Boom Lemma.
- Burger, P. (2004). Nieuws is een verhaal. Moderne sagen in nieuwsmedia. In P. Burger & W. Koetsenruijter (red.), *Mediahypes en moderne sagen. Sterke verhalen in het nieuws* (pp. 71-93). Leiden: SNL.
- Campbell, C. (1972). *The cult, the cultic milieu and secularization*.
- Dauidsen, M. A. (2014). *The spiritual Tolkien milieu: a study of fiction-based religion* (Doctoral dissertation, Leiden Center for the Study of Religion, Faculty of the Humanities, Leiden University).
- Deuze, M. (2012). *Media life*. Polity.
- Donovan, P. (2002). Crime legends in a new medium: Fact, fiction and loss of authority. *Theoretical Criminology* 6, 189-215.
- Donovan, P. (2004). *No way of knowing. Crime, urban legends, and the Internet*. New York / Londen: Routledge.
- Donovan, P. (2007). How idle is idle talk? One hundred years of rumor research. *Diogenes* 54 (13), 59-82.
- Dyer, R., & McDonald, P. (1998). Stars. New ed. *London: British Film Institute*.
- Dyson, M. E. (2006). *Holler If You Hear Me (2006)*. Basic books.
- Hall, S. (1998). 'Notes on Deconstructing'the Popular'. *Cultural theory and popular culture: A reader*, 442.

- Hallin, D.C. (1986). *The 'uncensored war'. The media and Vietnam*. Oxford: Oxford University Press.
- Hanegraaff, W. J. (1999). New age spiritualities as secular religion: A historian's perspective. *Social Compass*, 46(2), 145-160.
- Hauser, G. A. (1999). *Vernacular voices: The rhetoric of publics and public spheres*. Univ of South Carolina Press.
- Hjarvard, S. (2008). The mediatization of religion: A theory of the media as agents of religious change. *Northern Lights: Film & Media Studies Yearbook*, 6(1), 9-26.
- Houellebecq, M (2017). *Elementaire Deeltjes*. Amsterdam: Rainbow.
- Howard, R. G. (1997). Apocalypse in your in-box: End-times communication on the Internet. *Western Folklore*, 56(3/4), 295-315.
- Howard, R. G. (2005). A theory of vernacular rhetoric: The case of the "Sinner's Prayer" online. *Folklore*, 116(2), 172-188.
- Howard, R. G. (2006). Sustainability and narrative plasticity in online apocalyptic discourse after September 11, 2001. *Journal of Media and Religion*, 5(1), 25-47.
- Howard, R.G. (2008a). *The Vernacular Web of Participatory Media*. *Critical Studies in Media Communication*, 25, 490–512.
- Howard, R.G. (2008b). *Electronic hybridity. The persistent processes of the vernacular web*. *Journal of American Folklore*, 121, 192-218.
- Howard, R. G. (2009). Enacting a Virtual 'Ekklesia': Online Christian Fundamentalism as Vernacular Religion. *new media & society*.
- Howard, R. G. (2010). An End Times Virtual 'Ekklesia': Ritual Deliberation in Participatory Media. *The End is All Around Us: Apocalyptic Texts and Popular Culture*, 198-218.
- Howard, R. G. (2011). *Digital Jesus: The making of a new Christian fundamentalist community on the Internet*. nyu Press.
- Jobes, D. A., Berman, A. L., O'Carroll, P. W., Eastgard, S., & Knickmeyer, S. (1996). The Kurt Cobain suicide crisis: perspectives from research, public health, and the news media. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 26(3), 260-271.

- Kaplan, J., & Löow, H. (Eds.). (2002). *The cultic milieu: Oppositional subcultures in an age of globalization*. Rowman Altamira.
- Koetsenruijter, W., & Van Hout, T. (2014). *Methoden voor journalism studies*. Boom Uitgevers.
- Lantis, M. (1960). Vernacular culture. *American Anthropologist*, 62(2), 202-216.
- Mancoff, D. N. (1995). *The Return of King Arthur: The Legend through Victorian Eyes* (p. 8). New York: HN Abrams.
- Marshall, P. D. (2005). Intimately intertwined in the most public way. *Journalism: Critical Issues*, edited by Stuart Allan, 19-29.
- Ono, K. A., & Sloop, J. M. (1995). The critique of vernacular discourse. *Communications Monographs*, 62(1), 19-46.
- Pleijter, A. R. J. (2006). *Typen en logica van kwalitatieve inhoudsanalyse in de communicatiewetenschap*. Ubbergen: Tandem Felix.
- Reece, G. L. (2006). *Elvis religion: the cult of the King*. Ib tauris.
- Rodman, G. B. (2013). *Elvis after Elvis: The posthumous career of a living legend*. Routledge.
- Sagen. (2018). In Van Dale Woordenboek (16e ed.). Amsterdam, VBK Media.
- Shumway, D. R. (2014). *Rock Star: The Making of Musical Icons from Elvis to Springsteen*. JHU Press.
- Shuker, R. (2016). *Understanding popular music culture*. Routledge.
- Stanford, K. L. (2011). Keepin'it real in hip hop politics: A political perspective of Tupac Shakur. *Journal of Black Studies*, 42(1), 3-22.
- Strausbauch, John. (1995). *Refelections on the Birth of the Elvis Faith*. Blast Books, inc.
- Sylvan, R. (2002). *Traces of the spirit: The religious dimensions of popular music*. NYU Press.
- Ter Bogt, T. F. M., & Hibbel, B. (2000). *Wilde jaren: een eeuw jeugdcultuur*. Boom Koninklijke Uitgevers.
- Till, R. (2010). *Pop cult: religion and popular music*. A&C Black.
- Vasterman, P. L. (2005). Media-hype: Self-reinforcing news waves, journalistic standards and the construction of social problems. *European Journal of Communication*, 20(4), 508-530.

Ward, C., & Voas, D. (2011). The emergence of conspirituality. *Journal of Contemporary Religion*, 26(1), 103-121.

Wetboek Online. Click Internet Concepts, 2019, Web, 3 oktober 2019,
<http://www.wetboek-online.nl/wet/Auteurswet/15a.html>.

Wood, M. J., Douglas, K. M., & Sutton, R. M. (2012). Dead and alive: Beliefs in contradictory conspiracy theories. *Social Psychological and Personality Science*, 3(6), 767-773.

Bijlages (op aanvraag beschikbaar)

9.1.1 Materiaal over Elvis in nieuwsmedia

Datum	Nieuwsmedium	Titel artikel	Link
08-01-2016	Algemeen Dagblad	Elvis Presley heeft nu witte baard en zwarte zonnebril	http://www.ad.nl/show/elvis-presley-heeft-nu-witte-baard-en-zwarte-zonnebril~a7ad48b1/
14-07-2014	PowNed	'Elvis Leeft'	https://www.powned.tv/artikel/elvis-leeft
08-01-2010	HP de Tijd	Elvis	http://www.hpdetijd.nl/2010-01-08/elvis/
14-07-2014	The Post Online	Ex-Jakhals Matthijs Kleijn wéét dat Elvis nog leeft	http://cult.tpo.nl/2014/07/14/ex-jakhals-matthijs-kleyn-weet-dat-elvis-nog-leeft/
29-10-2016	MSN Nieuws	De beroemdste complottheorieën - Elvis Leeft	http://www.msn.com/nl-nl/nieuws/opvallend/de-beroemdste-complottheorieën/ar-BBnLi2u?li=AAazPsO#page=18
16-08-2013	Omroep Brabant	Leden fanclub uit Veldhoven bij 36e herdenking sterfdag Elvis	http://www.omroepbrabant.nl/?news/197921922/Leden+fanclub+uit+Veldhoven+bij+36e+herdenking+sterfdag+Elvis+.aspx
25-03-2014	De Standaard	Elvis, Marilyn Monroe en Kurt Cobain: samen aan de drank?	http://www.standaard.be/cnt/dmf20140325_052
27-06-2016	Nine for News	"Elvis leeft nog en werkt als tuinman in Graceland"	http://www.ninefornews.nl/video-elvis-leeft-nog-en-werkt-als-tuinman-in-graceland/
16-03-2014	NRC	Barbie is joods en Israël wint de Wereldbeker. De beste Poerimgrappen	https://www.nrc.nl/nieuws/2014/03/16/barbie-is-joods-en-israel-wint-de-wereldbeker-de-beste-poerimgrappen-op-een-rij-a1426483
09-01-2010	Scientias	Waarom Elvis voortleeft	https://www.scientias.nl/waarom-elvis-voortleeft/
26-05-2016	De Volkskrant	Deze Amerikaanse sterren stierven een omstreden dood	http://www.volkskrant.nl/buitenland/d-eze-amerikaanse-sterren-stierven-een-omstreden-dood~a4040562/

09-01-2015	Trouw	De tachtigste verjaardag van Elvis, want wie zegt dat hij dood is?	http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3826514/2015/01/09/De-tachtigste-verjaardag-van-Elvis-want-wie-zegt-dat-hij-dood-is.dhtml
16-01-2017	Linda Nieuws	Volgens deze complottheorie leeft Elvis Presley nog	http://www.lindanieuws.nl/nieuws/volgens-deze-complottheorie-leeft-elvis-presley-nog/
20-12-2016	Nieuwsblad.be	Fans zijn er zeker van: Elvis leeft nog en hij had een figurantenrol in Home Alone	http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20161220_02637159
08-01-2015	Deredactie.be	8 redenen waarom Elvis (80) nog altijd leeft	http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/ookdatnog/1.2201558
21-07-2016	Panorama	'Elvis werkt als tuinman in Graceland'	http://panorama.nl/blog/bizar-blog/elvis-werkt-als-tuinman-in-graceland-video-s
27-06-2016	Zita	'Leeft Elvis Presley nog?'	http://www.zita.be/entertainment/4048545_leeft-elvis-presley-nog-video.html
03-04-2016	Leeuwarder Courant	Dead or Alive...	Gedownload via LexisNexis

9.1.2 Materiaal over Elvis op het vernaculaire web

Datum	Locatie discussie	Aantal reacties	Indruk reacties	Link

12-05-2004	Fok Forum	38	Elvis leeft nog. Dat zegt de International Elvis Society. George Fonder van de IES: "Elvis kon de roem niet meer aan. Hij realiseerde zich dat de faam een negatieve uitwerking had op zijn lijf.	http://forum.fok.nl/topic/531275/2/25
10-09-2006	Fok Forum	37	If Elvis was alive he'd be dead by now anyway.	http://forum.fok.nl/topic/911647/1/999
18-08-2008	Partyflock	22	Volgens mij zag ik m laatst nog bij de Efteling in t sprookjesbos.-	http://partyflock.nl/topic/894753:Miljoenen-voor-wie-Elvis-levend-vindt
16-05-2011	Paraspiri	21	Veel mensen hebben zich hiermee bezig gehouden of Elvis nog leeft, en toch deels de mythe in stand te houden. Als ik de foto's vergelijk van J.C. ;) en E.P. lijken ze best goed op elkaar, alleen de neus klopt niet, deze is kleiner dan de neus van E.P., en het rondje aan het topje is net even anders. Een neus groeit eerder naarmate iemand ouder wordt, in plaats van dat hij kleiner wordt. Het is een mooie mythe, net zoals alle verhalen rondom Marilyn Monroe of James Dean die tot op de dag vandaag nog steeds kunnen intrigeren. Maar ... who knows ;)	http://www.paraspiri.nl/viewtopic.php?f=163&t=1326
21-04-2014	Fok Forum	39	Echte fans willen gewoon niet aanvaarden dat ie dood is, en bedenken dus maar van alles om zichzelf voor de gek te houden. En ik kan me er iets bij voorstellen, van lui die dood zijn en waar ik een fan van was hoop ik ook nog es te horen dat ze nog leven...	http://forum.fok.nl/topic/531275/1/999
08-01-2016	Mysterie en Wetenschapforum	21	Elvis is al tientallen malen gezien op vele plaatsen. Dus dit is eigenlijk oud nieuws.	http://www.mysterie-wetenschapsforum.nl/phpBB3/viewtopic.php?f=37&t=14716
16-08-2016	Zeg maar Yes	47	Ik heb me er nooit zo mee bezig gehouden. Maar als je inderdaad nu alles bij elkaar leest, dan zou je inderdaad wel geloven dat hij nog zou leven. Ik vind het wel heel bijzonder, dat iemand zijn dood zo in scène kan zetten zonder dat het echt uit komt.	http://www.zegmaaryes.nl/complottheorie-elvis-alive-t23719.html

9.1.3 Materiaal over Elvis op YouTube

Datum	Locatie discussie	Aantal reacties	Indruk reacties	Link
02-01-2016	YouTube	1501	I met Elvis in 1998 in Lake Tahoe Nevada. He was in the bar at the hotel I was staying at. I recognized him immediately.. He looked much older. I talked to him and he told me his name was Jesse. Before leaving,, I said , "You know, you look a lot like Elvis" and he said, "I've been told that before,, but Elvis died, and I am	https://www.youtube.com/watch?v=_6lUM1rWOYU&t=6s

			Jesse. Go in peace." He winked at me, and I never saw him again. Elvis is indeed alive.	
01-06-2016	YouTube	706	What is it going to take for people to realize that Elvis is dead? Exhume his corpse and show/DNA test it on live tv?	https://www.youtube.com/watch?v=_6lUM1rWOYU&t=6s
04-10-2016	YouTube	456	If Elvis Presley were still alive and he went through all this trouble to fake his death -- why in hell does every picture, everyone who "sees" him, still sees the Elvis we all know physically. Elvis would have had his appearance altered. Drastically. He wouldn't look at all the way we remember him. The man in that stupid B&W picture is so skinny -- explain to me how Elvis managed to finally lose all that weight. As we age, we generally gain weight we don't lose weight to a point of being skinny like we were at 21	https://www.youtube.com/watch?v=zRwbk7MtKEU

9.2.1 Materiaal over Tupac in nieuwsmedia

Datum	Nieuwsmedium	Titel artikel	Link
28-04-2012	Trouw	Dode rapper Tupac treedt weer op	http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3247948/2012/04/28/Dode-rapper-Tupac-treedt-weer-op.dhtml
30-04-2009	NRC	Hij leeft! Hij leeft!	https://www.nrc.nl/nieuws/2009/04/30/hij-leeft-hij-leeft-11719890-a967579
20-04-2012	nu.nl	Suge Knight weet niet zeker of Tupac Shakur dood is	http://www.nu.nl/achterklap/2792378/suge-knight-weet-niet-zeker-of-tupac-shakur-dood.html
26-06-2015	De Volkskrant	Deze Amerikaanse sterren stierven een omstreden dood	http://www.volkskrant.nl/buitenland/deze-amerikaanse-sterren-stierven-een-omstreden-dood~a4040562/
30-05-2011	De Standaard	'Tupac leeft ondergedoken in Nieuw-Zeeland'	http://www.standaard.be/cnt/dmf20110530_095
30-05-2011	De Morgen	Hackers kraken nieuwssite: Tupac leeft	http://www.demorgen.be/muziek/hackers-kraken-nieuwssite-tupac-leeft-b68cbf73/
28-08-2016	Nieuwsblad.be	Daar gaan we weer: fans vinden 'bewijs' dat Tupac nog leeft	http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20160828_02442325

05-06-2003	De Volkskrant	Hiphop-complot ; Documentaire over de moorden op Biggie en Tupac	http://www.volkskrant.nl/archief/hiphop-complot~a726598/
23-04-2012	Limburgs Dagblad	Knight: niet zeker dat Tupac echt dood is	Gedownload via LexisNexis
03-04-2010	Leeuwarder Courant	Dead or Alive...	Gedownload via LexisNexis
28-08-2016	FunX	Deze selfie 'bewijst' dat Tupac nog leeft	http://www.funx.nl/news/omg/28958-deze-selfie-bewijst-dat-tupac-nog-leeft
29-08-2016	Metro	Selfie bewijst: Tupac leeft nog	http://www.metronieuws.nl/nieuws/buitenland/2016/08/selfie-bewijst-tupac-leeft-nog
19-09-2015	Het Laatste Nieuws	'Ik hielp om Tupac zijn dood te faken'	http://www.hln.be/hln/nl/9092/Muzieknieuws/article/detail/2461273/2015/09/19/ik-hielp-Tupac-om-zijn-dood-te-faken.dhtml
25-04-2012	Het Laatste Nieuws	Suge Knight: Tupac enceneerde zijn dood	http://www.hln.be/hln/nl/9092/Muzieknieuws/article/detail/1429088/2012/04/25/Suge-Knight-Tupac-enceneerde-zijn-dood.dhtml
13-09-2016	Het Laatste Nieuws	20 jaar na zijn dood: het verhaal achter dé foto van Tupac	http://www.hln.be/hln/nl/9092/Muzieknieuws/article/detail/2868756/2016/09/13/20-jaar-na-zijn-dood-het-verhaal-achter-de-foto-van-Tupac.dhtml
29-08-2016	Het Laatste Nieuws	"Selfie" doet fans hopen: leeft Tupac nog?	http://www.hln.be/hln/nl/959/Bizar/article/detail/2843117/2016/08/29/Selfie-doet-fans-hopen-leeft-Tupac-nog.dhtml
18-09-2015	Nieuwsblad.be	Agent onthult op sterfbed: 'Tupac is niet dood'	http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20150918_01873819
29-08-2016	De Telegraaf	Leeft Tupac dan toch nog?	http://www.telegraaf.nl/privé/26498948/_Leeft_Tupac_dan_toch_nog_.html
30-05-2011	De Volkskrant	Duizenden 'likes' voor bericht dat Tupac nog leeft - hij is alleen dood	http://www.volkskrant.nl/tech/duizenden-likes-voor-bericht-dat-tupac-nog-leeft-hij-is-alleen-dood~a2439344/
09-01-2014	De Volkskrant	Tupac herrijst uit de dood als Broadway musical	http://www.volkskrant.nl/theater/tupac-herrijst-uit-de-dood-als-broadway-musical~a3574541/
13-06-2016	Humo	Tupac leeft! (en Humo heeft de foto's)	http://www.humo.be/muziek/369317/tupac-leeft-en-humo-heeft-de-fotos

9.2.2 Materiaal over Tupac op het vernaculaire web

Datum	Locatie discussie	Aantal reacties	Indruk reacties	Link

29-09-2016	Facebook (Metro)	38	Avi: Jezes, gaan jullie er nou ook al aan meedoen? Ja, de dude op de foto lijkt zwaar veel op de Tupac die wij ons allemaal herinneren. Maar dat is meteen het probleem; hij ziet eruit als een twintiger en niet als een oude MC, die door de stress van het faken van zijn eigen dood heen heeft moeten leven, sinds de vorige eeuw. Laat die man rusten in vrede' Rwp blaze: Want zzeg eerlijk iedereen... Hoe kan het zo zijn, dat 2Pac in LAS VEGAS midden op een fucking kruispunt is doodgeschoten ZONDER dat iemand wat heeft gezien??? Dat is de MEEST GROOTSTE BULLSHITT wat er maar bestaat mensen want ALS het bijvoorbeeld een ander persoon was..zoals laten we even gek doen: De President of Familie van hem DURF ik te WEDDEN dat ze wel PRECIES de daders konden vinden en de ZAAK OPLOSSEzN. Jammer genoeg was dit alleen maar 2Pac en Shuge Knight dus niet zo "Belangerijk" en als je niet oppast heeft Papa Agent nog een bevel gekregen om die zaak te Schrapen later	https://www.facebook.com/120568391324412/posts/1108972275817347?comment_id=1109268139121094
30-08-2016	Facebook (EditieNL)	127	Omdat hij het zelf verteld in z'n muziek. Dat ie z'n eigen dood faked en lekker op een eiland aan het chillen is. Z'n autopsie is nog op YouTube geweest en er misten tattoos. Al van dat soort dingen. Zelf geloof ik er niet zo in, net als dat Elvis nog zou leven haha	https://www.facebook.com/137553429643540/posts/1195430180522521?comment_id=1195619930503546
28-08-2016	Facebook (Funx)	434	T is toch echt geen mongool!! Als hij had geleefd was hij allang al terug in de muziek industrie! Ik snap de mensen niet die hier not Zo mee bezig zijn pff hou aub op en laat m lekker rustig in z'n graf liggen.. Michael Jackson zal vast ook nog leven en aaliah en Lisa López enz enz laat die mensen aub rusten in hun graf!	https://www.facebook.com/102597573866/posts/10154000039318867

03-10-2016	Facebook (Punablog)	53	Die gast is gewoon dood. Iedereen met zijn theorieën dat hij in 2014 terug zou komen, waar is ie dan?	http://www.paraspiri.nl/viewtopic.php?f=163&t=1326
25-06-2013	Facebook (Alles over Illuminati)	58	Sommigen zeggen dat Tupac de naam Makaveli koos omdat je de letters om dat zetten tot "Am Alive," of "I Am Alive." Klopt dat?	https://www.facebook.com/379263682174241/posts/380258515408091
04-01-2014	Facebook (Axed.nl)	106	Hij is al lang dood. Dit is Photoshop 2.0	https://www.facebook.com/AxedNL/posts/1009393779119726?comment_id=1009532082439229
06-01-2015	Fok forum	82	Getuigenverklaringen die totaal uiteenlopen met elkaar. Waar de ene getuige zegt dat er een ambulance kwam en de andere getuige zegt dat er een helikopter kwam om Tupac op te halen.. Ook had hij niet 'net' MGM verlaten, er ging alweer wat tijd over heen. Ook Fatal Hussein, die toch wel uit de omgeving van Tupac komt liet nog wel eens wat los.	http://forum.fok.nl/topic/2100601/1/999
02-01-2006	Fok Forum	27	Tupac leeft, hij is ondergedoken en boert goed van zijn royalties.. waarom ik dat denk? zie hier, Tupac, bekend om zijn hoofdzakdoek en tatoos: let dan ff goed op wat je dan hier ziet. tattoo's en een hoofddoek he? en hòe denk je dat een zwarte jonge mannelijke rapper uit amerika zich het beste kan vermommen. juist!!!!	http://forum.fok.nl/topic/825686/2/25
15-06-2006	Elle Girl Forum	60	Sommige dingen vind ik beetje ver gezocht..maar van andere dingen heb ik zoiets van, ja dat zou best eens kunnen..	http://www.ellegirltalk.nl/topic/tupac-leeft-hier-

				het-bewijs.23 9572/pag e-3
28-04-2014	Fok Forum	82	Misschien wel een van de grootste mysteries in de muziekwereld, waar zijn dood nog mysterieuzer is dan een eventuele verdwijning. Het is natuurlijk de vraag die veel mensen nog steeds bezig houdt, zelfs 17 jaar na zijn dood.	http://forum.fok.nl/topic/2100601/4/25
06-08-2013	Retronet	84	Tupac komt terug in 2014. 7 day theory aanhouden. Tupac is op 25 jarige leeftijd 'dood' gegaan. $2+5 = 7$. Tupac komt terug in 2014. $2 + 0 + 1 + 4 = 7$ Tupac wordt 43 in 2014 $4 + 3 = 7$ Tupac komt 18 jaar na zijn 'dood' terug $8_1 = 7$ Tupac is 'dood gegaan' om 4:03 $4 + 0 + 3 = 7$.	https://retronet.nl/Thread-Tupac-leeft-Wiki?page=1
16-07-2014	Viva Forum	24	Ja, klopt. Sterker nog, hij woont in Nederland. Ergens in een Vinex-wijk met zijn blonde vrouw en 2 kindjes. Google maar op 'Tupac leeft' en kijk bij afbeeldingen.	http://forum.viva.nl/forum/entertainment/hij-leeft-nog/list_messages/235762
02-05-2009	Partyflock	18	Sinds zijn overlijden doen er de wildste geruchten de ronde dat Tupac zijn eigen dood in scene zou hebben gezet. Als een ware Elvis Presley werd Shakur de afgelopen jaren regelmatig 'gespot' op tropische eilanden en afgelegen locaties.	http://partyflock.nl/topic/1058941:Recepte-fotos-Tupac-leeft-ie-dan-toch-nog
20-09-2015	Fok Forum	40	Als je iedereen omkoopt hoeft dat niet, je hebt enkel een lijk nodig. Het lijkt mij best aannemelijk dat je in een mortuarium het lijk van iemand kan "kopen" en dat dan wat opgemaakt wordt zodat het op 2Pac lijkt.	http://frontpage.fok.nl/nieuws/714371/1/1/50/politieke-bevestigt-2pac-leeft.html

07-09-2011	Fok Forum	51	Ik denk van wel, hij wilde een rustig leven hebben en heeft het opgezet volgens mij. Er waren 13 kogels afgevuurd, ze raakte alleen hem, niet andere inzittende. Die avond droeg hij geen kogelvrij-vest die hij normaal elke dag heeft. Ook reed geen van de andere auto's met lijfwachten erin de schutter(s) achterna. Er waren geen foto's van 2Pac gemaakt in het ziekenhuis, en niemand weet wij zijn arts was die hem behandelde. Ik hoop nog wel dat ie leeft.	http://forum.fok.nl/topic/1706980/1/999
08-07-2006	Scholieren.com	24	ik hoopte en dacht dat dit een heel erge up was, maar blijktbaar zijn er nog steeds mensen (van 18!) die zich bezig houden met de dood van 2Pac	http://forum.scholieren.com/showthread.php?t=1441178
11-06-2005	Fok Forum	96	Ach, die gast leeft echt wel. Alleen op een mooi eiland met allemaal mooie vrouwen om hem heen	http://forum.fok.nl/topic/694956
08-07-2005	Bokt	84	Als hij nog zou leven: Wel erg knap dat er nog niemand is achtergekomen.	http://www.bokt.nl/forums/vietopic.php?f=2&t=262154&sid=f7a0848eeecbd1d0f9508b08f5669a9f&start=25

9.2.3 Materiaal over Tupac op YouTube

Datum	Locatie discussie	Aantal reacties	Indruk reacties	Link
07-11-2015	YouTube	3658	Every human has a lookalike. If that guy is Tupace then howcome he looks like 2pac at 25? Tupac would be 45 years old now. And to those who really think hes still alive, you do know that 2pac was a restless individual who craved attention. There is no way he would be able to leave the spotlight and go into hiding. And he loved making music and releasing albums. All the albums put out after his death is old material not new. So do u really think he would retire from the thing that was the passion in his life?	https://www.youtube.com/watch?v=FZYs_ic_1D8
31-08-2016	YouTube	507	Its legal to fake your death in the state of Nevada. If they catch him there is no law in statue that can prosecute him. Maybe they will	https://www.youtube.com/watch?v=bwysre2uwdg

			find other charges like fraud, etc.. that can lock him up. With that said if he did fake his death he will never reappear and that is a fact. So its like he is dead anyway.	
30-06-2016	YouTube	456	if he's alive he didn't fake his death i think he got shot but they but another body instead of him . and they took him and hide him to recover and he didn't back after this . sry for bad eng	https://www.youtube.com/watch?v=jt1VBke9Hhw

9.3.1 Materiaal over Kurt Cobain in Nieuwsberichten

Datum	Nieuwsmedium	Titel artikel	Link
15-09-2016	Nine for news	Complottheoretici claimen dat Kurt Cobain nog leeft	http://www.ninefornews.nl/complottheoretici-claimen-dat-kurt-cobain-nog-leeft/
20-02-2015	Metro	Caféweetje: 'Kurt Cobain is de zanger van Weezer'	http://www.metronieuws.nl/extra/2015/02/cafeweetje-kurt-cobain-is-de-zanger-van-weezer
25-03-2014	De Standaard	Elvis, Marilyn Monroe en Kurt Cobain: samen aan de drank?	http://www.standaard.be/cnt/dmf20140325_052
14-09-2016	Madpac	Nirvana 'bekent' dat Kurt Cobain nog leeft en wel in Peru	http://www.madpac.nl/entertainment/nirvana-bekent-dat-kurt-cobain-nog-leeft-en-wel-in-peru/
18-11-2016	3FM	Kurt Cobain en Michael Jackson zijn dood...toch?	http://www.3fm.nl/nieuws/detail/365346/Kurt-Cobain-en-Michael-Jackson-zijn-dood...-toch%3F
12-09-2016	TV Gids	Complottheorie: Kurt Cobain leeft nog	http://www.tvgids.nl/complottheorie-kurt-cobain-leeft-nog/artikel/116562/
14-09-2016	Het belang van Limburg	Nirvana: 'Het is waar, Kurt leeft'	http://www.hbvl.be/cnt/dmf20160914_02467981/nirvana-het-is-waar-kurt-leeft
14-09-2016	Metro	Nirvana reageert op zoveelste samenzweringsstheorie over dood Kurt Cobain	http://nl.metrotime.be/2016/09/14/must-read/nirvana-reageert-op-zoveelste-samenzweringsstheorie-over-dood-kurt-cobain/

21-09-2016	Studio Brussel	Nirvana bevestigt dat Kurt Cobain nog steeds dood is	https://stubru.be/music/nirvanabevestigtdatkurtcobainnogsteedsdoodis
06-09-2016	De Telegraaf	Reïncarnatie van Kurt Cobain	http://www.telegraaf.nl/tv/opmerkelijk/20809184/_Reincarnatie_van_Kurt_Cobain_.html

9.3.2 Materiaal over Kurt Cobain op het vernaculaire web

Datum	Locatie discussie	Aantal reacties	Indruk reacties	Link
26-06-2013	Fok Forum	19	Hij chilt 'm op een eiland samen met Elvis en Michael Jackson	http://forum.fok.nl/topic/200104
20-02-2015	Facebook (Metro)	18	Jatog.. En pac, biggie en Elvis leven ook nog.. Laat die mensen rusten in vrede.	https://www.facebook.com/Metro/posts/796533257061252
15-09-2016	Nine for News	14	Al die artiesten gaan dan met pensioen ofzo. Niet zo heel gek bedacht. Ten eerste: De artiest krijgt eindelijk zijn of haar broodnodige rust en last but not least: platen verkoop stijgt. Voila !!	http://www.ninefornews.nl/complottheoretici-claimen-dat-kurt-cobain-nog-leeft/
23-07-2013	Fok Forum	31	Domme vraag in combinatie met die achtergrond, lijkt me dat het een grap is.	m

Datum	Locatie discussie	Aantal reacties	Indruk reacties	Link
18-05-2007	YouTube	768	Actually Kurt is Alive..He is in Montana living a very peaceful life..We have a daughter..I have over 100 pictures to prove he is alive..	https://www.youtube.com/watch?v=up-6O_h_JT0
09-09-2016	YouTube	44	Playing guitar with right hand = not Cobain. He shot himself and he is dead. End of story.	https://www.youtube.com/watch?v=bZKRtx0OjXc
18-01-2016	YouTube	134	this is bullshit. why not just let Kurt rest.	https://www.youtube.com/watch?v=_TGzcuHG8Ws

